

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Н.В. НАУМЕНКО

О.М. БАЖАН

О.В. ВЕКУА

Л.М. ПРИБЛУДА

УКРАЇНЬКА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

ПРАКТИКУМ

Київ НУХТ 2013

УДК 811.161.2

Рецензент **А.К. Мойсієнко**, докт. філол. наук, проф.

дисер *опис у ШОКЕД*
ПДФ
Науменко Н.В. Українська мова (за професійним спрямуванням): Практикум /
Н.В. Науменко, О.М. Бажан, О.В. Векуа, Л.М. Приблуда. – К. : НУХТ, 2013. – 146 с.

Практикум містить навчальні завдання, призначені для систематизації та закріплення знань з усіх розділів курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Мета практикуму – удосконалення зв'язного мовлення студентів, набуття ними навичок ведення наукових досліджень та укладання ділових паперів, пов'язаних із реальними комунікативними ситуаціями. В окремому розділі наведено російськомовні тексти для розвитку навичок фахового перекладу наукових матеріалів.

Усні та письмові завдання, створені на засадах міжпредметних зв'язків у контексті різних спеціальностей, спрямовано на самостійну творчу працю студентів денної й заочної форм третього (четвертого) року навчання.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету харчових технологій
(протокол № 9 від 24 квітня 2013 р.)*

Видання подається в авторській редакції

УДК 811.161.2

© Н.В. Науменко, О.М. Бажан,
О.В. Векуа, Л.М. Приблуда, 2013
© НУХТ, 2013

ЗМІСТ

Вступ	4
Тематика практичних занять для студентів третього (четвертого) курсу ...	8
Вправи для самостійної роботи студентів за тематикою практичних занять	
Заняття №1	9
Заняття №2	19
Заняття №3	34
Заняття №4	51
Заняття №5	63
Заняття №6	78
Заняття №7	94
Заняття №8	114
Фахові тексти для перекладу українською мовою	125
Вказівки до виконання контрольних робіт (заочна форма навчання)	138
Використана та рекомендована література	142
Додаток	145

ВСТУП

Фахівці третього тисячоліття, яких готують у Національному університеті харчових технологій, повинні мати глибокі загальноінженерні, спеціальні та гуманітарні знання. Наявність у НУХТ достатньої кількості кадрів вищої кваліфікації (докторів і кандидатів наук) гуманітарного напрямку дає змогу майбутнім технологам, механікам, студентам іншим спеціальностей здобути **необхідні загальноосвітні знання з історії України, культурології, історії української культури, політології, філософії, і передусім – з української мови.**

Важливою умовою наближення рівня вітчизняної вищої освіти до принципів і завдань Болонського процесу є **поглиблення демократизації під час вивчення гуманітарних дисциплін.** Домінантою в цьому процесі має стати формування **культури особистості українського студента, його національної самосвідомості, поваги до своєї історії, культури та мови, а у стратегічному плані – підготовка демократично орієнтованого майбутнього працівника.**

Загалом можна стверджувати, що сьогодні фахівець різних галузей харчової промисловості – це і технолог, і спеціаліст із фізико-хімічних методів аналізу, і спеціаліст із математичної статистики. Це – фахівець, обізнаний у гуманітарних аспектах та етичних проблемах як свого профілю, так і загальнолюдських цінностей.

Нині, в період активної розбудови української державності, до майбутніх фахівців ставляться високі вимоги, які полягають не лише в досконалому знанні фаху, а й у рівні володіння українською мовою, вільному користуванню нею у професійній діяльності. Вдумлива робота з навчальними посібниками, словниками, уважне ставлення до кожного слова, вправи для розвитку мовних навичок – запорука успіху у вивченні української мови професійного спрямування.

Інтегративний підхід до вивчення фахової мови, який синтезує наукові концепти соціології, економіки, етнопсихології, культурології, соціо- та психолінгвістики, теорії соціальних комунікацій, – нагальна потреба часу. Вивчення мови професійного спілкування в цьому сенсі має глибокі традиції, репрезентовані науковим і творчим доробком О. Потебні, С. Смаль-Стоцького, В. Сімовича, Івана Огієнка, Олени Курило, Є. Тимченка, Ю. Шевельова, Є. Маланюка, М. Драгоманова, М. Возняка та інших. У контексті вивчення української мови студентами третього (четвертого) курсу НУХТ важливим є також становлення мовленнєвого досвіду у студіюванні фахових дисциплін, закріплення знань, умінь та навичок, здобутих на першому курсі.

Мовна культура є основною ознакою загальної культури людини. Вона істотно впливає на рівень творчого потенціалу фахівця, є вагомим чинником його професійної майстерності; виявом мовної культури у майбутній професійній діяльності стають знання наукового та офіційно-ділового стилю. Вміння спілкуватися мовою професії сприяє засвоєнню спеціальних дисциплін, підвищує ефективність праці, допомагає орієнтуватися у професійній діяльності та ділових контактах.

Тому концепцію курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для майбутніх працівників харчової промисловості побудовано на засадах дедукції – від загальних понять про літературну мову, її норми і

стилі, фахову термінологію, методологію та організацію наукового дослідження – до культури професійного спілкування.

У контексті кожного з цих напрямів значна увага приділяється формуванню навичок усного та писемного професійного спілкування, засвоєнню норм літературної мови. Не лишаються осторонь і міжпредметні зв'язки, які є однією з головних вимог організації навчання у вищій школі, – під час практичних занять з мови студенти закріплюють і розвивають знання з фахових (біологія, хімія, основи валеології, процеси та апарати харчових виробництв, харчові технології тощо) та соціогуманітарних дисциплін (історія, культурологія, філософія), вивчених на першому та другому курсах. Це дозволяє створити у свідомості студента комплексне бачення предмета майбутньої професійної діяльності.

Студуючи норми української літературної мови, слухачі закріплюють набуті знання у роботі не лише з матеріалами практичних завдань, а й створюють віртуальні харчові продукти та технологічне обладнання, моделі інноваційних харчових підприємств, послідовно продумуючи для них назву, логотип, рекламне повідомлення.

Стилістика мови професійного спілкування засвоюється завдяки порівняльному дослідженню фахово орієнтованих текстів, які належать до різних стилів (художній, публіцистичний, офіційно-діловий, науковий) та підстилів мови (науково-навчальний, науково-популярний, науково-методичний тощо).

Ключовою у підготовці фахівця для харчової промисловості є культура усного професійного спілкування. Окрім традиційних складових цієї теми (культура мовлення, мовний етикет, види та жанри усного мовлення), у контексті курсу взято до уваги й психологічну компоненту. Багатий словниковий запас, репрезентований передусім термінологічною лексикою, – важлива професійна якість працівника у галузі харчових технологій, яка розвивається під час вивчення гуманітарних та фахових дисциплін.

Метою викладання навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є ознайомлення студентів із нормами сучасної української мови в професійному спілкуванні, підвищення загальної та мовної культури майбутніх спеціалістів сфери послуг, формування практичних навичок професійного усного й писемного спілкування, а також виховання студентів як носіїв української мови.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є опанування студентами лексичних, фонетичних, граматичних і стилістичних норм сучасної української мови, формування в них базового рівня володіння професійною мовою для засвоєння матеріалу галузевих дисциплін, а також навчання їх основ наукової роботи та ведення ділової документації.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, студенти повинні:

знати: понятійно-термінологічний апарат дисципліни; етапи розвитку української літературної мови, становлення термінології готельного та ресторанного господарства; державний стандарт на оформлення ділових документів та вимоги до композиції наукових робіт; принципи дотримання лексичних, морфологічних, синтаксичних, стилістичних норм української мови

у професійному спілкуванні; терміни, професіоналізми та фразеологію майбутнього фаху; етикет професійного спілкування.

вміти: аналізувати навчальну, наукову та професійну літературу; володіти нормами літературної мови, перекладати тексти українською мовою; класифікувати принципи сучасного термінотворення у фаховій діяльності; користуватися фаховими монографічними, навчальними та довідковими виданнями, різними видами словників; адаптувати фахові мовні концепти до реальних умов професійної діяльності; підготувати публічний виступ наукового та ділового змісту; дотримуватися етикету професійного спілкування.

мати навички: користування всіма засобами літературної мови; ведення самостійних наукових досліджень у галузі мови готельно-ресторанного господарства; узагальнення та складання ділових документів; використання термінологічних, перекладних і електронних словників.

Навчальна дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)» викладається двома блоками. Перший блок – «Теоретичні аспекти стилістики професійного спілкування» – містить загальномовні проблеми майбутньої спеціальності й орієнтований на студентів першого курсу. Другий – «Інтеграція мовної компетенції у фаховій діяльності» – для студентів третього курсу всіх спеціальностей НУХТ (окрім студентів наступних факультетів: економіки і менеджменту; обліку, фінансів і підприємницької діяльності; біотехнології та екологічного контролю, які вивчають зазначену дисципліну на четвертому курсі).

Даний практикум призначено для самостійної роботи студентів третього (четвертого) курсу. Наведені в ньому вправи дають можливість студентам використати на практиці набуті знання з фахової термінології, культури мовлення та укладання документів як під час подальшого навчання в університеті, так і в майбутній професійній діяльності.

Вправи – загальні та специфічні для різних факультетів – структуровано за двома модулями навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів третього (четвертого) курсу.

У першому модулі «**Мова і суспільство**» (заняття 1...4) розглядаються актуальні мовознавчі проблеми сьогодення, які хвилюють широку масу українського суспільства. Це проблеми походження української мови та сучасного її стану, особливостей української мовної ментальності, співвідношення мовних стилів у фаховому спілкуванні осіб різного профілю. Належну увагу приділено закріпленню та розвитку навичок укладання ділових паперів та документообігу в актуальних ситуаціях спілкування, які виникнуть у випускників університету (зарахування на роботу, ділове листування у фаховій сфері, підготовка резюме тощо).

Другий модуль – «**Основи наукових досліджень і ділової риторики**» (заняття 5...8) – присвячено комунікативним закономірностям фахової сфери: оволодінню мовленнєвими формами наукового та ділового професійного спілкування, удосконаленню культури мовлення в реальних комунікативних ситуаціях (захист реферату, виступ на конференції, захист курсового та дипломного проєкту тощо), ознайомленню зі стилістикою писемної наукової та ділової мови, вербальними та невербальними засобами спілкування, актуальними проблемами діяльності у харчовій, машинобудівній, фармацевтичній сферах.

Цілі навчальної дисципліни

Номер цілі	Зміст цілі
2.1. Студент повинен знати:	
1.1	етапи розвитку української літературної мови, становлення фахової термінології;
1.2	державний стандарт на оформлення ділових документів та вимоги до композиції наукових робіт;
1.3	лексичні норми української мови у професійному спілкуванні;
1.4	морфологічні норми української мови у професійному спілкуванні;
1.5	синтаксичні норми української мови у професійному спілкуванні;
1.6	стилістичні норми української мови у професійному спілкуванні;
1.7	терміни, професіоналізми та фразеологію майбутнього фаху;
1.8	етикет професійного спілкування.
2.2. Студент повинен уміти:	
2.1	володіти нормами літературної мови; перекладати тексти українською мовою;
2.2	користуватися фаховими монографічними, навчальними та довідковими виданнями, різними видами словників;
2.3	готуватися та брати участь у публічному виступі наукового та ділового змісту;
2.4	дотримуватися етикету професійного спілкування.
3.3. Студент повинен мати навички:	
3.1	користування всіма засобами літературної мови незалежно від умов спілкування, мети й змісту мовлення;
3.2	ведення самостійних наукових досліджень у галузі мови професійного спілкування;
3.3	складання різних ділових документів;
3.4	використання термінологічних, перекладних і електронних словників.

Основні методи, які застосовуються на практичних заняттях, – активні комунікативні форми роботи: усні повідомлення, дискусії, наукові семінари, диспути на тему актуальних проблем харчових галузей. Для закріплення знань і навичок студенти виконують вправи за визначеними програмою навчальними посібниками, а також готують індивідуальні завдання у вигляді доповідей, есе, презентацій, відгуків або рецензій.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТРЕТЬОГО (ЧЕТВЕРТОГО) КУРСУ

№ пор.	Тема та зміст заняття
	<p>Мова і суспільство. Сучасний стан української мови Сучасна мовна ситуація в Україні. Нові тенденції розвитку фахової мови у зв'язку з появою нових професій. Основні вимоги до професійної документації. Класифікація документів.</p>
2	<p>Фахова термінологія в наукових і офіційно-ділових текстах Термінологія загальнонаукова та вузькоспеціальна. Правила користування термінологічними словниками та Вікіпедією. Етимологія ключових фахових термінів. Взаємодія україномовних та іншомовних елементів у фаховому усному та писемному мовленні.</p>
3	<p>Вибір професії. Пошук роботи Пакет документів про прийняття на роботу (заява, резюме, особовий листок з обліку кадрів, контракт, трудова угода). Головні правила підготовки та подання пакету документів про прийняття на роботу. Особливості вживання іменних частин мови у ділових паперах.</p>
4	<p>Ділове листування Головні відомості про листування як спосіб установлення та підтримки ділових контактів. Укладання листа-запиту, листа-відповіді, рекламного листа. Програма «Мастер писем». Психологія та етика ділового листування. Особливості вживання дієслівних форм.</p>
5	<p>Методологія та організація наукової роботи Прийоми та способи наукових досліджень. Теоретичні та емпіричні методи. Організація роботи науковця. Лексика, морфологія та синтаксис писемного наукового мовлення.</p>
6	<p>Наукова стаття з проблем фаху Головні прийоми та способи реферування, конспектування наукового матеріалу. Принципи укладання наукової статті. Робота у бібліотеці як складова наукового пошуку. Співпраця автора й редактора як форма ділових відносин.</p>
7	<p>Усне професійне спілкування. Ділова риторика Основні жанри та види публічного мовлення (доповідь, лекція, промова, дискусія, співбесіда). Поняття риторики та риторичних прийомів. Риторика в усному професійному спілкуванні. Вербальні та невербальні засоби спілкування. Поняття ділового іміджу.</p>
8	<p>Мова сучасної реклами Рекламний текст: мистецтво слова, графіки, дизайну. Взаємодія тексту та відеоряду в рекламному повідомленні. Мовні характеристики реклами у друкованих виданнях, на радіо та телебаченні. Реклама у фармацевтичній та харчовій індустрії.</p>

ВПРАВИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА ТЕМАТИКОЮ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Заняття №1. Мова і суспільство.

Сучасний стан української мови

1. Сучасна мовна ситуація в Україні. Нові тенденції розвитку фахової мови у зв'язку з появою нових професій.
2. Основні вимоги до професійної документації.
3. Класифікація документів.

Сучасна мовна ситуація в Україні. Нові тенденції розвитку фахової мови у зв'язку з появою нових професій

Робота над першим питанням плану передбачає обговорення статей у періодичних виданнях, Інтернет-джерелах на теми сучасної мовної ситуації в Україні, створення нових робочих місць і відповідно – розроблення номенклатури професій, проблеми укладання сучасного класифікатора професій, взаємодії власне українських та іншомовних елементів у цьому динамічному процесі.

Нижче викладено узагальнені тенденції розвитку української мови професійного спрямування:

- *Формування професійного мовлення студентів технічних ВНЗ є вимогою державного значення й необхідною умовою підготовки конкурентоспроможних фахівців.*

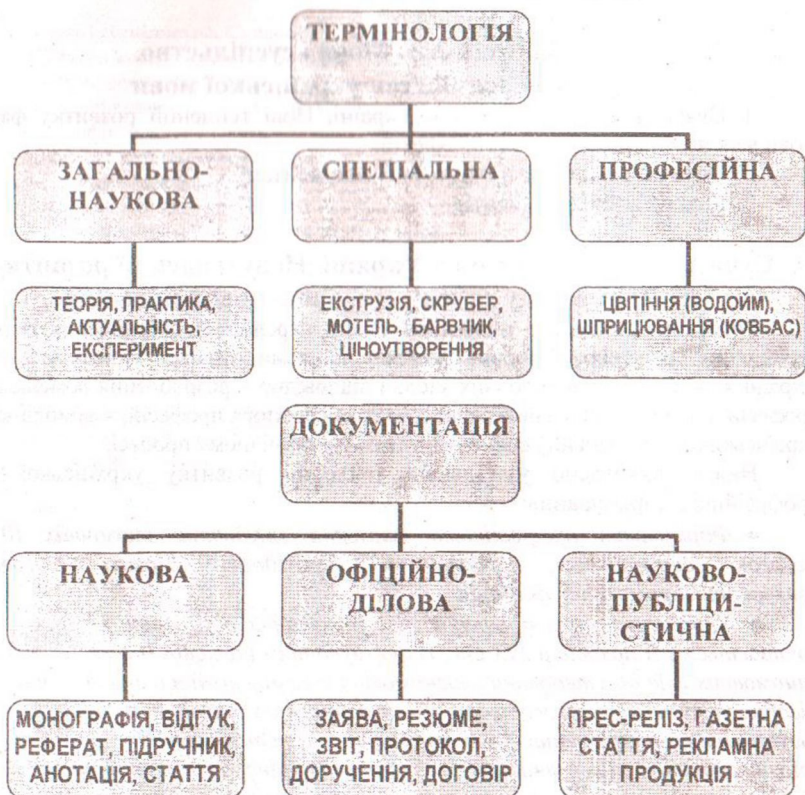
- *Українська мова професійного спілкування в харчовій промисловості починається з II половини XIX ст., із формуванням наукової мови й адаптацією іншомовних слів до створення власномовної термінології з використанням усіх засобів українського словотвору. Наприклад: технологічний, екстрагування, висушування, подрібнення, випаровування, кристалізований; енергетичний, кріоушкодження, калькуляційний, собівартість, ціноутворення тощо.*

- *Термінологічна лексика є інформаційною вершиною професійної діяльності в будь-якій галузі харчової промисловості та основою виконання комунікативних функцій для кваліфікованого спілкування в межах сфери виробництва та реалізації харчової продукції.*

- *Для сфери професійного спілкування технологів використовуються такі види мови: мова виробництва (виробнича мова, професійна розмовна мова, мова нормативно-технічної документації, мова стандартів, мова реєстрації та реклами харчових продуктів), мова науки (мова теорії, мова науки про харчування, спеціальна термінологія), мова реалізації готової продукції тощо.*

- *Фахова мова технолога-харчовика – це діалоги технолога з організаторами усіх ланок технологічного процесу та його кваліфікований опис, розроблення нормативно-технічної документації та стандартів на готову продукцію. Обов'язковим для фахової мови є вживання специфічних термінів високого рівня стандартизації, зваженість і точність формулювань.*

Основні складники української мови професійного спрямування у сфері харчових технологій представлено на наступній схемі:

Завдання №1. Підготуйте повідомлення на тему цікавих найменувань професій, пов'язаних із вашим майбутнім фахом (інженерна механіка, автоматизація, харчові технології, енергетика та енергетичний менеджмент, готельно-ресторанна справа, економіка і менеджмент, облік і аудит, фінансова діяльність тощо).

Завдання №2. Підготуйте професіограму (презентацію Вашої майбутньої професії) за наведеним нижче алгоритмом:

1. Історія професії.
2. Видатні представники професії.
3. Сучасна характеристика професії.
4. Вимоги до фахівця.
5. Плюси та мінуси фаху.
6. Афоризми про професію.

Завдання №3. З'ясуйте, чому виділені слова вжиті неправильно. Перепишіть текст, підпорядковуючи слова нормам наукового стилю. Вставте, де потрібно, пропущені літери.

Дріжджі

Одноклітинні...ними грибами, які з давніх-давен розводять людина, є дріжджі. Вони пер...бувають у споживній речовині, що містить цукор. Розмножуються дріжджі брун...ками. Спочатку на дорослій клітинці з'являється малес...нька опуклість. Вона збільшується і перетворюється на окрему клітинку, котра швиден...ко відривається від мат...риної. Окремі клітини дріжджів частенько сполучаються між собою й утворюють розгалужені ланцюжки. У тіст...чку дріжджі сполучаються з цукром, який перетворюється на спирт. При цьому виділяється вуглець. Більшакши вуглецю відносять важке...ку масу тіста, воно стає л...ге...ким і пухке...ким.

Завдання №4. Прочитайте тексти. Визначте їхню головну думку. Які елементи художнього, наукового і публіцистичного стилів можна знайти у цьому тексті? Риси якого стилю переважають? Обґрунтуйте свою думку. Чому виділені слова вжиті неправильно?

Яку воду нам пити?

(для студентів технологічних спеціальностей)

Серпень. Спек. Надворі, як на сковороді. Молодіші швиденько курсують вулицями, старші ледь пересувають ноги, тримаючись тіні, дівчата мружать очі і безпомічно поглядає на старших. Спекотно всім. Хочеться прохолоди і страшенно хочеться пити. Та попити в Шполі можна, лише зайшовши до магазину та купивши пляшку води. На вулицях міста ніхто не запропонує з бочки квасу, як було колись, або просто прохолодного напою. А влітку це просто необхідність!

Якщо скласти список необхідних для життя речей, то питна вода, звичайно, його очолить. Без неї зовсім неможлива жодна з відомих форм життя.

А для шполян вода, взагалі, особлива тема. Вона тут не лише дефіцит, бо в централізованій мережі її частенько просто не буває, а й за якістю, м'яко кажучи, поганенька. Тому багато хто для харчових цілей купує бутильовану воду в магазині або у підприємстві, які звідкись привозять її для продажу. Та чи справді куплена вода крица за нашу шполянську, ніхто не знає, просто довіряють тому, що продається. Хоча фахівці твердять, що очищена вода – для споживання не надто хороша річ, бо за складом схожа на дистильовану, яка не містить необхідної кількості мінеральних елементів і може порушити обмін речовин. Так само небажано пити і водопровідну воду, оскільки повільно підточуючи здоров'я, з часом вона може спровокувати масу досить суттєвих і навіть смертельних захворювань.

«То яку ж тоді нам пити воду?» – виникає логічне запитання. Найліпше – артезіанську або з прісноводних джерел. Хто знає, де є такі джерела і має змогу взяти за джерельною водою, тому пощастило. А решту шполян інформусмо, що за даними Шполянської райсанепідемстанції, найкраща вода для пиття у Шполі на новому водогоні, який пролягає від вул. Мар'янівської до вул. Попова. Там є кілька колонок, і кожен бажаний може набирати воду.

Доброї всім нам води! (газета «Україна молода»).

Біографія цукрового буряку

(для студентів технічних і технологічних спеціальностей)

У 20-х роках XIX ст. досягнення вітчизняного цукрового виробництва були настільки очевидними, що це дало підстави професорові Петербурзького економічного товариства в 1829 р. виступити з промовою і сказати так: «Хто б міг подумати, що знайдуть спосіб добувати цукрової сироп із картоплі й буряків? А між тим усе це здійснилось. Хто б міг подумати, що Росія добуватиме на власній землі своїй такий само чистий і солодкий цукор, який одержують Куба, Індія та Бразилія? А між тим на цій холодній землі добуваються вже тисячі пудів цукрового піску, що не поступається американському, і успіхи цієї нової й дорогоцінної для народного багатства промисловості зростають, поширюються й набувають прихильників щоденно».

Цукрові заводи, що виникли в Московській, Тульській, Орловській губерніях, із кінця 20-х рр. почали переміщуватись на південь і південний захід. І ось у 1824 р. було збудовано перший цукровий завод в Україні – в селі Макошині Чернігівської губернії. У 40-х рр. нові заводи почали будувати виключно в Україні.

У 80-х рр. XIX ст. у цукровій промисловості було освоєно й упроваджено такі важливі технологічні заходи, як отримання соку дифузійним способом, багатокорпусні випарювальні установки, безперервні технологічні процеси, нові способи очищення соків тощо.

Удосконалення технологічних процесів отримання цукру дало змогу збільшити його якість. Навіть Д.І. Менделєєв підкреслював, що російський цукор за своєю якістю стоїть вище від закордонного.

Історія української гривні

(для студентів економічних спеціальностей)

Сучасну грошову одиницю України – гривню – введено в обіг у 1996 році, коли після здобуття Україною незалежності виникла потреба запровадити власну валюту. Етимологія слова «гривня», яке позначає національну українську валюту, пізнається із історії одягу, зокрема жіночих прикрас. Віддавна на шії носили різні прикраси – намиста, тердани, згарди, кулони тощо. Зчасти робилися вони з дрібних металевих монет; саме тому вони й стали називатися «гривна» – тобто те, що носять на шії. Цей звичай був поширений в Україні й подекуди зберігся й до сьогодні. У Київській Русі гривня – срібний зливоч вагою близько фунта (400 г), яким послуговувалися як грошовою та ваговою одиницею.

Унікальна технологія виготовлення матриць, яку запровадив художник Василь Лопата, зумовила особливе кольорове вирішення та символіку зображень на аверсі (портрети державних і культурних діячів) та реверсі банкнот (історичні пам'ятники). Сучасні паперові гривневі купюри мають номінал від 1 до 500 гривнів і за 16 років пройшли декілька видозмін у дизайні. Наприклад, купюра номіналом 1 гривня спершу мала зелено-коричневе, потім оливкове і нарешті – синьо-жовте кольорове вирішення, а зображення руїн Херсонеса (з 1992 р.) змінилося панорамою граду Володимира у Києві.

Завдання №5. Перепишіть текст, розкриваючи дужки та вставляючи, де треба, пропущені літери.

АНДРІЙВСЬКИЙ УЗВІЗ

(А,а)ндрієвський (У,у)звіз здавна був найкоротшим шляхом, який з'єднував князівське (В,в)ерхнє місто з (ремісничо)торгівельним (П,п)одолам. Сучасну назву (У,у)звіз отримав у 1740-х роках, а нинішня забудова склалася вже (на)прикінці ХІХ – на початку ХХ століття. І сьогодні (А,а)ндрієвський (У,у)звіз берігся у неповторній своїй мал_овничості.

У будинку №13 у 1906-1913 та 1918-1919 рр. жив відомий письмен_ик М.О.Булгаков; тут (у,в)становлено м_оральну дошку. Булгаков любив Київ, з ніжніст_ю писав про нього у своїх творах, оселяв тут своїх героїв. Трохи вище, на горі, – незвичайних, романтичних обрисів висока споруда. Будинок, що нагадує старовин_ий замок, в_едений 1902 року (і, ї) дістав назву “(З,з)амок Річарда (Л,л)евине (С,с)ерце”.

Сьогодні (А,а)ндрієвський (У,у)звіз – складова частина (історико)архітектурного та арх_ологічного комплексу “(С,с)тародавній Київ”. Вулиця, оновлена й ст_лізована у дусі ХІХ століття, пр_чаровує (і, ї) туристів, і любителів старовини. Фасади будинків пофарбовані у білий, червоний, зелений, жовтий кольори. Особливої чарівності надають (В,в)улиці чавунні ліхтарі, виготовлен_і за старовин_ими малюнками. (А,а)ндрієвський (У,у)звіз став справжнім музе_м (просто)неба. (Що)весни тут влаштовує_я свято мистецтв, художні виставки (За кн. П. Позняка, С. П'ятерикова “Київ. Погляд через віки”).

Основні вимоги до професійної документації

Офіційно-діловий стиль обслуговує сферу офіційного спілкування (усного й писемного), що вивляється в організації й оформленні зв'язків між органами влади, установами, громадянами, міжнародних стосунків у галузі політики, економіки, культури. Крім загальної для всієї мови комунікативної функції, через діловий стиль реалізується й така функція, як *інформативно-настановча*. Саме ці основні функції стилю визначають його специфічні риси: уніфікованість, точність формулювань, стислість вислову, логічність і аргументованість викладу, відсутність емоційно-експресивних мовних зворотів, мовної індивідуальності автора.

В українській літературній мові вирізняють такі підстили офіційно-ділового стилю: *законодавчий, дипломатичний, адміністративно-канцелярський*. Відповідно до цього поділу жанри реалізації ділового стилю такі: *закон, указ, статут, постанова, конституція; конвенція, комюніке, нота, протокол, ультиматум; заява, резюме, довідка, службові записки, службові листи, доручення, договори* тощо.

Головною одиницею офіційно-ділового стилю є документ (лат. documentum – вірець, доказ, посвідчення). Найбільш поширене визначення цього терміна – *результат відображення конкретної інформації на спеціальному матеріалі за визначеним стандартом чи формою* (див. Глушик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В. Сучасні ділові папери. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: А.С.К., 2002). З класифікацією документів, вимогами до їхньої мови

можна ознайомитися за навчальними посібниками, довідниками, Інтернет-ресурсами.

Структуру документа, принципи мовного та технічного оформлення його тексту викладено у ДСТУ 4163-2003 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів»:

4. СКЛАД РЕКВІЗИТІВ ДОКУМЕНТІВ

4.1 Готуючи та оформлюючи документи, використовують такі реквізити:

- 01 – зображення Державного Герба України, герба Автономної Республіки Крим;
- 02 – зображення емблеми організації або товарного знака (знака обслуговування);
- 03 – зображення нагород;
- 04 – код організації;
- 05 – код форми документа;
- 06 – назва організації вищого рівня;
- 07 – назва організації;
- 08 – назва структурного підрозділу організації;
- 09 – довідкові дані про організацію;
- 10 – назва виду документа;
- 11 – дата документа;
- 12 – реєстраційний індекс документа;
- 13 – посилання на реєстраційний індекс і дату документа, на який дають відповідь;
- 14 – місце складення або видання документа;
- 15 – гриф обмеження доступу до документа;
- 16 – адресат;
- 17 – гриф затвердження документа;
- 18 – резолюція;
- 19 – заголовок до тексту документа;
- 20 – відмітка про контроль;
- 21 – текст документа;
- 22 – відмітка про наявність додатків;
- 23 – підпис;
- 24 – гриф погодження документа;
- 25 – візи документа;
- 26 – відбиток печатки;
- 27 – відмітка про засвідчення копії;
- 28 – прізвище виконавця і номер його телефону;
- 29 – відмітка про виконання документа і направлення його до справи;
- 30 – відмітка про наявність документа в електронній формі;
- 31 – відмітка про надходження документа до організації;
- 32 – запис про державну реєстрацію.

Завдання №6. Розкрийте визначення поданих термінів за Словником іншомовних слів.

Документ, текст, абзац, стандарт, штамп, реквізит, бланк, копія, гриф, кліше, резолюція, віза, рубрикація, індекс, формуляр, жанр, стиль, пункт.

Завдання №7. Дайте відповіді на запитання, послуговуючись довідковою літературою:

1. Які документи характерні для доби Хмельниччини?
2. Які сучасні документаційні системи вам відомі? Наведіть приклади.
3. Що лежить в основі класифікації документів?
4. За якими ознаками класифікуються документи? Назвіть групи документів.
5. Що таке бланк? Яких форматів можуть бути бланки документів?
6. Що таке формуляр (формуляр-зразок)?
7. Що таке штамп? Яке розміщення штампа передбачають державні стандарти?

Завдання №8. Продовжіть речення:

1. Текст – це...
2. Текст документа повинен містити...
3. Оформлюється текст у вигляді...
4. Форма таблиці використовується...
5. Текст поділяється на взаємозумовлені логічні елементи: ...
6. Під час складання текстів документів слід дотримуватися таких правил: ...

Завдання №9. Оформіть дату цифровим способом. Поясніть, яким днем датується документ.

П'ятого вересня дві тисячі другого року, дванадцятого липня тисяча дев'ятсот п'ятдесят четвертого року, восьмого лютого дві тисячі третього року, тридцять першого березня двотисячного року, першого січня тисяча дев'ятсот дев'яносто дев'ятого року, сімнадцятого серпня дві тисячі п'ятого року.

Завдання №10. Оформіть правильно реквізит «підпис».

1. (підпис) декан факультету економіки та менеджменту С.С.Шевчук.
2. Леонтович М.А., директор ТОВ «А.Р.» (підпис).
3. Завідувач кафедри української філології Криса Б.С. (підпис).

Класифікація документів

Найважливішою класифікаційною ознакою документа є його зміст, зокрема відношення зафіксованої в ньому інформації до предмета чи до напрямку діяльності.

Відповідно до цього виокремлюють різні види документів за ознаками класифікації і групами:

1. За найменуванням – заява, лист, телеграма, службова записка, протокол тощо.

2. За походженням – службові (створюються організаціями, підприємствами та службовими особами, які їх представляють) та особисті (створюються окремими особами поза сферою їхньої службової діяльності).

3. За призначенням – щодо особового складу (*заява, автобіографія, резюме, наказ*), довідково-інформаційні (*довідка, службова записка, протокол, витяг із протоколу, телеграма, факс, стаття*), обліково-фінансові (*акт, доручення, розписка, список, таблиця*), розпорядчі (*постанова, ухвала, вказівка, розпорядження*), організаційні (*положення, статут, інструкція*), господарсько-договірні (*різноманітні договори, трудова угода, контракт*).

4. За формою – стандартні (мають однакову форму й заповнюються в певній послідовності й за однаковими правилами) й індивідуальні (створюються в кожному конкретному випадку для розв'язання окремих ситуацій; їх друкують або пишуть від руки).

5. За терміном виконання – звичайні безстрокові, термінові, дуже термінові.

6. За ступенем гласності – для загального користування, для службового користування, таємні, цілком таємні.

7. За стадіями створення – оригінали й копії.

Оригінал – основний вид документа, перший і єдиний його примірник. Копія – це точне відтворення оригіналу.

8. За терміном зберігання – тимчасового (до 10 років), тривалого (понад 10 років), постійного зберігання.

Завдання №11. Прочитайте визначення документа. Яке з них, на Вашу думку, є найточнішим? Відповідь обґрунтуйте.

1. *Документ* – це матеріальний об'єкт, що містить у зафіксованому вигляді інформацію, оформлений у заведеному порядку й має відповідно до чинного законодавства юридичну силу (ДСТУ 2732-2004 Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення. – Чинний з 01.07.2005).

2. *Документ* – це результат відображення конкретної інформації на спеціальному матеріалі за визначеним стандартом чи формою (Глушук С.В., Дяк О.В., Шевчук С.В. Сучасні ділові папери. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: А.С.К., 2001. – С. 27).

3. *Документ* – основний вид ділового мовлення; засіб фіксації певним чином на спеціальному матеріалі інформації про факти, події, явища об'єктивної дійсності та розумової діяльності людини (Ділова українська мова: Навч. посіб. / О.Д.Горбул, Л.І.Галузинська, Т.І.Ситнік, С.А.Яременко. – 6-тє вид., стереотипне. – К.: Вид-во тов. “Знання”, КОО, 2007).

4. *Документ* – основний вид ділового мовлення, що фіксує та передає інформацію підтверджує її достовірність, об'єктивність.

Завдання №12. Прочитайте визначення. З'ясуйте, які це види документів за класифікаційними ознаками.

- мають однакову форму та заповнюються в певній послідовності й за суворо визначеними правилами;
- виконуються в порядку загальної черги;

- створюються в кожному окремому випадку для розв'язання окремих ситуацій; їх друкують або пишуть від руки;
- створюються окремими особами поза сферою їхньої службової діяльності;
- оформлені на папері, диску, фотоплівці, магнітній стрічці, перфострічці;
- створюються організаціями, підприємствами та службовцями, які їх представляють;
- мають чинність лише всередині тієї організації, де їх складено;
- є результатом спілкування установи з іншими установами;
- повторний примірник офіційного документа, що має юридичну силу оригіналу;
- містять інформацію щодо двох або більше питань.

Завдання №13. Відредагуйте подані речення відповідно до норм літературної мови. Зазначте, які норми порушено.

1. Пакувальне обладнання дозволить зберегти якість товару а сама упаковка забезпечить зручність розфасовки, транспортування та реалізації товару.
2. Професійна пакувальна машина розрішає автоматично упакувати різноманітні продукти – кондитерських та хлібобулочних виробів; крупи, макарон та інших сипучих продуктів; напівфабрикати та багато ін.
3. На ринку торгового обладнання існують пакувальні машини горизонтального і вертикального типу.
4. Упаковка захищає товар від зовнішніх поганих впливів.
5. Вибираючи пакувальне обладнання доцільно звернутися за професіоналами цієї області.
6. Багата увага приділяється проектуванню та виготовленню нестандартного обладнання по технічним завданням замовника.
7. Вантажна підйомність нового ліфту фірми OTIS складає 900 кілограм.
8. Заводу «Тетрапак» приписано впровадити нову поточну лінію по виготовленню бумажних пакетів для сока.

Завдання №14. Прочитайте текст. Поміркуйте, чому він має такий заголовок. Які ще місця громадських зібрань українських селян ви знаєте?

КОРЧМА ЯК ГРОМАДСЬКИЙ ЗАКЛАД

Слово «корчма» зустрічається в усіх слов'янських наріччях, що вказує на її давність. Так називалось у давніх слов'ян місце, куди люди сходилися для пиття і їди, для бесід. Двір корчми був місцем зібрання хлопців та дівчат для співу й танців. «В корчмі і в бані всі люди дворяни». «Корчма – це народний клуб, – говорить П. Чубинський. – Сюди сходяться в години дозвілля чоловіки й жінки й розпочинають товариську бесіду із знайомими й приятелями, які приходять в корчму не з тою метою, щоб напитися, а частіше з наміром людей побачити й себе показати... Збирається відома компанія, сідає за стіл, а влітку надворі в тіні десь або поблизу корчми. Посередині стелеться платок, на який кладеться

розламана на шматки паляниця й риба, «чехоня або оселеді». Хто вгощає горілкою, той повинен піднести кожному за чергою, однак перша чарка завжди належить тому, хто пригощає... Йде спільна дружня бесіда про життя-буття взагалі. До корчми приходять музики, збираються хлопці та дівчата й танцюють під звуки музики (За М. Сумцовим, 1889).

Дайте відповідь на запитання:

• Які найкращі риси побутово-звичаєвого життя українського народу тут розкриваються?

Завдання №15. Поданий текст скопіюйте в файл Microsoft Word, поділіть його на абзаци. Однорідні конструкції оформіть у вигляді маркованого списку.

При розробці меню та прейскурантів необхідно використовувати мову і стиль, які є найбільш близькими гостям. Не потрібно забувати, що: В підприємствах „фаст-фуд” використовується багато фотоілюстрацій та символічних слів. В піцерії – назви страв повинні бути максимально короткими. В трактирі – потрібен простий, спокійний і сердечний стиль. Традиційний ресторан повинен пропонувати меню, яке буде допомагати гостям, а не ставити стан зніяковіння. Композиційно меню обов'язково повинно складатися з врахуванням психологічних законів людського сприйняття. Особливе структурування меню забезпечує свідомо акцентувати увагу на конкретних стравах, – при цьому менеджер переводить інші страви на периферію сприйняття відвідувачів. Якщо меню складається з однієї сторінки, погляд відвідувача спочатку падає на середину, потім піднімається вгору і опускається донизу. Якщо меню складається з двох сторінок – погляд концентрується на середині між сторінками, потім рухається вправо по квадрату, вгору-вліво-вниз, а потім по діагоналі вгору-вниз і по діагоналі вгору. Таким чином, зрозуміло, що в задачу менеджера включається привертання уваги гостя до конкретних страв. Менеджер, що вдало розмістив найменування страв і напоїв, може значно вплинути на задоволення потреб гостей і суттєво підвищити прибутковість ресторану.

Заняття №2. Фахова термінологія в наукових і офіційно-ділових текстах

1. Термінологія загальнонаукова та вузькоспеціальна. Правила користування термінологічними словниками та Вікіпедією.
2. Етимологія ключових фахових термінів.
3. Взаємодія україномовних та іншомовних елементів у фаховому усному та писемному мовленні.

Термінологія загальнонаукова та вузькоспеціальна. Правила користування термінологічними словниками та Вікіпедією

Термін – це слово чи словосполучення, що вживається для окреслення, або точного вираження поняття з різноманітних галузей знання. Термінологія – надзвичайно динамічний шар лексики. 90% нових слів – це терміни. За статистичними даними мовознавців, лише в хімії існує 2 мільйони термінів.

Як виникають терміни? Вони створюються засобами власної мови, запозичуються або конструюються з власне українських та іншомовних складників. Так, наприклад, від загальноновживаних слів *стіл, шафа, ваги, одиниця, карта* шляхом додавання прикметників із термінологічним значенням утворюються нові поняття *лабораторний стіл, сушильна шафа, аналітичні ваги, грошова одиниця, кавова карта*.

Характеризуються терміни такими ознаками: **системність** (кожен термін належить до певної терміносистеми або терміносистем, але в кожній окремій системі має своє значення); наявність **дефініції** (термін не тлумачать, а визначають); **відсутність експресивного забарвлення**, суб'єктивно-офіційних відтінків значення); стилістична **нейтральність**.

Кожна галузь науки оперує своїми термінами, що становлять суть термінологічної системи певної науки. У складі термінологічної лексики та фразеології наявний такий поділ термінів:

1. **Загальнонаукові**, тобто ті, що використовуються в різних галузях науки й належать науковому стилеві в цілому. Наприклад: *актуальність, експеримент, проблема, прогресувати, теорія, практика*.

2. **Спеціальні**, тобто ті, що закріплюються за певними науковими дисциплінами. У навчальному процесі Національного університету харчових технологій використовують наступні терміносистеми профільних дисциплін:

- економічні (*попит, пропозиція, підприємство (інноваційне харчове підприємство), підприємництво, гранична схильність до витрачання, дохід, сукупний дохід, дефолт, облік, аудит, фінанси, товарно-грошові відносини, грошова одиниця, гривня, долар, евро, маркетинг, маркетингове дослідження*);

- комп'ютерні (*процесор, монітор, клавіатура, миша, принтер, файл, диск, USB-накопичувач, програма AutoCAD, MathCAD, текстовий редактор Microsoft Word, комп'ютерний перекладач «Плай», програма перевірки правопису «Рута», автозаміна, опції, мультимедіа*);

- технологічні (*біотехнологія, виноробство, бродіння, шампанізація, марсала, молочна продукція, йогурт, бактеріальні культури, оздоровче*

харчування, функціональні продукти, інноваційні продукти, збагачення, збагачувачі, мінеральні речовини, низькотемпературне оброблення, харчова експертиза, якість і безпека харчових продуктів);

• математичні (плюс, знаменник, сума, прямокутник, гіпотенуза) тощо.

3. Технічні (конверс, статор, ротор, механізм, тістомісильна машина, акратофор, резервуар, агрегат).

Слід пам'ятати, що до вживання термінів ставляться такі вимоги:

1. Терміни повинні вживатися лише в одній, зафіксованій у словнику формі.

2. Кожен термін має **лише одне** значення у певній науці.

3. Використовуючи той чи інший термін, фахівець повинен дотримуватися правил утворення похідних від нього форм. Так, наприклад, у науковому творі не можна від терміна «висновок» утворювати дієслово «висновувати»; слід говорити або писати «зробити висновок».

4. Якщо певний термін, ужитий у тексті документа або наукової праці, викликає сумнів, то слід перевірити його написання чи тлумачення за словником.

5. Недоцільно у писемному мовленні замінити терміни професійними розмовними словоформами та сленгом: «флешка» (правильно – флеш-карта, USB-накопичувач або Запам'ятовуючий пристрій для USB), «лаба» (правильно – лабораторна робота), «органіка» (правильно – органічна хімія).

При пошуку терміна в мережі Інтернет система Google, як правило, одним із перших посилань (їх може бути від кількох десятків до більш ніж кількох мільйонів, залежно від послідовності ключових слів та наявності наукового матеріалу в мережі), пропонує користувачеві посилання на статтю електронної енциклопедії (Вікіпедії) – як російсько-, так і україномовної. Деякі слова у тексті статті виділено червоним або синім кольором та підкресленням – це означає, що вони є ключами до отримання додаткової інформації.

Нижче наводиться фрагмент статті Вікіпедії «Культура»:

Матеріальна культура – сукупність усіх матеріальних цінностей створених певною культурою, її уречевлена складова. Оскільки для різних суспільств характерні різні культури, то відповідно до рівня узагальнення розглядають матеріальну культуру людства, окремого народу чи окремого регіону.

Духовна культура – складова культури, що охоплює мистецтво та філософію. Елементами духовної культури є: звичай, норми, цінності, знання, інформація, значення.

У цьому прикладі ключовими словами є «суспільство», «людство», «народ», «регіон», «культура», «мистецтво», «філософія», «звичай», «інформація». При підведенні вказівника миші з'являється діалогове вікно, де подається початкова форма слова та інструкція: *Нажмите CTRL и щелкните ссылку*. Відтак користувач отримує доступ до інших статей Вікіпедії, які стосуються кожного з цих понять.

Отже, головне правило, якого потрібно дотримуватися при вживанні термінів: **Використовувати у тексті слід лише ті терміни, значення яких ви можете впевнено пояснити.**

Завдання №1. Користуючись “Російсько-українським термінологічним словником” В.А. Домарецького та ін., поясніть значення термінів:

Фальсифікація, шампанізація, марсала, камінь винний, виноматеріал, енобарвник, дебурбаж, купажування.

Брунькування, антибіотики, дезінфекція, інокулятор, меляса, пастеризація, стерилізація, флокуляція.

Завдання №2. Із поданого тексту випишіть загальнонаукові та вузькоспеціальні терміни, подайте їхні визначення за словником.

Асортимент карамелі дуже різноманітний і нараховує сотні найменувань. Карамель одержують виварюванням сиропу до карамельної маси вологістю 1...4% з подальшим додаванням ароматичних та смакових речовин перед формуванням. Таку карамель називають льодяниковою. Карамель може бути з фруктовов'язною, помадною, лікерною, медовою, молочною, марципановою, горіховою, шоколадною, збивною та прохолодною начинками. Оболонка, або сорочка карамелі залежно від умов оброблення карамельної маси перед формуванням може бути тягнутою або нетягнутою (льодяниковою). Різновидом тягнутої карамелі з начинкою є карамель, виготовлена складанням у кілька шарів (типу “Ракова шийка”, “Гусячі лапки” та ін.). За хімічними властивостями вона являє собою пересичений розчин цукрози та інших цукрів. Ці характеристики карамельної маси мають важливе значення для технології виробництва карамелі. Для підтримання аморфного стану карамельної маси протягом тривалого часу до цукерного сиропу необхідно додати речовини, що перешкоджають процесу кристалізації цукрози. Для запобігання кристалізації цукрози у виробництві карамелі використовують патоку. Співвідношення та масою при цьому становить: на 100 частин цукру 50 частин патоки, тобто основною сировиною для виробництва карамельної маси є цукровий пісок та крохмальна патока (З посібн. “Технологія харчових продуктів”, В.А. Домарецький, М.В. Остапчук, А.І. Українець).

Завдання №3. За паронімічним словником з'ясуйте відмінність між словами, згрупованими в пари.

Область – галузь. Коливання – вагання. Правильний – вірний. Авторитетний – авторитарний. Виписка – витяг. Виключно – винятково. Випливати – витікати. Особливий – особовий – особистий. Компетенція – компетентність. Виборний – виборчий. Мешканець – житель. Рекліма – рекламація. Підписка – передплата.

Завдання №4. Укладіть глосарій термінів Вашого фаху (до 25...30 позицій), зазначаючи походження та етимологію слів.

Завдання №5. Користуючись “Словником іншомовних слів” або Вікіпедією, доберіть до поданих іншомовних слів українські відповідники.

Директіва, експорт, імпорт, регіон, адекватний, ідентичний, контрафактний, дискусійний, імітація, ігнорувати, диференціювати, дефект, лімітувати, акцент, вето, візуальний, ілюзорний, колорит, нюанс, азарт, хобі, промоушен, саундтрек, блокбастер, сіквел, екстер'єр, імпонувати, синтезувати, гірлянда, трансформація.

Завдання №6. Прочитайте текст, поділіть його на абзаци. Випишіть слова-терміни.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ

Культура мовлення – це духовне обличчя людини. Вона свідчить про загальний розвиток особистості, ступінь прилучення її до духовних багатств рідного народу й надбань усього людства. Основою мовленнєвої культури є грамотність, тобто дотримання загальноприйнятих літературних норм у користванні лексичними, фонетичними, морфологічними, синтаксичними і стилістичними засобами мови. Але цим поняття мовленнєвої культури не вичерпується. Мовлення має бути не тільки правильним, а й лексично багатим, синтаксично різноманітним. Щоб цього досягти, слід вслухатися в живе мовлення, вдумливо читати політичну, художню, наукову літературу, звертаючи при цьому увагу на вживання окремих слів, на особливо вдалі висловлювання, на побудову речень, користуватися словниками. Треба активно розвивати своє мовлення: усно й письмово викладати думки, виправляти себе, перебудовувати сказане, шукати найкращі й найдоцільніші варіанти висловлювання. Культура мовлення тісно пов'язана з культурою мислення. Якщо людина ясно, логічно мислить, то й мовлення в неї ясне, логічне. І навпаки, якщо в людини немає думок, якщо вона говорить про те, чого не розуміє або не знає, то й мовлення в неї плутане, беззмислове, захарашене зайвими словами, непотрібними красивостями. Мовлення тоді гарне, коли воно якнайповніше і якнайточніше передає думки чи мале образи, зрозуміле і легко сприймається. Грамотне, багате мовлення – не тільки ефективний засіб передачі й сприйняття думок та образів. Це й вияв поваги до людей, з якими спілкуєшся, до народу, який створив цю мову (З посібника).

Завдання №7. Визначте, які варіанти словосполук у наведених парах нормативні. Деякі з них уведіть у речення наукового стилю.

На сьогоднішній день – на сьогодні; залежно від умов – в залежності від умов; у найближчий час – найближчим часом; вибачте мені – вибачте мене; прийняти до уваги – взяти до відома; незважаючи на труднощі – не дивлячись на труднощі; кожен місяць – щомісяця; вислати листа – надіслати листа; повідомити співробітникам – повідомити співробітників.

Завдання №8. Напишіть тези запропонованого тексту.

Для технологічних спеціальностей.

Медики багатьох країн нерідко ставлять діагноз не лише людям, а й їхньому життю. Він так і звучить: "синдром хворих будівель". А від цього страждають люди, які живуть в екологічно хворих будівлях. Згідно з оцінками американських фахівців, не рідкістю є помешкання, де концентрація шкідливих речовин у сто разів перевищує їхню концентрацію на вулиці. Спричинюють це насамперед нові будівельні та оздоблювальні матеріали: на перший погляд комфортні та затишні предмети побуту, синтетичні миючі та очищувальні засоби. І причина в них.

А в Україні, де ніколи не проводилось таких широкомасштабних досліджень, можна припустити, що ситуація набагато гірша. Адже тільки в містах

проживає 68% усього населення. І хоча цей показник коливається від 41-43% у Закарпатській, Івано-Франківській та Тернопільській областях, до 84-90% у Дніпропетровській, Донецькій та Луганській, проте переважна більшість населення проживає у панельних будинках. Крім того, ми досить часто користуємось газовими плитами. Та й інші обігрівальні пристрої щедро постачають нам окис вуглецю. Водночас ми захарацуємо свої помешкання клеєними меблями, закриваємо паркет лаком, підлоги лінолеумом та паласами, нерідко забуваючи відчинити квартирки для належного провітрювання. Внаслідок цього в наших помешканнях літає понад сто видів різних органічних сполук. Ці невидимі шкідники викликають подразнення верхніх дихальних шляхів, неприємні відчуття в очах, нежить, хронічний головний біль, нудоту та інші розлади.

Проте не варто надміру лякатися. Краще пошукаємо способи, які допоможуть уникнути неприємностей. Найдешевше та естетично зарадять у вирішенні цих проблем давні друзі людства – кімнатні рослини. Адже вони виділяють кисень та бактерицидні речовини, поглинають шкідливі сполуки та зволожують повітря. Наприклад, вже через три тижні перебування у кімнаті китайської троянди чи кімнатного винограду в ній не буде мікробів. Очищують та зволожують повітря приміщень також мірра звичайна, папороть та лавр благородний. А чемпіоном серед бактерицидних рослин, безсумнівно, є сансев'єра. У побуті її через гострі піки листя з поперечними смугами ніжно називають "тещин язичок" або ж "шпичастий хвіст".

Але справді могутніми та різнобічними властивостями наділено хлорофітум чубатий. Ця рослина невибаглива й росте на різних ґрунтах. Окрім шкідливих речовин, любить також воду.

Для технічних спеціальностей.

На кресленні загального вигляду складальної одиниці виробу мають бути відображені всі її деталі. Кількість перерізів, розрізів, виносок, виривів, а також текст напису повинні бути достатніми для виконання на його базі робочих креслень відповідних деталей. Виносні елементи, що мають розшифровувальні функції (опори, уцілювання, з'єднання, сполучення, які на кресленні загального масштабу через малі розміри можуть бути зображені умовно), кресляться у масштабі збільшення.

На кресленні мають бути старанно відпрацьовані всі сполучення деталей і обов'язково наведені такі дані:

габаритні розміри за трьома координатними напрямками (довжина, ширина, висота);

прієднувальні розміри: діаметр та довжина вхідного та вихідного кінців валів, параметри шпонкових або шліцьових з'єднань на них; відстані від упорних буртиків вихідних кінців валів до центрів критичних отворів на рамі; діаметр та координати цих отворів; відстані від геометричних осей валів до базових площин; розміри базових площин та ін.;

основні розміри, що є характерними параметрами складальної одиниці: міжосьова відстань циліндричної зубчастої (черв'ячної) передачі з граничними відхиленнями; конусна ділильна відстань конічних зубчастих коліс; ширина коліс та ін.;

сполучні розміри посадки зубчастих, черв'ячних коліс, шківів, зірочок, підшипників, півмуфт на валах, а також стаканів, кришок підшипників у отворах та ін.; розміри шлицьових з'єднань, нарізок на валах тощо;

технічна характеристика виробу: загальне передаточне число редуктора, частота обертання вхідного вала і крутний момент (або потужність на ньому); кількість зубців та модулів зчеплення коліс; кути нахилу зубців; кількість заходів черв'яка та ін.;

технічні вимоги: ступінь точності виготовлення передач та ін.;

вказівки про додаткові операції, що мають виконуватись під час складання, наприклад: «Свердлити і розвернути», «Відігнути», «Розвальцювати», «Покрити рідким склом або лаком» тощо;

рівні мастила в картері редуктора – найбільший та найменший із зазначеним розмірів відстаней від осей коліс до його поверхні.

На кресленнях загальної вигляду складальної одиниці показують номери позицій всіх вузлів та деталей згідно зі специфікацією (З посібника).

Для економічних спеціальностей.

Реклама повинна допомагати споживачеві зробити вибір на користь того товару, який йому до вподоби (споживач згадує, що йому відомо з реклами про цей чи інший харчовий продукт), після чого вирішити, якій торгівельній марці надати перевагу («Чумак» або «Верес», «Золота амфора» або «Голіцинські вина», «Рошен» або «АВК» тощо). Тобто, реклама має сприяти підвищенню рівня культури харчування серед населення України як істотної складової загальнонародської культури.

Сьогодні до грамотної об'єктивної реклами ставляться особливі вимоги. Пов'язано це зі вступом України до Світової організації торгівлі, і утриматись у ній можна лише завдяки випускові конкурентоспроможної продукції, яка користувалася б попитом на світовому ринку, і сприяє цьому саме надійна реклама.

Завдання реклами насамперед такі: **привернути увагу реципієнта до нового продукту** (читача – заголовком або слоганом, глядача – відеорядом); **вплинути на емоції реципієнта** (вдало добрати рекламний аргумент, вдало його подати, зазначити позитивні характеристики харчового продукту та його вплив на здоров'я людини); **аргументувати необхідність придбання нового харчового продукту для себе та своєї родини**; **подати інформацію про продукт** (наявність у ньому натуральних або харчових добавок); **«прикувати увагу» до повідомлення** (рекламу має бути складено так, щоб виникло бажання дочитати / дослухати її до кінця і обов'язково скористатись порадою щодо придбання цього продукту).

Готуючи рекламу для нового харчового продукту, слід урахувувати передусім технологічну складову. Адже важливим показником якості й корисності продукту є його органолептичні (сенсорні) характеристики. На сучасному світовому ринку боротьба за споживача набула широкого розмаху. Виробникові доводиться використовувати будь-які можливості, щоб викликати позитивну реакцію покупця саме на свій продукт.

В умовах твердої конкуренції успіх великою мірою залежить від здатності швидко розробляти, випускати й якісно рекламувати продукти, які задовольнили б смаки споживачів. Зростання розмаїтості нових продуктів не залишає місця для помилок на стадіях розроблення та впровадження продукту у виробництво, а надто ж – на стадії знайомства споживачів з новою продукцією, зокрема посередництвом реклами.

Завдання №9. Уривок фахового тексту скопіюйте в комп'ютер і перекладіть за допомогою програми «Плай». Проаналізуйте помилки, пов'язані з уживанням омонімів і паронімів.

Етимологія ключових фахових термінів.

Взаємодія україномовних та іншомовних елементів у професійному мовленні

Етимологією називається наука, що вивчає первісне (істинне) значення слова. Це слово запозичено з грецької мови, де корінь «етимон» означає «істина». Відтак завдання даної галузі мовознавства – прояснити походження і значення якогось слова через зіставлення його зі спорідненими словами тієї самої чи іншої мови. Вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» як на першому, так і на третьому курсах зумовлює використання відомостей, пов'язаних із головними лінгвістичними й термінологічними аспектами обраного фаху – технолога оздоровчих харчових продуктів, цукрових, бродильних, хлібопекарських, м'ясо-молочних і парфумерно-косметичних виробництв, механіка, енергетика або економіста. Дані щодо українських власних назв – антропонімів і топонімів, похідних від професій та ремесел, розглядаються як чинник зацікавлення студента у вивченні фахової української мови, формування різнобічного погляду на майбутню професію.

Підготовка до відповіді на ці питання передбачає також розгляд основних понять конкретної фахової терміносистеми (економічної, інженерної, технологічної, математичної) з точки зору взаємодії в ній власне українських та іншомовних елементів.

Джерелом поповнення лексики сучасної української мови, зокрема наукового та ділового мовлення, є іншомовні слова. Деякі з них, що давно вже засвоєні або означають назви загальновідомих явищ і предметів, увійшли до активної лексики. Наприклад: *верстат, майстер, ланцюг, менеджер, спонсор, крейда, папір, огірок, академія, агроном, юрист, літера, м'ята* тощо. Від їхніх основ в українській мові творяться нові слова за допомогою різних словотворчих засобів (префіксального: *майстер – підмайстер*; суфіксального: *м'ята – м'ятний*; префіксально-суфіксального: *вокзал – привокзальний*; основоскладання: *інженер-технолог, бібліотекознавство*).

З активізацією національного відродження в усіх галузях почалося активне наукове словотворення в Україні. Більшість держав світу має свою національну термінологію (з елементами інтернаціональної лексики). У цивілізованій країні, якою нині прагне стати Україна, національна мова

забезпечує всі галузі життя і, зокрема, фахове спілкування. Тому процес створення наукової термінології в українській мові є природним і необхідним.

Проте пов'язаний він із величезними труднощами, адже мова має свої закони. Щоб слово мало довге життя, воно повинно бути милозвучним (тобто вписатися в мелодику мови), лаконічним, інформативним, не викликати недоречних асоціацій. Словників створюється багато, але не всі вони відповідають цим вимогам. Існує правило – термінологічні словники мають бути схвалені комітетом із наукової термінології НАН України. Тільки тоді можна уникнути помилок, зайвої синонімії, розбіжностей у вживанні термінів, неточних перекладів запозичених слів тощо.

Які ж мови слугують джерелом поповнення ділової лексики фахівця харчової промисловості?

Насамперед це грецька і латинська. З них в українську мову прийшла велика кількість термінів, що їх також називають «інтернаціональними словами»: *школа, інститут, університет, факультет, ректор, директор, експеримент, теорія, практика, дисертація, реферат, технологія, техніка, економіка, математика, біологія, фізика, хімія, географія, графіка, література, інформація, інновація, концепція, концентрація, аналітика, аналіз, синтез, фінанси, терміни, термінологія, система, комплекс, маса, метод, процес, продукт, продукція, косметика, норма, критерій, категорія, дефініція, олія, ефір, спирт, фальсифікація, експерт, експертиза, сертифікація, сертифікат, диплом* та багато інших.

З французької мови запозичено слова *шеф, готель, ресторан, інженер, парфумерія, одеколон, пудра, помада, кабінет, комюніке, сомельє, делюстація, бульйон, коньяк, лікер, департамент, апартаменти* тощо. Із німецької мови запозичено фахові слова: *штат, цех, бухгалтер, вексель, курорт, кухня, бутерброд, квасоля, вафля, крендель, шнапс, вермут, портейн, шпінат*. Англійські запозичення: *менеджер, менеджмент, аудит, аудитор, конвеєр, скрубер, економайзер, трест, комп'ютер, ноутбук, вінчестер, моніторинг, сканер, принтер, Інтернет, браузер, сайт, хостинг, роумінг, лідер, бюджет, вокзал, бар, бармен, кекс, пуни, гроз, глінтвейн, біфштекс, гамбургер, коктейль, джинс, віскі, ром*. Запозичення з італійської мови вживаються в галузі фінансової справи: *дебет, кредит (і кредіт), валюта, монета, капітал, банк, каса, казино*; та найменуванні харчових продуктів: *суп, к'янти, кампарі, піцца, паста, лазанья, макарони, паннакотта* (десерт), *панеттоне* (кекс), *спагеті, граппа*.

Завдання №10. Ознайомтеся з рецептом “паски козацької”, складеним 1913 року (орфографія та пунктуація автора). Переписуючи, передайте числа словами, а текст – згідно з сучасним правописом, скорочення – повністю.

З скл. борошна запарит 2 скл. сметани (вершки), розмішати парару так, щоб не було грудок. Збити 50 жовтків, щоб побіліли і з посудиною поставити в теплу воду; взяти ¼ ф. дріжджів, розпустити в ¾ скл. молока і додати до жовтків. Все це перелити у запару, добре підбити і дати зійти. Потім до того насипати 1 ч. ложку соли, 3 скл. борошна і місити пів години, далі влит 1 скл.

топленого масла, 1 скл. цукру, якогось коріння для паху і містить поки не візьметься пухирями. Накладать у пушку тіста менше ніж до половини. Як зійде – сажовить у піч на 1 годину (З кн. З. Клиновецької “Страви й напитки на Україні”).
Довідка. Скл. – склянка, ф. – філіжанка (2 склянки), пушка – форма.

Завдання №11. Прочитайте та перепишіть текст. Який зв'язок приготування національної страви зі звичаями та обрядами?

Вареники – одна з найпоширеніших в Україні страв з вареного тіста з начинкою. Начинка могла бути пісною чи скоромною залежно від релігійного календаря. Як начинку використовували сир, смажену капусту, варену товчену картоплю, мак, калину, вишні та інші ягоди, варені й товчені сухофрукти (сушину), варену квасолю, горохове пюре, тионяну чи гречану кашу і навіть борошно.

У повсякденному меню українського селянина вареники зустрічалися нечасто, вони були окрасою недільного і святкового столу. Вареники входили також до складу урочистих трапез на весіллі, хрестинах, поминках, гостинах, присвячених храмовим святкам, їх варили на толоку й обжинки. Вареники були обов'язковою стравою, яку несли дівчата-друзьки на другий день після весілля молодій на «снідання», жінки – до породіллі на «родини» (За Л. Артюх).

Завдання №12. Прочитайте текст. Знайдіть у ньому загальнонаукові та спеціальні (хімічні) терміни, дайте їхні визначення за словником.

ХІМІЧНА ЛАБОРАТОРІЯ

У кожній хімічній лабораторії можна побачити витяжні й вентиляційні шафи, в яких проводяться досліди з речовинами небезпечними або тими, що мають сильний запах. Спеціальні лабораторні столи, покриті хімічно стійкою плиткою з кераміки або полівінілхлориду, щоб їхня поверхня не пошквалася в разі потрапляння агресивних речовин. За допомогою різноманітних металевих штативів можна швидко зібрати зі скляних деталей установку для перегонки рідин із низькою температурою кипіння з метою їх ретельного очищення. В шухлядах лабораторних столів і шаф зберігаються різні стандартні скляні колби – плоскодонні й круглодонні, змійовкові й кульові холодильники, вимірювальні циліндри й склянки, піпетки, пробірки й інші хімічні посуд з звичайного та вогнетривкого скла.

Скло – найбільш поширений матеріал для виготовлення лабораторного посуду. Воно прозоре, має велику твердість, не розчиняється під впливом більшості хімічних реагентів. У лабораторії знаходить широке застосування й порцеляна – з неї зроблено склянки для зберігання концентрованих кислот, ступки для розмелювання порошків, корпуси фільтрів, штателі, ізоляційні елементи електроустаткування тощо.

До лабораторних столів підведено холодну й гарячу воду, газ для пальників, електрику. Часто спеціальними трубопроводами подаються кисень, азот, водень та інші гази з балонів, розташованих поза приміщенням. Лабораторні ваги, сушильну шафу для посуду й вакуумну шафу з вакуум-насосом для швидкого висушування твердих зразків можна знайти майже в будь-якій лабораторії.

В аналітичних лабораторіях займаються аналізом речовин. Тут можна побачити бюретки з титрувальними розчинами, ваги, різні прилади для фізико-хімічного аналізу: хроматографи, спектрофотометри тощо. Такі складні й громіздкі фізико-хімічні прилади, як електронний мікроскоп, ультрацентрифуга або гель-хроматограф для аналізу полімерів, займають кожен окреме приміщення (З "Хімічного енциклопедичного словника").

Завдання №13. Подані терміни згрупуйте в дві колонки: перша – загальнонаукові; друга – вузькоспеціальні.

Баланс, купажування, теплообмін, авітаміноз, добуток, водень, локальний, аргумент, фракція, ординарний, наголос, монітор, аналогія, тонус, надбудова, чинник, координація, проміжок.

Завдання №14. Наведіть приклади термінів, які в різних галузях науки позначають різні поняття.

Наприклад: параболола – графік функції $y=x^2$ (математика); притча (літературознавство).

Завдання №15. Прочитайте тексти. Знайдіть у них загальнонаукові та вузькоспеціальні терміни, дайте їхні визначення за словником.

I. Для сушіння рідких суспензій і розчинів (антибіотиків, кровозамінників, готових форм і напівпродуктів, вітамінів, фотохімічних препаратів, ферментів тощо) рекомендують використовувати розтилювальні сушарки. Не втрачають значення і сушарки періодичної дії типу вакуум-сушильних шаф, барабаних сушарок тощо, в яких можна сушити синкі вологі матеріали, а також суспензії та розчини. Для сушіння термолабільних матеріалів, які можуть до того ж легко окислюватись, застосовують сублімаційні сушарки.

II. Фільтрувальні центрифуги об'єднують обидва принципи відділення дисперсної фази: фільтрування і осадження. Вони дають змогу одержувати осади з меншим вмістом води, дозволяють промивати осад без вивантаження його центрифуги. У той же час вони мають усі недоліки, пов'язані з фільтруванням. Перш за все вони можуть бути менш продуктивними порівняно з осаджувальними внаслідок високого титомого опору фільтруванню деяких осадів.

III. МІНЕРАЛИ ЛІКУЮТЬ, ДАЮТЬ СИЛУ, ОБЕРІГАЮТЬ

Унікальне явище природи – народження кристала. На цей процес витрачається колосальна енергія. Мінерали, дорогоцінні камені, метали – це конденсат цієї енергії, який можна й необхідно використовувати для лікування людей. Будь-який негативний зовнішній вплив, внутрішні хвороботворні процеси, що впливають не тільки на наше тіло, а й на розум та свідомість, можна знешкодити полями кристалів і мінералів. Існує багато теорій про природу цих полів, але реальність їх очевидна. Про це свідчить хоч би біолокація. Є дуже цікаві дані про біорезонанс полів людини й мінералів.

Сенситиви бачать, як енергетичне поле кристала впливає на поле людини. Воно або зливається з ним, або відштовхується. Це зумовлено тим, що мінерали створюють енергетичні вібрації, які мають полярне випромінювання

і в одних випадках створюють резонанс із тілом, в інших – навпаки. Тож купуючи прикраси “з рук”, обов'язково перевірте їх у спеціаліста: їхня енергія здебільшого “налаштована” на поле колишнього власника.

Розповімо про деякі з дорогоцінних каменів. Рубін – символ влади і могутності, звитяги й жагучої земної любові. Для лікування його слід носити людям із низьким артеріальним тиском, а також іпохондрикам, у яких під дією каменя поліпшується сон, загальний стан, апетит, повертаються сили. Можна рекомендувати лікувати червоними каменями захворювання крові, анемії, усі вірусні захворювання, в тому числі грип. Випромінювання червоних каменів ефективно стимулює імунітет.

Гранат має велику енергію. Він використовується для лікування пропасниці, жовтяниці, легеневої астми. У таких випадках гранат треба носити на шії в золотій оправі, а в разі запалення – у срібній.

Топаз дає нашому інтелектові енергетичний заряд, розпалює пристрасть, зменшує страх. Його теж слід носити в золоті на вказівному пальці правої руки або як кулон на шії.

Буритин (янтар) добре носити після тяжких хвороб для відновлення сил. Він також зміцнює віру, підтримує оптимізм і бадьорість.

Гірський кришталю – камінь ясновидців і вчених. Він поліпшує пам'ять, мовлення, мислення. Певні форми пірамід із кришталю концентрують енергію. І в наш час у багатьох країнах їх застосовують для лікувальної медитації та енерголікування. Кришталю має чудові форми полярності. У спеку забезпечує прохолоду, в холодну пору не дає змерзнути. Крайче носити його у вигляді кулона чи намиста. Якщо вас ночами переслідують страхіття – покладіть під подушку виріб із гірського кришталю або носіть його в оксамитовому мішечку в кишені: жінки – в лівій, чоловіки – в правій.

Алмази можуть носити всі. Але тільки не крадені – тоді на власника чатуватимуть усілякі біди й нещастя. Він не дасть забруднити свої грані й свою енергоструктуру нечесним рукам.

Діамант – наймогутніший талісман. Він дає силу, мужність, здоров'я, благополуччя. Алмаз – високоефективний омолоджувальний камінь. Він забезпечує процвітання й духовний розвиток. Каблучку з діамантом рекомендується носити в золоті на безіменному пальці правої руки.

Тепер щодо методів лікування. Кристалотерапію можна застосовувати самостійно тільки тоді, коли ви впевнитесь, що між вами й каменем є біорезонанс. Найпростіший метод – так зване контактне лікування – прикладання каменя до хворого місця. Другий метод – носити спеціально підібрані прикраси протягом доби. Це можуть бути брошки, персні, браслети, намисто, кулони, розташовані на певній висоті з відкритою для випромінювання поверхнею. Давньоіндійські лікарі вважали, що внаслідок хвороб зникає резонанс від вібрації тканини організму людини й відповідного випромінювання. Ці погляди підтверджують апарати КХЧ, за допомогою яких підбирають потрібну довжину хвилі відповідно до хворого органа.

1. Знайдіть визначення термінів: *конденсатор енергій, поля кристалів і металів, біолокація, енергетична вібрація, інформаційне поле, полярне випромінювання.*

2. Знайдіть у тексті й выпишіть у дві колонки назви мінералів українського та іншомовного походження.

3. Які з ужитих у тексті термінів належать до загальнонаукових, а які – до вузькоспеціальних?

Завдання №16. Назвіть декілька приладів або інструментів, якими ви користуєтеся під час лабораторних занять. Зазначте, яку роботу ви ними виконуєте.

Завдання №17. Наведіть приклади термінів, які в різних галузях науки позначають різні поняття.

Наприклад: *парабола* – графік функції $y=x^2$ (математика); *причта* (літературознавство).

Завдання №18. Прочитайте розповідь французького інженера про заняття наших предків у XVII ст. Выпишіть слова-професіоналізми, письмово поясніть їхні значення, користуючись словниками.

РЕМЕСЛА, ЯКИМИ ЗАЙМАЮТЬСЯ КОЗАКИ

Говорячи про відвагу козаків, цілком доречним буде розповісти і про їхні звичай та заняття. Отож, ви дізнаєтесь, що серед цього народу зустрічаються люди, досвідчені у всіх необхідних для життя ремеслах: теслі для будівництва жител і човнів, стельмахи, ковалі, зброярі, кожум'яки, римарі, шевці, бондарі, кравці і т.д. Вони дуже вмілі у виготовленні селітри, якої в цих краях багато, і виготовляють прекрасний гарматний порох (З кн. Г.Л. де Боплана "Опис України").

Завдання №19. Перепишіть подані речення, знімаючи ризик. Поясніть правопис складних іменників і прикметників.

1. *Справочництво* – це діяльність, що охоплює питання документування й організації роботи з документами в процесі здійснення управлінських дій. 2. *За способом відбиття інформації документи поділяються на письмові, графічні, фото/ , фоно/ та кіно/ документи.* 3. *Складні іменники віце/президент, міні/фабрика, экс/віце/прем'єр, людино/день, блок/система, ва/банк, де/факто, обер/прокурор пишуться за правилами орфографії (З посібника).* 4. *Згідно з класифікацією, лікєро/горілчані напої поділяються на групи: лікєри міцні; лікєри десєртні; креми/лікєри; наливки; настоянки солодкі; настоянки напів/солодкі слабко/градусні; аперитиви; напої десєртні; кок/теїлі.*

Завдання №20. Дотримуючись правил оформлення, напишіть реферат наукової праці, присвяченої проблемам розвитку української мови на сучасному етапі. Під час роботи використовуйте подані мовні засоби:

1. Праця/ монографія/ стаття поділяється/ містить/ має назву... , у ній розглядається/ висловлюється/ викладається/ узагальнюється (що?); вона присвячена темі/ проблемі/ питанням (чого?); є узагальненням/ переказом/ описом/ оглядом (чого?), у ній говориться (про що?), дається виклад (оцінка) (чого?).

2. Висловлено погляди автора щодо (чого?); він зосереджує свою увагу (на чому?); автор торкається/ порушує/ повідомляє/ сповіщає/ зауважує (що?); є дискусійні положення...; обґрунтовується теза...; особливу увагу приділено (чому?), автор зупиняється (зокрема) на таких проблемах/ питаннях/ фактах...; щодо проблеми/ питання/ факту (якого? чого?) автор...; підкреслюється велике значення (чого?); наводиться багатий статистичний матеріал (щодо чого?); суть проблеми зводиться до (чого?) полягає (у чому?); зазначається необхідність (чого?); наводить на думку (про що?); важливо зазначити (що?); беручи до уваги (що?); наведені дані свідчать (про що?)/ що...; окремо розглядаються питання (які?).

3. Робота поділяється на розділи/ параграфи/ рубрики/ підрозділи...; починається з/ складається з/ закінчується (чим?), містить (що?); доведено, що...; автор наводить приклад/ цитату/ факти...; посилається (на що?), ілюструє (що?).

4. У заключній частині автор пише/ робить висновок/ доходить висновку/ підводить до висновку...; узагальнюючи сказане...; у підсумку можна зазначити...; автор переконливо доводить...; суть викладеного/ згаданого/ зазначеного вище зводиться до того, що.../ полягає в тому, що...; незрозуміло/ викликає сумнів...; визнає переваги/ визначає недоліки...; автор не розкриває змісту...; сумнівно, що...

Завдання №21. Ознайомтеся з головними принципами класифікації та компонування меню. Окремо подайте всі можливі значення слів «меню», «карта», «термін», «обід».

Класифікацію меню здійснюють за наступними ознаками:

За цільовим призначенням :

- меню сніданку;
- меню обіду;
- меню вечері;
- меню денного раціону;
- банкетне меню;
- меню офіційно-ділових прийомів.

За технологічним призначенням:

1) План-меню – організатор технологічного процесу приготування страв; технологічний документ, що лежить в основі розробки виробничої програми підприємства.

2) Меню, прейскурант – організатор технологічного процесу сервісного обслуговування – рекламний буклет закладу.

3) Карта-меню, карта вин – організатор тематичних банкетів та офіційних прийомів.

За ціновим (вартісним) призначенням:

1) А-ля карт – широкий асортимент страв вільного вибору, ціна фіксована на кожну окрему страву і напій;

2) Табльдот – харчування за вибором страв, ціна фіксованої сумарної вартості сніданків, обідів, банкетів, прийомів, денного раціону (єдина комплексна ціна).

За терміном розробки і використання:

1) Планове меню (стандартні карти) – стратегічне, статичне, перспективне (на етапі відкриття підприємства, реконструкції або введення нових страв, - розширення, оновлення асортименту).

2) Меню-замовлення (при проведенні бенкетів, фуршетів тощо) – розробляється за безпосередньої участі гостя за 2-3 місяці або 2-3 дні до початку проведення заходу;

3) План-меню – щоденне меню, що лежить в основі розробки виробничої програми підприємства;

4) Меню – рекламний буклет з визначенням послідовності подачі страв та напоїв (типографське виконання на 2-3 мовах), що подається гостям;

Спеціальні карти меню:

- карта фірмових страв;

- карта десертів, сирів, морозива;

- карта бізнес-ланчу;

- карта денного раціону (за фізіологічними нормами);

- дієтичні карти;

- вегетаріанські карти;

- сезонні карти;

- тематичні карти;

- карта дегустаційного меню;

- карта готельного обслуговування;

- дитяча карта.

Завдання №22. Перекладіть українською мовою рецепт коктейлю.

Коктейль-пунш “Пивной”.

Состав коктейля (на 3 порції):

- Пиво (300 мл.);

- Апельсиновий сок (350 мл.);

- Имбирное пиво (1 л.);

- Сок лайма (2 с. л.);

- Сахар (90 гр.).

Посуда: Чаша для пунша.

Технология приготовления: Соединить все составляющие и размешать. Разлить в чаши. Перед подачей добавит куски льда (За даними мережі Інтернет).

За поданим зразком оформіть власний рецепт фірмового коктейлю (за можливості – з ілюстрацією).

Завдання №23. Прочитайте текст. Випишіть із нього іншомовні слова й дайте їм визначення за “Словником іншомовних слів”.

ДЕГУСТАЦІЯ НАПОЇВ

Якість харчових продуктів, зокрема напоїв, оцінюється органолептичними й аналітичними методами. Споживчі якості визначаються суб'єктивними, органолептичними методами, тобто за допомогою органів чуття людини: нюхових, смакових, дотикових і зорових.

Органолептичну оцінку напоїв виставляє дегустаційна комісія. У разі правильного проведення дегустації й підборі членів комісії органолептичний метод із суб'єктивного перетворюється на досить надійний, об'єктивний. Дегустатори під час роботи мають бути цілком здоровими, не стомленими, мати добрий настрій, не бути голодними. Вони не повинні користуватися парфумами, мити руки духмяним милом, палити.

Для органолептичної оцінки застосовують спеціальні тонкостінні келихи з прозорого скла, щоб під час перемішування вміст не виливався, а в звужній верхній частині келиха добре вловлювався аромат. Досліджуваний напій наливається в келих на 1/3 його об'єму (40...50 мл). Келих підіймають за ніжку, трохи нахилиють і візуально оцінюють прозорість і колір напою.

Потім обхоплюють долонею нижню частину келиха й обертовими рухами перемішують напій. При підігріванні й перемішуванні ароматичні речовини легко випаровуються, що важливо для визначення аромату. Між поняттями "аромат", "букет" та "запах" є певна різниця. Запах – це комплекс відчуттів, які сприймаються органами нюху. Аромат – це приємний запах. Коли говорять про аромат вина, мають на увазі запах, характерний лише для цього виду, типу напою. Букет – це складний аромат напою, який утворюється й розвивається в процесі його витримки в діжках або пляшках.

Смак визначають, набираючи в рот близько 5 мл напою й утримуючи його в передній частині ротової порожнини. При цьому кінчик і бічні поверхні язика сприймають солодкий і кислий смаки. Потім трохи нахилиють голову назад, переводячи напій до кореня язика, "перекочують" його по всій ротовій порожнині, виявляючи присмаки.

Після кожного напою рот ополіскують дистильованою водою, потім – закушують. Під час дегустації горілок або гірких настоянок – білим хлібом, твердим сиром, вареною ковбасою; солодких настоянок – печивом і фруктами (але в жодному разі не цитрусовими); вин – твердим сиром, солоною солонкою або крекерами. Рибні закуски у дегустації неприпустимі.

Професійна дегустація – справа складна, вона вимагає спеціальних знань, умінь й досвіду, а також натхнення. Дегустатор має добре розумітися на напоях, мати тонкий смак, розвинений нюх. Професійна дегустація й веселе застілля – звісно ж, різні речі. Однак нам слід хоча б у загальних рисах знати основні правила дегустації, що дозволить, з одного боку, більш грамотно й професійно підійти до сприйняття якості спиртного напою, а з другого – викликати жвавий інтерес до опанування зовсім нової, цікавої справи. Дегустація – одне з найбільш захопливих свят у роботі виноробів. І в дружньому застіллі, якщо його добре організувати й провести, – додамо ми (Г. Карагодін "Книга о водке и виноделии").

Заняття №3. Вибір професії.

Пошук роботи

1. Пакет документів про прийняття на роботу (заява, резюме, особовий листок з обліку кадрів, контракт, трудова угода).
2. Головні правила підготовки та подання пакету документів про прийняття на роботу.
3. Особливості вживання іменних частин мови у ділових паперах.

Пакет документів про прийняття на роботу (заява, резюме, особовий листок із обліку кадрів, трудова угода).

Головні правила підготовки

та подання пакету документів про прийняття на роботу

Зазначені питання передбачають ознайомлення студента з особливостями оформлення пакету документів для зарахування на роботу у державних і приватних установах, їх індивідуального та зівставного мовного аналізу. Для цього можна брати документи будь-якого рівня класифікації – з кадрових питань (резюме або особовий листок із обліку кадрів), довідково-інформаційних (плани-проспекти, різноманітні оголошення про прийняття на роботу, зокрема опубліковані у засобах масової інформації та Інтернеті).

Слід детальніше зупинитися на підготовці та поданні **резюме**.

Щодо складання резюме та розташування його реквізитів не існує суворих правил. Найпоширенішим є формуляр, у якому подаються такі дані:

1. Назва виду документа.
2. Прізвище, ім'я та по батькові особи, яка складає резюме.
3. Контактні адреса та телефон (мобільний телефон, факс, e-mail, адреса в Інтернеті).
4. Мета складання резюме.
5. Дані про освіту.
6. Дані про досвід роботи (пункти 5 та 6 заповнюються в зворотному хронологічному порядку).
7. Інші відомості на вимогу роботодавця (володіння іноземними мовами, володіння комп'ютером, наявність прав водія, наявність друкованих праць, уподобання тощо).
8. Особисті дані (місце проживання, сімейний стан).

Основна вимога до такого документа – вичерпність потрібних відомостей і лаконізм викладу. На відміну від автобіографії, резюме позбавлено елемента описовості.

У фірмах, інституціях, агенціях, установах зазвичай здійснюється комп'ютерне вивчення резюме (тому іноді воно подається не особисто, а надсилається електронною поштою). Принцип комп'ютерного оброблення резюме – виділення головних (стрижневих) слів: назв компаній, фірм, посад, стажу роботи, здобутої освіти. Комп'ютер «переглядає» резюме кожного з претендентів на заміщення вакантних посад і відповідно до кількості знайдених стрижневих слів надає документів певний порядковий номер.

Аби досягти успіху, у складанні резюме дотримуйтеся таких вимог:

- Формулюйте свою мету чітко, зрозуміло, дохідливо.
- Намагайтеся вжити якомога більше фахових слів, що відповідають посаді, яку Ви хочете обійняти. Під час комп'ютерного вивчення дієслова не читаються, а враховуються іменники, що є назвами посад, та професійні терміни.
- Для кожного конкретного конкурсу складайте окреме резюме.
- Намагайтеся не вживати особових займенників «я», «ми». Замість них уживайте на початку речення активні дієслова: **організував, створив, керував, виконував, вивчав, обізнаний з.**
- Не надсилайте своєї фотокартки, якщо цього спеціально не передбачено.
- Не зазначайте розмір заробітної платні й досягнуті Вами успіхи.
- Для друкування резюме використовуйте папір формату А4 (у жодному разі не крейдяний).
- Якщо Ви обіймаєте не надто високу посаду, то під час складання резюме краще зосередьтеся на досвіді роботи й набутих навичках.

У фірмах, установах та агенціях завжди наявні зразки оформлення резюме. У центрах зайнятості резюме найчастіше пропонують заповнити на місці у вигляді анкети. Поширена також практика розміщення резюме на інтернет-сайтах компаній-роботодавців.

Завдання №1. I. Складіть зразки заяв: а) про вступ до вищого навчального закладу; б) про надання академічної відпустки; в) про зарахування на посаду; г) про дозвіл бути відсутнім на занятті.

II. Розкрийте значення слів “адресат – адресант”. виправте помилки в адресуванні заяв. Запишіть правильні варіанти.

А. Директору (і)нституту (у)країнської мови
НАН України

Від (м)олодшого (н)аукового (с)півробітника
Гузок Ірини Іванівни.

Б. Голові (р)ади підприємства (е)лектроприлад
тов. Головащуку
(м)еханіка цеху готової продукції
Михайла Сапіги

В. Директорові (п)родовольчого (м)агазину №19
Булігіну М.М.
Чернецької В.К., проживаючої по адресу:
Пр. Науки, 28, кв. 305

Г. Деканові (ф)акультету (т)ехнології (ц)укристих речовин
(н)аціонального (у)ніверситету (х)арчових (т)ехнологій
(п)роф. Арсен'євій Л.Ю.
студента I курсу
Дроздович Анатолія Броніславовича

Д. Начальнику відділу кадрів
Усатенку Віктору Степановичу
від Потопальської Мар'яни Феліксівни

Завдання №2. Укладіть документ, у якому йдеться про те, що Приблуда Людмила Михайлівна просить зарахувати її на посаду старшого викладача кафедри українознавства з 1 вересня 2013 року за строковим трудовим договором.

Завдання №3. I. Відредагуйте тексти заяв, запишіть правильні варіанти.

1. *Прошу надати мені академвідпустку у зв'язку з потребою нагляду за дитиною.*

2. *Прошу Вашого дозволу на звільнення від занять по сімейним обставинам.*

3. *Прошу надати мені п'ятиденну відпустку за свій рахунок.*

4. *Прошу Вашого дозволу на переведення мене з енергетичного факультету на факультет автоматизації й комп'ютерних систем, тому що я хочу поглиблено вивчати обчислювальну техніку.*

5. *Прошу допустити мене до здавання вступних іспитів на економічний факультет НУХТу, так як я мрію стати менеджером.*

6. *Шановний Георгій Іванович! Прошу надати мені відпустку, так як я виходжу заміж на три дні. Студентка м'ясо-молочного факультету Журавльова Сусанна Вікторівна.*

7. *Дорогий проректоре! У зв'язку з потребою доглядати хвору дитину уклібно прошу витисати мені матеріальну допомогу у розмірі 1000 (тисяча) гривнів.*

II. Відредагуйте текст документа. Визначте, який це документ: 1) за походженням; 2) за місцем виникнення; 3) за найменуванням; 4) за складністю.

Генеральному директору
Кременчуцького автомобільного
об'єднання «Факел»
Білашу Володимирі О.
Миколаєнка Миколи,
який проживає в м. Кременчук

ЗАЯВА

Прошу взяти мене на посаду конструктора Вашого заводу. Додаю свою власну автобіографію та три фотокартки.

12 вересня 2013 р.

(підпис)

Миколаєнко М.К.

Завдання №4. Типові мовні звороти, що вживаються в заявах, перекладіть українською мовою. Запам'ятайте українські відповідники.

В связи с болезнью, к заявлению прилагаю, восстановит в должности, тяжёлое материальное положение, освободит от занятий, снят с работы, с зачислением в штат, долгосрочная ссуда, заявляющий.

Завдання №5. I. Напишіть автобіографію, дотримуючись лаконізму викладу.

II. Перепишіть слова, вставляючи, де потрібно, м'який знак; введіть їх у текст автобіографії.

Муляр_, налагоджував_ник_, продавець_, слюсар_складав_ник_, міжміс_кий_, при'ятс_кий_, п'ят_сот_, рибал_ці_, ос_віт_ній_, сіл_с_кий_, різ_бяр_, шість_надцят_, ковал_с_кий_, с_омий_.

Завдання №6. Відредагуйте речення, запишіть правильні варіанти.

1. Я, Наталія Володимирівна Миць, народилася 23.09.1986 р. у м. Київ.
2. На протязі 1993-2003 рр. навчалася у загальноосвітній школі №5.
3. У 2003 році поступила в Професійно-технічне училище №6 м. Київ.
4. Приймала участь у художній самодіяльності – керувала драмгуртком.
5. Маю батька – Миць Володимира Атаназійовича, який народився у 1958 році.

Завдання №7. Запишіть декілька неукраїнських (у тому числі російських) прізвищ студентів, що навчаються з вами на одному курсі, або викладачів, що викладають у вас на факультеті. Поясніть правопис прізвищ.

Завдання №8. Продовжіть речення:

1. Резюме – це документ...
2. Основна вимога до цього документа – ...
3. У резюме реквізити розташовують у такій послідовності: ...
4. Аби досягти успіху, під час складання резюме слід дотримуватися таких правил: ...
5. Якщо ви обіймаєте не надто високу посаду, то краще...
6. Різновидом резюме є...
7. У центрах зайнятості пропонують заповнити резюме...

Завдання №9. Використовуючи текстовий редактор Microsoft Word, укладіть сучасне, стандартне та вишукане резюме від свого імені. Визначте посаду, на яку Ви могли б претендувати з огляду на Ваш кваліфікаційно-освітній рівень.

Завдання №10. Заповніть формуляр-зразок резюме.

Резюме

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Мета: _____

Освіта:	
Досвід роботи:	
Напрями роботи:	
Додаткові відомості:	
1. Володіння іноземними мовами	
2. Володіння комп'ютером	
3. Наявність друкованих праць	

Завдання №11. Прочитайте уривок з тексту документа.

Досвід роботи: Упродовж 2012 року працював на посаді перекладача тижневика "Мрія".

Маю досвід: 1) редагування та перекладу авторських текстів англійською мовою; 2) перекладу англійською мовою наукових текстів.

На замовлення Міністерства освіти і науки України перекладав російською та англійською мовами книгу "Культура на межі тисячоліть" (друге видання книги вийшло друком у Лондоні 2011 року).

- З'ясуйте, який це документ за найменуванням.
- Дайте визначення цього документа.
- Допишіть документ, дотримуючись правил оформлення.

Завдання №12. Типові мовні звороти, які вживаються в текстах автобіографії та резюме, запишіть правильно; складіть з ними речення, характерні для цих документів.

На протязі, підвищення в посаді, урядові винагороди, робота по сумісництву, по закінченню, поступити в, приймати участь, працюю в якості вчителя, написати свою власну автобіографію.

Поступити в інститут, зайняти перше місце в олімпіаді, вступити на курси по англійській мові, працювати на посаді інженера конструктора, навчатися на факультеті енергетики та енергоменеджменту на спеціальності..., моя сім'я складається з чотирьох чоловік: я, мати, брат, сестра; я вільно володію Автокадом для підготовки розрахунковографічної роботи; вдосконалювати знання по роботі, по обслуговуванню.

Завдання №13. Відредагуйте речення, що можуть бути використані у формулюванні мети резюме.

1. Розвинути нову ділянку компанії по виробництву й продажу упоковочного обладнання. 2. Отримати посаду головного механіка в крупній виробничій організації. 3. Хочу отримати посаду, яка допоможе мені реалізувати мої творчі й інтелектуальні здібності. 4. Хочу отримати перспективну посаду в міжнародній, швидко зростаючій компанії. 5. Отримати посаду по зв'язках із громадськістю, включаючи публікації, підготовку прес-релізів та фотографій.

Особливості вживання іменних частин мови у ділових паперах

Підготовка до відповіді на це питання передбачає роботу з теоретичним матеріалом на тему «Лексичні та морфологічні норми української мови у фаховому спілкуванні», передусім використання в мові наукових та ділових документів **іменних частин мови**.

Слід мати на увазі, що документ – передусім результат відображення об'єктивної інформації згідно з конкретним стандартом або формою, а документування – процес констатації реальних фактів. Тому у мові наукового та ділового профілю особливо важливими є іменні частини:

- **іменники** (найменування професій, процесів, станів, приладів і апаратів, документів та їхніх частин – *студент, ректор, професор, доцент, співробітник; дослід, порядок, експеримент, обчислення, підготовка, процес, результат, обґрунтування; установка, штатив, колба, центрифуга, машина, ваги; заява, резюме, протокол, витяг (з протоколу), дублікат, дисертація, автореферат, розділ, підрозділ*),

- **прикметники** (визначники додаткових відомостей, властивостей або частини наукових та ділових фразеологізмів – наприклад, *порядок денний, старший науковий співробітник, лабораторна установка, містомісильна машина, круглодонна колба, аналітичні ваги, кандидатська дисертація, складна заява, вишукане резюме*),

- **числівники** (визначники результатів вимірювання та обчислення).

Деякі правила використання іменника у професійному мовленні:

- У документах називання людей має такий порядок: *прізвище, ім'я, по батькові*. Наприклад: *Векуа Оксана Віталіївна, старший викладач кафедри українознавства*. Реквізит «підпис» передбачає постановку ініціалів перед прізвищем, наприклад:

17.05.2012 (власноручний підпис)

О.В. Векуа

- Не використовуються збірні іменники, вони замінюються іменниками у формі множини.

- Вживання специфічних форм української мови при вказуванні адресата документа – форма давального відмінка однини чоловічого роду з закінченням **–ові (–еві)**.

- назви професій, посад, звань (за поодинокими винятками) мають форму чоловічого роду, залежні від них слова також узгоджуються в чоловічому роді (напр., *старший ← викладач Оксана Віталіївна Векуа*). Залежні дієслова та займенники узгоджуються з прізвищем і мають відповідну родову форму (напр., *старший викладач Оксана Векуа → висловила деякі пропозиції щодо вдосконалення методологічної концепції нового навчального посібника*).

Деякі правила використання прикметника у професійному мовленні:

- З трьох розрядів прикметників (якісні, відносні, присвійні) не вживаються прикметники присвійні (вони замінюються іменниками).

- Якісні прикметники передують відносним (нові харчові продукти, розвинені інноваційні технології).

- У ступенюванні прикметників перевага надається аналітичним формам, які утворюються за допомогою слів *більш (менш), найбільш (найменш)*. Для створення ступеня порівняння не вживається слово *самий!*

Деякі правила використання числівника у професійному мовленні:

- Обмеження вживання числівників та подібних до них слів, які позначають приблизну величину (половина, третина, чверть).

- Широке вживання дробових чисел, запис яких здійснюється переважно десятковими дробами (1,5 – одна ціла п'ять десятих; 27,935 – двадцять сім цілих дев'ятсот тридцять п'ять тисячних).

• Порядкові числівники записуються цифрами, а через дефіс – одна кінцева літера в називному відмінку (2-й, 33-я), дві останні в непрямих відмінках (2-го, 33-ї).

Складні слова, першою частиною яких є числівник, можуть записуватися так: числівник цифрою, а друга частина – через дефіс (2-поверховий, 45-тонний). Не слід писати їх так: 4-ти річний (4-річний); 9-ти поверховий (9-поверховий).

Завдання №14. Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке морфологія? Що таке морфологічна норма?
2. Сформулюйте вимоги до вживання іменних частин мови у діловому спілкуванні.
3. Наведіть приклади порушення морфологічних норм у мові засобів масової інформації.

Завдання №15. Доберіть, якщо можливо, до поданих іменників чоловічого роду відповідник жіночого роду й навпаки. Визначте сферу використання родових пар.

Поет, лауреатка, методист, ткаля, стюард, бібліотекар, дипломниця, майстер, хірург, кравець, бармен, бариста, лаборант, швачка, заступник, прибиральниця, професор, офіціант, готельєр, модельєр, стенографістка, касирка, мер, прем'єр, митник, друкарка, абітурієнт.

Завдання №16. Вставте, де потрібно, пропущені літери.

Старш... викладач... Семенова, головн... інженер... Лариса Павлюк, Народн... артист... України Раїса Кириченко, Заслужен... учитель... України Варвара Гринько, професор... Наталія Шумило, менеджер... Павлина Чупрун, старш... економіст... Наталія Степаненко, завідувач... відділу кадрів Лідія Хорошко.

Аспірант... Олена Коваленко вчасно закінчи... роботу над дисертацією.

Всіх захопила доповідь, із якою вчитель... української мови Марія Сильвестрівна Половинченко виступи... на конференції.

Перевести асистента... Курочку Аліну Тимофіївну на посаду доцент... кафедри українознавства з окладом згідно зі штатним розписом.

Завдання №17. Прочитайте текст. Випишіть прикметники. Від яких із них можна утворити ступені порівняння?

Упродовж віків український народ творив і шліфував свою мову, заносючи в мовну скарбницю переплавлені у ніжній душі добірні перлини пізнання, почуття, мрії. Той витворений народом світ мови оточує нас від народження. У безкрайому океані звуків неповторно звучить мелодія рідного слова. Але це не тільки предивні звуки, це й найтонші відтінки думок і переживань, щедро приготовані для нащадків. І кожне слово – немовби виплекана народом-дिवотворцем квітка з неповторним ароматом, з неповторними барвами. Щасливий той, хто пізнав у дитинстві чари рідного слова, виховав у собі жагу пізнання і зберігає її протягом цілого життя (І. Вихованець).

Завдання №18. Утворіть вищий ступінь порівняння поданих прикметників, поясніть зміни приголосних.

Глибокий, дужий, дорогий, близький, легкий, слабкий, високий, молодий, багатий, тонкий, тяжкий, далекий, короткий, швидкий, низький, товстий, поганий, рідкий.

Завдання №19. Запишіть подані слова, знімаючи ризик.

Іменники:

(Мікро)вольт, (пів)документа, (авто)фургон, (напів)розпад, (англо)філ, (джерело)знавство, (машино)пис, вітро(електро)станція, (кіно)репортаж, (теле)серіал, (мікро)ЕОМ, (прайс)лист, (вагон)ресторан, (магнітолог)астроном, (вугле)навантажувач, (директор)розпорядник, (бета)промені, (англо)манія, (вібро)масажер, (справо)чинство, (ген)регулятор, (спектро)графія, (рентгено)скопія, (звуко)знімач, (вугле)водень, (пів)Кисва, (грам)молекула, (авто)(біо)графія, (контр)культура, (суб)титри, (макро)економіка, (вчитель)словесник, (генерал)полковник, (агро)промисловість.

(Напів)фабрикат, (пів)продукт, (гідро)турбіна, (вітро)генератор, (електро)ізоляція, (гайка)баранець, (термо)метр, (тепло)обмінник, (циліндр)дифузор, (електро)двигун, (розвал)сходження, (термо)пара, (біо)інженерія, (термо)гідроізоляція, (міні)завод, (кіловат)година, (дизель)поїзд, (пів)муфта, (блок)система, (мікро)гранула, (дельта)імпульс, (гвинт)гайка, (біо)(гео)технологія, (держ)стандарт, (анти)ген, (реактор)змішувач, (кріо)ушкодження, (мікро)фібра, (машино)будування.

Прикметники:

(Авіа)хімічний, (авіаційно)спортивний, (автомобільно)шляховий, (академік)секретар, (біологічно)активний, (бюджетно)фінансовий, (взаєм)вигідний, (влице)азначений, (турбо)реактивний, (дитячо)юнацький, (власно)ручний, (квази)науковий, (конструкторсько)архітектурний, (мало)ефективний, (навчально)методичний, (контрольно)ревізійний, (матеріально)забезпечений, (офіційно)діловий, (напів)офіційний, (науково)обґрунтований, (порівняно)недорогий.

(Хіміко)термічне оброблення деталей, (води)непроникний, (радіально)упорний підшипник, (клино)подібний, (прямо)висний, (багато)жильна пружина, (косо)зубе колесо, (швидко)хідний вал, (електро)монтажні роботи, (пуско)налагоджувальні роботи, (криво)лінійні зубці, (вакуум)сушильна шафа, (вулково)пальцева муфта, (мало)продуктивний, (бочко)подібний підшипник, (три)швидкісний двигун, (роторно)пульсаційний дезінтегратор, (корозійно)механічне зношування.

Завдання №20. Відтворіть підрядні словосполучення, на основі яких було утворено прикметники.

Висококваліфікований, сучасний, енергоощадний, конкурентоздатний, нижчепідписаний, малоюмовірний, морозостійкий, односторонній, загальноживаний, малопомітний, сільськогосподарський, широкодоступний, паронепроникний, двоюрідний, важкодоступний, довготривалий, широкоформатний.

Завдання №21. Від поданих кількісних числівників утворіть порядкові. Поясніть їх правопис.

11, 90, 16 257, 4 000, 45 000, 200, 10 000 000, 10 008, 34.

Завдання №22. З поданими числівниками та іменниками утворіть словосполучення, де це можливо. Вкажіть на особливості поєднання числівників 2, 3, 4 з іменниками.

Два (відсоток, доходи, числа, касети, відходи). Три (метр, гроші, гривня, турботи, показник, місяць). Чотири (літр, студент, людяність, кошти, комп'ютер). Двоє, троє, четверо (селяни, львів'яни, вантаж, студент, двері, рік, ножиці, вівці, століття).

Завдання №23. Перекладіть українською мовою. Підкресліть слова, які не можуть вживатися зі збірними числівниками.

Двоє (трое, четверо) ножниц, стульев, сумок, автомобилей, людей, семей, окон, секретарей, статей, учеников, площадей, словарей, ящиков, процентов, очков, киевлян.

Завдання №24. Запишіть подані числа й умовні скорочення словами. Поясніть зв'язок числівників з іменниками.

2 км, 8 га, 24 см, 28 кг, 23 мг, $\frac{1}{4}$ км; 0,5 ц; 1,5 хв; 2,25 кг; 14 м.

Завдання №25. З поданих словосполучень оберіть правильні форми називання часу.

Пів восьмої години, п'ятнадцять хвилин на дев'яту, за десять одинадцять, без десяти три, чверть по шостій, п'ять хвилин восьмої, за двадцять сьома, чверть на сьому, буду в тринадцять дня, зустріч о вісімнадцятій годині, зателефонуйте після десятої.

Завдання №26. Запишіть подані прислівники, знімаючи ризик; поясніть правопис.

За/світла, до/ладу, на/показ, на/прикінці, на/вскіє, по/перше, по/батькові, по/близу, з/дня/на/день, по/середині, на/різно, по/де/коли, по/українськи, в/нічию, до/побачення, раз/у/раз, як/слід, по/господарськи, на/швидку/руч, по/всяк/час, в/решті/решт, що/години, на/гора, у/разі.

Завдання №27. Перепишіть текст, вставляючи, де треба, м'який знак. Доберіть у тексті приклади, які ілюструють наведене правило, та доповніть перелік прикладами на інші пункти цього правила.

Причиною коливан_ (вібрацій) є недостатня жорсткіє_t елементів машин, невірноваженіє_t обертових деталей, особливості робочих процесів у машинах. Вібрації спричиняют_: руйнування, змінення надійності різ_бових і пресових з'єднан_ , самовідгвинчування різ_бових деталей, змінення точності обробки, наприклад на верстатах, руйнування будівел_них споруд, де розміщені машини.

Завдання №28. Запишіть текст документа, добираючи правильні словоформи з дужок.

3. Порядок проведення дегустації

3.1. Засідання ЦДК скликаються головою або (заступником, замісником) голови ЦДК. На засідання можуть запрошуватися спеціалісти (виноробної, винної) галузі і (зацікавлених, заінтересованих) організацій. Кількість учасників засідання визначається головою або (заступником, замісником) голови, але не менше (п'ятидесяти, п'ятдесяти) відсотків членів ЦДК.

3.2. Рішення ЦДК вважаються (прийнятими, ухваленими), якщо в засіданні (беруть, приймають) участь не менше (п'ятидесяти, п'ятдесяти) відсотків членів ЦДК. Виконання окремих завдань (по визначенню, з визначення) якості (виноробної, винної) продукції з виїздом на місця виробництва може бути (доручене, доручено) трьом членам комісії.

3.3. (В, у) період між засіданнями ЦДК її функції виконує експертна рада ЦДК. Рішення експертної ради (приймається, ухвалюється) при участі в засіданні не менше (семидесяти, сімдесяти) п'яти відсотків членів ради.

Про результати (роботи, праці) експертної ради члени ЦДК інформуються на засіданнях ЦДК.

3.4. (Оцінка, оцінювання) якості (виноробної, винної) продукції проводиться за 10-бальною системою. Середній бал визначається як (середньо)арифметична величина з оцінок членів комісії, які (беруть, приймають) участь у засіданні.

3.5. Випуск нових видів (виноробної, винної) продукції може проводитись тільки (при наявності, за наявності) позитивного (висновка, висновку) ЦДК (виноробної, винної) промисловості або її експертної ради.

3.6. (Виноробна, винна) продукція дозволяється до реалізації або рекомендується до затвердження, як новий вид продукції, (при одержанні, після одержання, в разі одержання) (відповідних, відповідальних) дегустаційних оцінок.

Завдання №29. Заповніть формуляр-зразок документа «План-меню»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник

Номер документа	Дата складання

_____ посада

_____ підпис, розшифрування підпису

«   » _____

ПЛАН-МЕНЮ

на «   » р.

№ п/п	Страви і гарнір				Кількість	Ціна продажу, грн. коп.	Сума, грн. коп.
	Найменування коротка характеристика	код	Номер страви за збірником рецептур, ТТК, СТК і т.д.	Вихід однієї страви, г			
1	2	3	4	5	6	7	8

Завідуючий виробництвом _____

(підпис) (розшифрування підпису)

Завдання №30. Прочитайте текст. Знайдіть займенники й визначте, до якого розряду вони належать.

Будь-які технології є безумовно соціально-культурним, національно-історичним явищем. Розвиток їх надто залежить від соціально-історичних передумов, зумовлений реальною соціально-політичною ситуацією, в якій перебуває нація. Тому, якщо говорити, наприклад, про історію технологій – це говорити про історію діяльності народу, історію науково обґрунтованих поглядів на організацію різних видів діяльності, історію способів, прийомів, засобів життєдіяльності нації.

Серед різних видів технологій виділяються такі, котрі направлені на предметний світ, що оточує людей, і такі, котрі направлені безпосередньо на людину і людинознавство, суспільство і суспільствознавство, – це гуманітарні технології. Останні повинні займати належне місце в системі народознавчих, зокрема українознавчих, понять. Але будь-які технології, і зокрема комп'ютерні, отримують гуманітарну інтерпретацію і розглядаються з погляду впливу їх на життєдіяльність особи і суспільства, впливу на свідомість і розвиток професіоналізму тощо, тобто мають гуманітарний аспект аналізу (*В.Різун*).

Завдання №31. Прочитайте текст. Випишіть із нього утворені від власних назв прикметники. У яких із них відбулося чергування приголосних?

СИРИ ТА ЇХНІ НАЙМЕНУВАННЯ

Сири поділяються на такі основні групи:

тверді пресовані з низькою температурою другого нагрівання (голландський брусківий і голландський круглий, костромський, ярославський, степовий, пошехонський, углицький, естонський, дністровський, станіславський тощо);

тверді пресовані з низькою температурою другого нагрівання і підвищеним рівнем молочнокислого процесу (російський, чеддер);

тверді самопресовані з низькою температурою другого нагрівання, які дозрівають за участю мікрофлори сирного слизу (латвійський, пікантний);

тверді пресовані з високою температурою другого нагрівання (радянський, швейцарський, алтайський, український, карпатський);

• м'які, що дозрівають під впливом молочнокислих і слизотвірних бактерій (дорогобузький, дорожній);

м'які, що утворюються під впливом молочнокислих, слизотвірних бактерій і плісень (закусочний, любительський, смоленський тощо) та під впливом молочнокислих бактерій і плісень (рокфор, російський камамбер, десертний білий);

розсолні (чанах, тушинський, кобійський, бринза, осетинський);

кисломолочні витримані (зелений), свіжі (чайний, кавовий);

плавлені (*З посібника "Технологія харчових продуктів", В.А.Домарецький,*

М.В.Останчук, А.І.Українець).

Завдання №32. Прочитайте текст. Наведіть приклади географічних назв Вашого регіону (області), похідних від найменувань професій.

Селище **МЛИНІВ** (Рівненська область) стоїть на річці Ікві. На північній околиці селища знайдено залишки давньоруського міста Муравиці (Моравиці), згаданого в літописі 1149 р. За переказом, колись на річці Ікві було багато водяних млинів, і від них нібито й пішла назва (хоча суфікс *-ів* нагадує нам, що назва могла бути утворена й від прізвища або прізвиська).

Селище **МЕЛЬНИЦЯ-ПОДІЛЬСЬКА** (Тернопільська область) уперше згадується в XVII ст. Назву селища пов'язують із його минулим: на схилах Дністра, де розкинулося селище, були млини. Ще й досі місцевість, де були ті млини, називають Млинівкою. А Подільська – тому, що селище розташоване на Подільському плато.

Село **МОЛЬНИЦЯ** (Буковина) має назву від річки. Обидві назви утворено від “молоти”, але селище, на відміну від інших, має досить своєрідну – місцеву – форму назви: не Млини, не Мельниця, а Мольниця. Є в Україні села з назвою Млини, але такі назви не свідчать про те, що тут було багато млинів. Міг бути один-єдиний млин, про нього й говорили – *млин*, а що хутір чи село – Млини (це вже була традиція).

Селище **ЛАНІВЦІ** (Тернопільська область) викликає своєю назвою асоціації про широкі лани навколо нього. Проте побутує переказ, що спочатку воно лежало на лівому березі річки Буглівка, де стояв водяний млин. Тоді село стало називатися Млинівці, потім Линівці, аж поки не стало називатися Ланівці (За кн. А.П.Коваль “Знайомі незнайомці”).

Завдання №33. Перекладіть українською мовою та дайте відповідь на післятекстові запитання.

1. ВИНОГРАДАРЬ

Его календарь не знает свободных дней. Каждому периоду соответствует своя работа. С октября по март растение переживает вегетативный покой. Виноградарь обрезает виноградные кусты, чтобы уменьшить количество почек. В апреле почки начинают распускаться. Делается всё возможное для избегания последствий внезапных заморозков. С апреля по июнь побеги уже достаточно сильны, и надо удалить старые ветви. В июле, в период цветения, желательно ограничить дальнейший рост ветвей. В августе следует принимать меры против возможных заболеваний, их необходимо повторять через каждые одну-две недели. В сентябре, после полного созревания, приходит пора сбора урожая. На этом цикл виноградной культуры завершается (М.Монтиньяк, «Чудесные свойства вин»).

Для довідок: *почки* – *бруньки*, *внезапний* – *несподіваний*, *дальнейший* – *подальший*, *принимать меры* – *вживати заходів*.

Чи можна вважати власномовними російські назви місяців? А українські? Відповідь обгрунтуйте.

2. ВИНОДЕЛ

Для виноградаря прежних времен энология была наукой эмпирической, о чём он, впрочем, и не подозревал. Потому что энология – это наука об изготовлении и хранении вина. Сегодня такая работа входит в обязанности энолога, которого, при

желанин, можно рассматривать как инженера-химика, учитывая специфику полученного им образования. Научные знания заставили винодела за несколько десятилетий пройти путь от алхимика, каковым, по сути, являлся прежний хозяин винного склада, до химика-экспериментатора. Первый доверялся лишь обонянию собственного носа, своей интуиции, своему крестьянскому здравому смыслу, а также навыкам, полученным от предков, и знанию своего дела, что называется, с пелёнок. Второй учитывает не только собственные ощущения и научные знания, но ещё, и даже прежде всего, показания сложнейших аналитических приборов, пробирок, персонального компьютера (М.Монтиньяк, «Чудесные свойства вин»).

Для довідок: впрочем – втім, при желанні – за бажання, являться – бути, здоровий смысл – здоровий глузд, навьки – навички, показання – показники.

У розповіді про яку професію іншомовних слів більше? Чому? Відповідь обгрунтуйте.

Завдання №34. Перепишіть текст. Підкресліть складні іменники та прикметники. Поясніть їх правопис.

ТЕХНОЛОГІЯ СПЕЦІАЛЬНИХ СОЛОДІВ

Меланоїдиноутворення і структура зерен готового барвного солоду значною мірою залежать від досягнення повного розчинення ендосперму солоду, в результаті чого створюються сприятливі умови для кращого контакту і взаємодії молекул амінокислот з молекулами цукрів. Розчинення ендосперму сприяє також утворенню склоподібної структури готового карамельного солоду, що високо ціниться у пивоварінні, оскільки вважається показником його якості.

Темне пиво – оригінальний незамінний продукт пивоваріння, характерними особливостями якого є порівняно низький вміст спирту, рубіново-червоний колір, приємний ячмінно-солодовий смак і аромат, яких надають йому барвні речовини, що утворюються в результаті спеціального оброблення ячмінного солоду (З посібника «Технологія харчових продуктів», В.А.Домарецький, М.В.Остапчук, А.І.Українець).

Завдання №35. Перепишіть текст, розкриваючи дужки. Звертайте увагу на правопис складних іменників і прикметників та іменників чоловічого роду II відміни.

БРУСНИЧНИЙ НАПІЙ

Брусниця звичайна – невеликий приземкуватий кущик (15-30 см заввишки). Стебло (прямо)стояче з коротенькими гілочками. Листки чергові, шкірясті, (обернено)яйцеподібні або еліптичні; зверху (темно)зелені блискучі, зісподу з темними залозками. Листки тримаються (в)продовж двох-трьох років. Квітки з двома приквітками. Чашечка (чотири)зубчаста з червонуватими або зеленуватими зубцями. Віночок дзвоникуватий, (біло)рожевий або рожевий. Плід – округла ягода. Стиглі ягоди – (яскраво)червоні. Насіння – (червонувато)буре. Цвіте брусниця у (травні)червні. Ягоди досягають у (липні)серпні. Рослина (світло)любна. Найбільше зустрічається у Карпатах та Поліссі. Росте на галевинях хвойних та мішаних лісів, луках, торфовицях, драговинні, поблизу стариць, річок, заплав.

Сировина. Для (напій) заготовляють ягоди брусниці звичайної, які збирають повністю достиглими.

Технологія приготування (напій). Збирають достиглі ягоди брусниці звичайної, перебирають, ретельно миють, витискують сік. Відстоюють 4 години, фільтрують через 4 шари марлі, доводять до (об'єм) 3 л. 150 г трави (підмаренник) справжнього заливають 3 л (окріп), настоюють 4 години, фільтрують, доводять до (об'єм) 3 л.

Рецептура (напій). (Сік) брусничного – 3 л, (настій) (підмаренник) справжнього – 3 л, (мед) (ранньо)весняного – 2 кг, (спирт) 96⁰ – до 10 л (За кн. Є. Товстухи “Кришталева чара”).

Завдання №36. Запишіть текст, ставлячи іменники в потрібному роді, відмінку та числі.

У (машинобудування) розрізняють (деталь) і (вузол) загального і спеціального призначення. (Деталь) і (вузол) загального призначення називають такі, які зустрічаються майже у всіх (машини): (болт), (вал), зубчасті (колесо), (підшипник), (муфта) та ін. До (деталь) і (вузол) спеціального призначення відносять такі, які зустрічаються тільки в одному або декількох типах (машини): (шпиндель) (верстат), (пориєнь), (шатуни), колінчасті (вал) та ін.

Деталі (машини) здебільшого мають складну (конфігурація), працюють у різних умовах і далеко не завжди можна дістати точну (формула) для їх (розрахунок). При (розрахунок) (деталь) машин широко застосовуються різноманітні емпіричні (формула), в які вводять поправочні (коефіцієнт), встановлені дослідним (шлях) і підтверджені (практика) конструювання і експлуатації машин.

Завдання №37. Прочитайте наведені словосполучення, які містять цифрові дані; введіть їх у речення наукового стилю.

70 000 т, 253 864 грн., III клас точності, DVD-програвачі I класу, виробі I, II, III татунків, 100 %-ний, 30-кілометрова зона, 4 мм, 20 кГц, 12 м², 3 л, 15 °С, -5 дптр.

Завдання №38. Відредагуйте подані словосполучення.

Дві з лишком години, два роки назад, біля сепидесяти осіб, біля двох кілограм, у сім годин, три робітника, пів літри палива, у двох метрах від фабрики, сказати в двох словах, зустрінемось через пару днів, двадцять два долара, мотори запрацювали один за другим, самий новий апарат, шківі кількістю 5 штук, допомога розміром у 5 мільйонів гривнів, на першій етапі, більша половина штату, в однім варіанті, три болта, один проект розглянули 5.12.2012, а другий – 8.02.2013.

Завдання №39. Подані слова поставте в формі родового та орудного відмінків і складіть з ними речення (на вибір):

Субсидія, юрист, ваучер, ксерокс, брокер, водій, енергія, офіс, чай, мерчендайзинг, мерчендайзер, сертифікат, будівельник, геолог, спонсор, посуд, папір, рекламація, слоган, комерція, шоколад.

Завдання №40. Відредагуйте подані словосполучення, запишіть правильні варіанти.

Грошова субсидія на суму в 1100 гривень 70 копійок; книжки кількістю 9 екземплярів; допомога розміром у 5 мільйонів доларів; відстань у 700 км; на першій етапі; самий перший проект; більша половина працівників; в однім варіанті; півтори гривні; один запит розглянули 5.05.2011, а другий – 8.09.2011.

Завдання №41. З якими із запропонованих прикметників сполучаються іменники відношення, відносини, стосунки, ставлення, взаємини? За потреби поставте прикметник у форму однини.

Виробничі, доброзичливі, господарські, грошові, промислові, товарні, соціально-економічні, суспільно-політичні, кредитні, майнові, естетичні, синтаксичні, математичні, процентні, торговельні, родинні, міжнародні, міжнаціональні, громадські, ворожі, дипломатичні, економічні, класові, земельні, уважні, ділові.

Завдання №42. Прочитайте текст. Випишіть числівники словами.

ДЕСЯТИНА – офіційна одиниця вимірювання площі, що застосовувалася в Росії та Україні. Дорівнювала 2400 квадратних сажнів (сажень – 2,13 м).

ГОНА – міра відстані, що дорівнювала довжині ланів. Оскільки останні бували у різних селах неоднаковими, Г. була нестабільною одиницею. Розрізнялися *невеликі* – 60 сажнів, *середні* – 80 та *добрі гони* – 120 і більше сажнів. Слово походить від *гоняться*, тобто орати лан багато разів від початку до краю.

ЛАН – міра надільної орної землі. Поступово зменшувчись від 30 до 10 десятин, набув вигляду 3 ділянок розміром 400 на 96 ліктів (3 довідника).

Завдання №43. Прочитайте подані речення, звертаючи увагу на правильні форми числівників і слів, які прийнято записувати скорочено.

А. Прибутки зросли на 122% (на 25%, на 35,4%, на 221%).

Б. Підприємство мало 23% прибутку (45,7% прибутку, 33,3% прибутку, 151% прибутку).

В. Жито посіяли на 1275 га (на 557 га, на 891 га, на 347 га).

Г. Зібрали урожай із 1142 га (із 7771 га, із 687 га, із 9976 га).

Г. Розчин містить 10% цукру (15% цукру, 20% цукру, 50% цукру).

Д. Загальна площа аудиторії – 16 м² (25,4 м², 43,5 м², 50 м²).

Завдання №44. Відредагуйте речення.

1. Другим разом я розповім про це більш детальніше.
2. Налоги буцімто зменшились, але я все рівно отримав зар-плату більшу тільки на пару гривень.
3. Я хотів позичити в нього на пару днів коло вісьмидесяти гривнів, але він відказав.
4. Я працюю тут по сумісництву на чверть ставки.
5. Згідно наказу директора заступник начальника цеха на два дня поїхав у командировку.

6. Ми поздоровили його з п'ятдесятирічним ювілеєм і вручили вітальну адресу.
7. Двісті п'ятдесят трьом працюючим видані премії.
8. Ви рахуєте, що віса точні?
9. Нашою організацією здані в експлуатацію три нові проєкта.

Завдання №45. Відредагуйте подані тексти. Окремо проаналізуйте порушені мовні норми.

1. *Стагфляція (від стагнація + інфляція) – застойний стан виробництва, торгівлі, високий рівень безробіття, які супроводжується одночасним зростанням цін (інфляцією). У той або інший період стагфляція здатна охопити економіку будь якої країни чи навіть групи країн. У 92-94 рр. не уникла стагфляції і економіка України. Традиційно кризові процеси в економіці промислово розвинених країн обумовлює скорочення, споживання та відповідне пониження цін на товари і услуги. Про те в сучасних умовах зміни у відтворювальному процесі зумовили появу новітніх ознак. З одного боку, підприємці оримали можливість регулювати масштаби виробництва, зберігаючи і підвищуючи при цьому обичий рівень цін. З іншого боку, анти кризові заходи заходів урядів, управління попитом призводять до зростання видатків держави на соціальні потреби.*

(Економічний словник-довідник / За ред. проф. С.В. Мочерного. – К., 1995.)

2. *Функціональні обов'язки товарознавця:*

- *активно постійне вивчення попиту на всі групи товарів і тенденції його розвитку;*

- *аналіз аналізованих факторів, що впливають на збут товару і мають значення для успішної реалізації, типів попиту (стійкий, ажиотажний, короточасний тощо), причин його підвищення і зниження, диференціації купівельної спроможності населення, складання прогнозів, що відносяться до попиту на товари й обсягів продажі;*

- *вивчення перспектив збути нових і найновіших товарів з обліком соціально демографічних особливостей різних груп населення, стан і динаміку їхніх доходів, традицій і смаків;*

- *аналіз досвіду конкурентів з урахуванням змін у податковій, ціновій і митній політиці держави;*

- *ведення контролю за збутом, проведення зіставлення запланованих даних з отриманими результатами з обсяга, виторга, терміна збути, виявлення відхилень і змін кон'юнктури ринка;*

- *прийняття участі в складанні планів товарообігу і товарного забезпечення*

(«Посадова інструкція товарознавця»).

Завдання №46 (творче). Якими засобами в поданому уривку досягнуто комічного ефекту? Спробуйте переписати цей текст у потрібному лексико-стильовому ключі.

Прискореними темпами я ковтала їжу. Мій чоловік, що ніс відповідальність за своєчасне забезпечення домашнього центру харчування

різними сільськогосподарськими продуктами для приготування належних страв, добре справлявся зі своїми сімейними обов'язками. Тому за останній календарний рік я налагодила своє харчування на високому рівні.

Завдання № 47. Перепишіть речення, вставляючи, де потрібно, пропущені літери та розділові знаки.

Р...зистентні види крохмалю поєднують функціональні властивості харчових волокон і пр...біотиків. Вони проявляють також профілактичний ефект у харчува...ні людини. Р...зистентні види крохмалю були у 1992 р. визнач...ні EURESTA як «сума крохмалю і продуктів д...градації крохмалю які н...доступні для ф...рментації в тонкій кишці». Фізіологічна функціональність р...зистентних видів крохмалю подібна до харчових волокон. Вони покращують... стан товстої кишки і збіл...шують вихід ф...кальних мас. У порівня...ні з харчовими волокнами р...зистентні види крохмалю сприяють утворе...ню бутиратів які поліпшують роботу товстої і прямої кишки. Крім того р...зистентні види крохмалю впливають на обмін р...човин зменшуючи рівень глюкози в крові що сприяє знижен...ю маси тіла. Як наслідок р...зистентні види крохмалю відносяться до класу пр...біотиків і служат... субстратом для мікрофлори шлунково-кишкового тракту. Р...зистентні види крохмалю поділяють на 4 типи:

- RS 1 — фізіологічно недоступний крохмал... який локалізується в росли...них клітинах цілих і частково зруйнованих зерен;
- RS 2 — природні бананові високоамілозні кукурудзяні й горохові види крохмалю;
- RS 3 — кристалічні види крохмалю які утворюються внаслідок р...троградації ж...латинозуювальних видів крохмалю;
- RS 4 — деякі хімічні модифіковані види крохмалю.

Р...зистентні види крохмалю відносять до п...спективних пр...біотиків. (За кн.: Сирохман І.В., Завгородня В.М. Товарознавство харчових продуктів функціонального призначення : навч. посібник. — К.: Либідь, 2002. — 230 с.).

1. Позначте складні прикметники.
2. Визначте, до якого підстилю належить текст.

Заняття №4. Ділове листування

1. Головні відомості про листування як спосіб установалення та підтримки ділових контактів.
2. Укладання листа-запиту, листа-відповіді, рекламного листа. Програма «Мастер писем». Психологія та етика ділового листування.
3. Особливості вживання дієслівних форм.

Головні відомості про листування як спосіб установалення та підтримки ділових контактів

До особливої галузі довідково-інформаційної документації належать службові листи як засіб не лише подання інформації, а й обміну нею. Під час аналізу наявних у посібниках зразків службових листів та укладання власних формулярів-зразків студент має засвоїти найменування службових листів за призначенням та змістом, навчитися розрізняти поняття «листи, які потребують відповіді» та «листи, які не потребують відповіді», виявити типові мовні звороти, які вирізняють кожен різновид службового листа, та укласти їх перелік (у тому числі в зіставленні з англійськими відповідниками). Текст службового листа повинен висвітлювати лише одне питання. Головна мета написання службового листа – спонукати до дії, переконувати, доводити, пояснювати. Цього досягають чіткістю, ясністю, стислістю тексту. Тон листа повинен бути нейтральним.

Важливо звернутися до ділового та приватного українського епістолярію минулих років, специфіка якого зумовила етикет сучасного листування. Відомо, що за будь-яких обставин людина може (і повинна) залишатись гнучкою, якщо їй відкриваються деякі мовні таємниці, оті чарівні дивовижні ключі, якими відмикаються людські серця. Наша мова має цілу систему моделей, які допомагають у будь-якій ситуації, а особливо в складній.

Формули прохання належать до часто вживаних у епістолярії конструкцій, що зумовлено жанром листа і наявністю відповідної комунікативної ситуації. Композиційно вони розташовані здебільшого на початку чи в кінці листа, наприклад: «Чи не будете ласкаві розпорядити, аби мені останнє число «Вісника» прислали в Буркут – я тут, напевне, до кінця серпня пробуду, хотіла б мати «Вісник», пока [поки] тут, бо, може, на Україні трудніше буде зробити» (із листа Лесі Українки до Івана Франка).

Формула прохання з'являється в епістолярії здебільшого не сама, їй передують традиційні етикетні вирази, магічна дія яких давно відома кожному мовцю. Поруч із традиційними *будь ласка, будь ласкава, будьте ласкаві* вживаються й інші, до складу яких входять лексеми *ласка, ласкавий*. Багато з них, якщо їй відомі, то все ж, мабуть, обмеженій аудиторії наших сучасників, як-от: *коли Ваша ласка, з ласки Вашої, майте велику ласку, але все ж прошу Вашої ласки, коли хтось ласкав, нехай хтось когось сповістить з ласки своєї, на ласку Божею*, які в одних випадках функціонують то як самостійна вставна одиниця («напишіть, з ласки Вашої, що робиться з моєю родиною»), то як частина складної уточнювальної конструкції (*будьте ласкаві* передати..., відповісти..., повідомити... тощо).

Часто вживаними були офіційні, пошанні формами на зразок: «*Прошу Вашої ласки* наглянути», «*Ще майте ласку* послати», «*Зробіте мені велику*

присмність, коли...», «При сій нагоді одважусь потурбувати одним проханням», «я якраз повинна просити Вас зробити мені ласку велику і допомогти мені у деяких справах», «чи не були би-сьте ласкаві відослати що поему до «Народу» (усі приклади – з листування Лесі Українки).

Нині змінилися часи, змінився й етикет. Формули втратили питальну та окличну інтонацію, словесне орнаментування й стали маркерами жанру листа: *Шановний пане..., Вельмишановний професоре..., Шановна пані..., Шановний лікарю..., Шановний пане прокуроре... (до світських діячів); Ваше Превосвященство, Блаженніший і дорогий Митрополите, Ваша Святосте (до церковнослужителів).*

Сьогодні у діловому листуванні слід дотримуватися таких загальноприйнятих правил:

1. Службові листи набирають на комп'ютері на чистому бланку або аркуші паперу лише на лицьовій стороні.

2. Якщо обсяг листа перевищує сторінку, то наприкінці її слід зазначити: *Див. наст. сторінку; Див. далі.* Крім того, слід пам'ятати: у міжнародній діловій практиці писати довгі листи не прийнято.

3. Сторінки листів, починаючи від другої, нумерують арабськими цифрами.

4. Ширина лівого поля – 2...3,5 см, правого – до 1 см, верхнього та нижнього – до 2 см, текст листа друкується через 1...1,5 інтервали, абзац ліворуч – 5 см, звертання до адресата пишуть без абзацу.

5. Текст першого примірника листа не повинен мати позначок.

6. Не допускаються виправлення, закреслювання, підчищення.

7. Лист складається текстом усередину. Важливі листи необхідно надсилати не складаючи, у великих цупких конвертах (формат А4).

8. Відповідь на лист слід дати упродовж 10 днів від часу отримання. За необхідності глибокого вивчення поставлених у листі проблем адресанта повідомляють упродовж 3 днів, що лист одержано й відповідь буде надіслано не пізніше ніж за місяць від дня його отримання.

Подбайте про те, щоб ваш лист і за формою, і за змістом був конкурентоспроможним. Гарний, презентабельний конверт (бажано з логотипом установи), бланк фірми на білосніжному високоякісному папері – формальні чинники успіху ділового листування. Про це говорить фахівець у галузі ділових стосунків Марія Дороніна: «Неможливість передати ті позитивні емоції, які передаються в спілкуванні через невербальні канали, в діловому листуванні частково компенсуються якістю паперу, на якому написано лист, чіткістю думок, красивим розміщенням тексту на аркуші».

Завдання №1. Прочитайте текст листа кінця XIX століття. Проаналізуйте вживання займенників.

ЛИСТ-ЗАПРОШЕННЯ

Вельмишановна А.С.!

Ви дуже порадуете нас, якщо зволите з'явитися до нас сьогодні, о 8 годині вечора. Я і моя дружина з нетерпінням чекатимемо на Вас і сподіваємося, що Ви не відмовите нам отримати таке задоволення.

Широ віддані Вам Л. І М.К.

Завдання №8. Уявіть ситуацію: Ви очолюєте фірму (установу, організацію). Секретар принесла Вам віддруковані листи, які Ви маєте підписати. Відредагуйте їх. Поясніть свої редакторські правки.

I.

Директору ВАТ “Дивосвіт”
Коваліву Л.Д.

Адміністрація НВО “Милана” запрошує прийняти участь у виставці-продажі парфюмерно-косметичної продукції що відбудеться 15-17 грудня по адресі Броварський проспект, 15.

Директор НВО “Милана” (підпис) Б.О. Цвіркуненко

II.

Директору ЦН Бібліотеки імені Вернадського
О.М. Онищенку

Шановний Олексій Михайлович!

Просимо Вашого дозволу співробітниці НВО “Милана” Довгій Ользі Павлівні працювати з бібліотечними фондами за темою “Парфюмерно-косметична промисловість України 1991-2004 років”.

Замісник директора НВО “Милана” (підпис) М.І. Староверов

Завдання №9. Ви просите Вашого секретаря чи помічника про послугу. Сформулюйте фрази так, щоб вони звучали грамотно.

Передайте листи бухгалтеру (Малько Сергій Петрович), передайте ці листи поїздом, знайдіть менеджера (Сергієнко Валерій Омелянович), напишіть оголошення про подяку економістам (Петро Валерійович, Людмила Тимофіївна); я Вам сказала друкувати швидко!

Завдання №10. Відредагуйте вислови, уживані в листах.

Запрошуємо прийняти участь у науково-практичній конференції по питанням біологічно активних добавок до їжі.

Директор приймає по службових справах з трьох годин.

Секретарка пішла по ділам служби.

У цьому питанні ми розберемося.

Першим ділом треба вирішити це питання.

Міністерство дає добро.

Збори відбудуться в три години.

Пристапем до обговорення.

Нарада по проблемам...

Укладання листа-запиту, листа-відповіді, рекламного листа.

Програма «Мастер писем».

Психологія та етика ділового листування

Лист-запит – комерційний документ, своєрідне звертання адресанта-«покупця» до адресата-«продавця» з проханням отримати повну інформацію про

товар або певну послугу чи надіслати пропозицію на постачання товару. Цей лист складають на основі інформаційних листів, рекламних оголошень у засобах масової інформації, ярмаркових і виставкових каталогів, проспектів тощо. У тексті листа-запиту вказують: *підставу для запиту, назву й кількість товару, його марку, якість, модель, термін та умови постачання*. Іноді лист-запит містить прохання надіслати буклети, каталоги, проспекти, прейскуранти тощо.

Лист-відповідь – офіційна відповідь про згоду взяти участь у заході, пропонуваному в ініціативному листі чи листі-запиті, обіцянка відправити пропозицію на постачання або відмова в постачанні товару, згода прийняти запит на розгляд, пропозиція змінити умови запиту. У листі-відповіді міститься відповідь на кожне з запитань ініціативного листа. За неможливості надіслати пропозицію у відповідь відразу слід повідомити «покупця» про прийняття його запиту на розгляд. Відмова має бути аргументованою, переконливою, не образливою для адресата, а зміна умов запиту – уточнена. Текст листа – чіткий, конкретний, небагатослівний.

Засобами рекламного листування можна повідомити ділового партнера про різноманітні послуги, використовуючи такі мовні конструкції:

- *Представляємо деяку інформацію про...*
- *Додаємо опис, перелік, список...*
- *Пропонуємо підшивку з інформацією про наші нові...*
- *Звертаємо Вашу увагу на наш новий прес-реліз, яким ми інформуємо про нашу продукцію й послуги у сфері...*
- *На Ваше прохання надсилаємо примірник нашого останнього каталогу.*
- *Я додаю наш прейскурант, щоб Ви могли мати повне уявлення про те, в яких сферах ми поширюємо інформацію і чи можемо бути корисними для Вас.*
- *Дякуємо (вдячні) за постійну підтримку.*
- *Висловлюємо вдячність за співробітництво.*

Нижче коротко описуються стадії створення ділового листа за допомогою текстового редактора Microsoft Word 97-2003 (програма «Мастер писем»).

1. Відкрийте меню *Файл*.
2. Клацніть лівою кнопкою миші на рядку *Создать*.

3. У вікні діалогу клацніть лівою кнопкою миші на заголовку вкладки *Письма и факсы*.

4. Клацніть лівою кнопкою миші на назві *Мастер писем*. На екрані з'явиться Помічник (анімаційна фігурка), який запропонує вам два варіанти листів. Якщо ви плануєте написати лише одного листа, то клацніть лівою кнопкою миші на кружечку перед словами *Создать одно письмо* й переходьте до розділу *Создание одного письма*. Якщо ви хочете надіслати кілька однотипних листів, які відрізняються один від одного адресами й іменами одержувачів, то клацніть лівою кнопкою миші на кружечку перед словами *Создать письма для слияния* й переходьте до розділу *Создание нескольких писем*.

5. На вкладці *Формат письма* оберіть у полях зі списками формат дати, потім шаблон та стиль листа.

6. Якщо лист буде віддруковано на готовому бланку, то встановіть прапорці *Использовать бумагу с готовой шапкой* та зазначте, де розташована шапка й який її розмір.

7. Клацніть лівою кнопкою миші на кнопці *Далее* або на заголовку вкладки *Получатель*.

8. Заповніть текстом поля *Имя получателя* та *Адрес доставки*.

9. Для привітання виберіть один з варіантів у полі зі списком або встановіть відповідний перемикач.

10. Клацніть лівою кнопкою миші на кнопці *Далее* або на заголовку вкладки *Другое*.

11. Установіть додаткові елементи листа. Щоб побачити можливі варіанти, встановіть прапорці й відкрийте поля зі списками. Якщо додаткові елементи включати не треба, зніміть установлені вами прапорці.

12. Заповніть текстом поля на вкладці *Отправитель* і клацніть лівою кнопкою миші на кнопці *Готово*.

13. У заготовці листа змініть текст, створений *Мастером писем*, вашим текстом.

14. Перевірте правопис, збережіть та роздрукуйте лист.

Завдання №11. Продовжіть речення:

1. Лист – це...
2. За функціональними ознаками службові листи поділяються на...
3. За кількістю адресатів розрізняють листи...
4. Службові листи пишуться або друкуються на...
5. Основні реквізити листа за державним стандартом такі: ...
6. Дату (день, місяць, рік) записують здебільшого...
7. На бланках дату листа ставлять...
8. Листи адресують...
9. Вимоги до оформлення реквізита “адресат” у листах такі: ...
10. Реквізити листа друкують...
11. Текст листа складається з...
12. Додаток у службових листах оформлюють...
13. Підписує службовий лист...
14. Якщо лист написано на бланку установи, то у реквізити “підпис” зазначають...
15. Якщо лист написано не на бланку, то...

Завдання №12. Запишіть початкові фрази, якими слід скористатися: а) у листах-запитах; б) у листах-подяках; в) у листах-відповідях на запрошення. Яке значення має початкова фраза у листі?

Завдання №13. За допомогою редактора «Мастер писем» оформіть службовий лист, розміщуючи правильно реквізити на аркуші паперу А4. За потреби текст листа відредагуйте.

I.

Шановні!

Наша компанія «Хвиля-Макс» є одним із провідних виробників пральних машин. Враховуючи виробничі потреби, нам треба придбати значну кількість електромоторів з великою потужністю.

Негайно надайте нам комерційну пропозицію на постачання таких моторів! А в пропозиції повідомте ціни щодо замовлення моторів. Вкажіть також вартість транспортування моторів.

Ждемо Вашу докладну пропозицію.

Директор заводу «Хвиля-Макс» Хвильовий Олег Максимович

II.

Національний університет харчових технологій. 01601, Київ, вул. Володимирська, 68, тел. 287-9555. 09.09.2013. №28-15/13. Директорові спеціалізованої школи №148 м. Києва Б.О. Шийку. 02100, Київ-100, вул. Будівельників, 37. Просимо Вас прийняти студентів факультету економіки і менеджменту (5 осіб) на практику й надати їм методичну допомогу під час підготовки та проведення уроків англійської мови для учнів 10-11 класів. Оплату вчителям гарантуємо. Наш розрахунковий рахунок № 567400960067 в банку "Аваль" м. Києва, МФО 12234. Ректор університету (підпис) С.В. Іванов. Головний бухгалтер (підпис) Л.І. Деркач. Печатка.

Завдання №14. Сформулюйте відмінності між рекламним та рекламаційним листом.

Завдання №15. Відредагуйте текст листа. Запишіть правильний варіант.

Директору Київської птахофабри
"Золотий півник" п. Василенко Н.І.

Запрошую Вас прийняти участь у XII міжнародній виставці "Птахівництво-2013", а також повідомити яку продукцію та в якому об'ємі Ви бажаєте експонувати на вищезазначеній виставці. Виставка проводиться у "Всеукраїнському центрі міжнародних виставок та ярмарок" з 25.08.2013 по 28.08.2013 р. за адресою: Київ Броварський проспект 15 конт. тел./факс: (044) 553-98796 e-mail expocenter@ukr.net. Офіційне відкриття виставки 25.08.2013 в 10.00. Закриття 28.08.2013 в 14.00.

Директор

Міжнародного Експоцентру

(Ковальчук Анна В.)

Особливості вживання дієслівних форм

Деякі правила вживання дієслів у професійному мовленні:

- вибір конкретної форми наказового способу дієслова диктується умовами спілкування й мовним етикетом.

- у документах більшість дієслів має форму третьої особи однини.

- широко вживаються дієприкметники та дієприслівники. Майже не вживаються активні дієприкметники, утворені за допомогою суфіксів -уч, -юч, -ач, -яч, вони замінюються іменниками, прикметниками, підрядними конструкціями. Зовсім не використовуються суфікси -ш, -вш, -щ.

• відокремлюються комами дієприкметникові звороти, що стоять у середині або наприкінці речення; дієприслівникові звороти відокремлюються комами завжди.

Основні правила вживання дієслівних форм у мові професійного спілкування викладено в таблиці:

<p>ІНФІНТИВ (неозначена форма дієслова) основа + <i>-ти</i></p>	<p>Виконати дослідження; розробити технологію; вивчити властивості; вивести закономірність; прогнозувати розвиток економіки; ввести до складу кафедри; перевести на посаду доцента</p>
<p>ПАСИВНА дієслівна форма основа + <i>-ться</i></p>	<p>Дослідження виконуються шляхом...; започатковуються соціальні програми; планується вечір відпочинку; надається матеріальна допомога</p>
<p>БЕЗОСОБОВА дієслівна форма основа + <i>-но, -то</i></p>	<p>Розроблено нову технологію; створено алгоритм розв'язку; вжито заходів щодо боротьби з курінням; набуто досвіду в галузі ведення документації</p>
<p>ДІЄПРИКМЕТНИК Активний: основа + <i>-уч, -юч, -ач, -яч</i> (теперішній час); основа + <i>-л</i> (минулий час)</p>	<p>Переклад російських активних дієприкметників: <i>учащийся – учень; выдающийся – видатний; решающий – вирішальний; бывший – колишній; расцветивший – розквітлий; ведущий – провідний; руководящий – керівний; скоропортящийся – що / який швидко псується; швидкоконсумний</i></p>
<p>Пасивний: основа + <i>-ан, -ен, -ут</i></p>	<p>Переклад російських пасивних дієприкметників: <i>называемый – званий; производимый – (який) виробляється; тянутая (карамель) – тягнута; сделанный – зроблений</i></p>
<p>ВІДДІЄСЛІВНИЙ ІМЕННИК основа + <i>-ання, -яння, -ення, -іння;</i> <i>-ація, -яція, -аж, -инг, -мент</i> тощо</p>	<p><i>Вітання, вбрання, лікування, навчання, рівняння, порівняння, зіставлення, розроблення, створення, бродіння, прозріння, управління; від іншомовних основ: інтеграція, апеляція, монтаж, фактаж, моніторинг, менеджмент</i></p>

Завдання №16. Дайте відповіді на запитання.

1. Якими є вимоги до вживання дієслівних форм у діловому спілкуванні?
2. Як можна перекласти активний дієприкметник із російської мови на українську?
3. Якими є вимоги до вживання дієприкметникових і дієприслівникових зворотів у мові ділового спілкування?
4. Якими є вимоги до вживання віддієслівних іменників? Якими способами доцільніше їх утворювати?

Завдання №17. Продовжіть речення з дієслівними конструкціями, характерні для ділового листування. Визначте, у яких різновидах листів їх можна вживати.

1. Дозвольте Вам нагадати про...
2. Хотіла б нагадати Вам про...
3. Доречно буде нагадати, що...
4. Нагадуємо Вам, що...
5. Користуючись нагодою, дозвольте нагадати...
6. На жаль, змушені знову нагадати Вам, що...
7. Вважаємо за потрібне ще раз нагадати Вам про...
8. Нам неприємно знову нагадувати Вам про...
9. Попереджаємо Вас про свій намір...
10. Ми не можемо більше нехтувати нашими інтересами і змушені...

Завдання №18. Перекладіть українською мовою.

Переслать по почте; установить деловые контакты по вопросам производства; реализовывать по безналичному расчету; получить по подписке; сообщать по телефону; оказывать услуги по закупке; подготовить документы по привлечению иностранных инвестиций; заказы просим высылать по адресу; осуществлять мероприятия по регистрации; высылать пакеты документов по малым предприятиям, акционерным обществам, по обществам с ограниченной ответственностью.

Завдання №19. Подані дієслова запишіть як розщеплені присудки – конструкції, прийнятні для використання в науковому та діловому мовленні.

Зразок. Подякувати – оголосити (скласти) подяку.

Допомогти, сумніватись, досліджувати, запропонувати, змінити, домовитись, експериментувати, порадитись, узнати, шукати, відповісти, розповісти, аналізувати, дозволити, контролювати, не погодитись, штрафувати, рецензувати, резюмувати, підсумовувати.

Завдання №20. Змінивши конструкції, висловте закінчену дію.

Зразок. Здійснити промислове виробництво біодобавок – Промислове виробництво біодобавок здійснено.

Утворити нову систему; скласти бізнес-план готелю; укласти меню бенкету; здійснити маркетингове дослідження; знайти новий спосіб синтезу; створити нові харчові продукти функціонального призначення; поставити цікавий експеримент; розподілити обов'язки між менеджерами; накопичити необхідний досвід.

Завдання №21. Від поданих дієслів утворіть дісприкметники. Складіть з ними словосполучення.

Зразок. Витрачати – витрачені кошти, підписати – підписаний документ.

Будувати, постачати, обирати, супроводжувати, застосовувати, проголошувати, друкувати, використовувати, підписувати, укладати.

Завдання №22. Перекладіть українською мовою. Поясніть особливості перекладу.

Решающий, последующий, предшествующий, бездействующий, отдыхающий, поступающий, заведующий, служащий, учащийся, митингующий.

Завдання №23. Перекладіть словосполучення з активними й пасивними дієприкметниками українською мовою. Порівняйте свій варіант запису з поданим у ключі.

Окружающая среда. Окружающие нас люди. Истекающий кровью. Привитые от гриппа. Облученный. Испытывающий новые биологические добавки. Испытавший сильный стресс. Начинающий автор. Ведущий специалист. Пострадавший от аварии на Чернобыльской АЭС. Выступающий. Легко воспламеняющиеся вещества. Верующий в Бога. Присутствующие. Мы, нижеподписавшиеся. В текущем (минувшем, истекшем) году.

Ключ. Навколишнє середовище (довкілля). Люди, які нас оточують. Той, що стікає кров'ю. Щеплені від грипу. Опромінений. Той, що випробовує нові біологічні добавки. Той, що зазнав сильного стресу. Автор-початківець. Провідний фахівець (спеціаліст). Промовець (доповідач). Той, що вірить у Бога (віруючий, вірянин). Присутні. Ми, що нижче підписалися. У нинішньому (поточному) році. Торік.

Завдання №24. Перепишіть речення. Від дієслів, поданих у дужках, утворіть дієприслівники.

1. Підприємство, (здійснювати) свою діяльність і (домагатися) цілей, спрямованих на задоволення попиту споживачів на товари і послуги, застосовує певні засоби. 2. (Аналізувати) товар як інструмент маркетингу, потрібно звернути особливу увагу на концепцію життєвого циклу товару, що ґрунтується на постулаті: кожен товар чи послуга мають свій період дії, протягом якого продукт проходить різні стадії, (починати) з введення товару у виробничу програму і до його виведення з неї. 3 (Простежити) тривалість життєвого циклу товару, можна сказати, що він зумовлений кількома моментами: типом товару, ступенем конкуренції, техніко-технологічними факторами і поведінкою покупця. 4. У сучасних умовах держава, (опиратися) на засади ринкової економіки, поступово послабить свою роль у визначенні цієї політики. 5. (Застосовувати) політику єдиних цін, товаровиробник однаково розподіляє товар між покупцями без урахування їх платоспроможності (Д.Карич. Маркетинг на підприємствах АПК").

Завдання №25. Побудуйте подані речення так, щоб в одному випадку виділені слова виступали як пасивні дієприкметники, а в другому – як безособові форми на **–но, –то**.

1. Стіл застелений полотняною скатертиною. 2. Долівка притрушена свіжою травою. 3. Корабель спущений на воду. 4. Робота закінчена. 5. Хлопці зморені денною працею.

Завдання №26. Від поданих дієслів утворіть дієприслівники і складіть з ними речення, які можна використати в текстах офіційно-ділового стилю.

Зразок: Відчуваючи потребу в підручниках, університет підтримує зв'язки з видавництвом; Несучи відповідальність за здоров'я студентів, викладачі намагаються робити все для його зміцнення.

Спостерігати, читати, підписувати, закривати, думати, збиратись, виконувати, поставити, порушити, підняти.

Завдання №27. Відредагуйте речення.

Дякуємо Вас за своєчасну відповідь на наше запитання. Листи – це зручна форма переписки між діловими партнерами. Абсолютна більшість цих наказів виконана. Завод заключив договір про продаж мінеральних добрив сільськогосподарським товариствам Черкащини. Я пробачаюсь за допущену недоречність. У резолюції мова йдеться про прорахунки в роботі колективу. Студентам необхідно написати до завтра свою автобіографію. По слідуєчому питанню виступить голова комісії. Це завдання успішно розв'язують за допомогою податку на додану вартість.

Завдання №28. Прочитайте текст. Поясніть використання віддіслівних іменників та безособових конструкцій.

Дозрівання сиру. Мета дозрівання – формування визначеного смаку і запаху, консистенції і кольору. Практичне дозрівання сиру починається з його засолювання. В цей період пригнічується розвиток небажаної мікрофлори і різко затримується ріст корисних мікроорганізмів. Після соління створюються умови для стимулювання процесів дозрівання. Для цього деякі сири кладуть у перехідний підвал, де їх обсушують і наводять кірку на головку, потім у теплий підвал з температурою 14...15 °С – для сирів з низькою і 18...25 °С – з високою температурою другого нагрівання. В кінці дозрівання сири кладуть у холодне приміщення, де підтримується температура 10...12 °С. Ці режими неоднакові для кожного виду сиру, наприклад, м'які сири після соління зразу не кладуть у теплі приміщення і в подальшому температуру дозрівання знижують (З посібника "Технологія харчових продуктів," В.А. Домарецький, М.В. Остапчук, А.І. Українець)

Завдання №29. Прочитайте текст. Випишіть із нього віддіслівні іменники. З'ясуйте, чи всі вони можуть бути замінені на інші частини мови.

ФОРМУВАННЯ, ОБГОРТАННЯ ТА ПАКУВАННЯ ШОКОЛАДУ

Шоколад з шоколадної маси одержують наливанням шоколадної маси в різні форми з подальшим охолодженням, в результаті чого шоколад у готовому вигляді має тверду, ламку, специфічну структуру, що характерна тільки для шоколаду.

Така структура утворюється за рахунок кристалізації какаової олії, яка при кімнатній температурі має певну твердість. У той же час какаова олія має температуру плавлення порядку 33-34 °С, тобто нижче температури тіла людини. Тому шоколад легко плавиться в роті. Какаова олія досить чутлива до найменших змін температури, тому процес підготовки шоколадної маси до формування, сам процес формування й охолодження повинен здійснюватись у суворо визначених температурних режимах. Виготовлена шоколадна маса потрапляє в темперувальну машину для темперування. Процес темперування

полягає в охолодженні шоколадної маси до температури 29-31 °С і для молочного шоколаду – до 28 °С за безперервного ревізування. При цьому шоколадна маса повинна подаватися частково охолодженою до температури 40-45 °С. Доведення температури шоколадної маси до 29-30 °С не повинно проводитися дуже різко при низьких температурах охолодження, оскільки кристалізація какаової олії повинна пройти з утворенням стабільної форми кристалів (З посібника "Технологія харчових продуктів", В.А. Домарецький, М.В. Остапчук, А.І. Українець).

Заняття №5. Поняття про наукову роботу

1. Прийоми та способи наукових досліджень. Теоретичні та емпіричні методи.
2. Організація роботи науковця.
3. Лексика, морфологія та синтаксис писемного наукового мовлення.

Прийоми та способи наукових досліджень.

Теоретичні та емпіричні методи

Метод – це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання. Фактично різниця між методом і теорією має функціональний характер: формуючись як теоретичний результат попереднього дослідження, метод виступає як вихідний пункт і умова майбутніх досліджень.

Загальновідомо, що в кожному науковому дослідженні можна виокремити два рівні:

емпіричний, на якому відбувається процес накопичення фактів;

теоретичний – досягнення синтезу знань (у формі наукової теорії).

Згідно з цими визначеннями, *загальні методи пізнання* можна поділити на *три групи*, грані між якими окреслені приблизно:

- методи емпіричного дослідження (вимірювання, спостереження, дослід, експеримент);

- методи, що застосовуються на емпіричному та теоретичному рівнях досліджень (абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція);

- методи теоретичних досліджень (аналогія, екстраполяція, формалізація, або утворення формул; гіпотеза та припущення тощо).

Студент має розуміти, що мовленнєва діяльність у галузі створення нових харчових продуктів включає освоєння об'єкта дослідження наступними методами:

Спостереження – систематичне цілеспрямоване вивчення об'єкта. Як метод пізнання спостереження дає змогу отримати первинну інформацію у вигляді сукупності емпіричних тверджень.

Порівняння – процес установлення подібності або відмінностей предметів та явищ дійсності, а також знаходження загального, притаманного двом або кільком об'єктам.

Вимірювання – визначення числового значення певної величини за допомогою одиниці виміру. Вимірювання розвинулося з операції порівняння, проте воно – більш потужний і універсальний пізнавальний засіб.

Експеримент – такий метод вивчення об'єкта, за яким дослідник активно й цілеспрямовано впливає на нього завдяки створенню штучних умов або використанню природних умов, необхідних для виявлення певної властивості.

Абстрагування – відхід у думці від несуттєвих властивостей, зв'язків, відношень предметів і виділення декількох рис, які найбільше цікавлять дослідника.

Аналіз і синтез. Аналіз – метод пізнання, який дає змогу поділяти предмети дослідження на складові частини (природні елементи об'єкта або його властивості й відношення). Синтез, навпаки, припускає з'єднання окремих

частин чи рис предмета в єдине ціле. Аналіз і синтез – взаємопов'язані, вони являють собою єдність протилежностей.

Моделювання – метод, який базується на використанні моделі як засобу дослідження явищ і процесів природи. Моделі поділяють на матеріальні та ідеальні. Матеріальні моделі втілюються у певному матеріалі – дереві, металі, склі тощо. Ідеальні моделі фіксуються в таких наочних елементах, як креслення, рисунок, схема, діаграма, комп'ютерна програма.

Формалізація – метод вивчення різноманітних об'єктів шляхом відображення їхньої структури у знаковій формі за допомогою штучних мов, наприклад мовою математики. Переваги методу: а) забезпечує узагальненість підходу до розв'язання проблем; б) символіка надає стислості та чіткості фіксації значень; в) однозначність символіки – на відміну від багатозначності звичайної мови; г) формування знакових моделей об'єкта та заміна вивчення реальних речей і процесів на вивчення певної моделі.

Індукція та дедукція. Дедуктивною називають таку розумову конструкцію, у якій висновок щодо якогось елемента множини робиться на підставі загальних властивостей усієї множини (від загального до конкретного). Індукція – перехід від часткового до загального, коли на підставі знання про частину предметів робиться висновок щодо класу в цілому. Дедукція та індукція – протилежні, хоча й взаємопов'язані методи пізнання.

Результати наукових досліджень (РНД) визначають розвиток національних економік і лідерство держави. Саме вони приводять до радикальних змін у виробництві, у тому числі в харчових технологіях. Для того, щоб вони стали рушійною силою економічного розвитку, їх необхідно тим чи тим способом вводити в господарський обіг. У зв'язку з цим останнім часом до наукової терміносистеми увійшло нове поняття «**комерціалізація результатів досліджень**».

Введення результатів інтелектуальної власності до господарського обігу здійснюється шляхом укладання офіційних угод між науково-дослідними закладами та комерційними структурами. При вивченні цього питання заслуговує на увагу досвід комерціалізації РНД університетами США шляхом створення нових компаній спеціально для комерціалізації розроблених в університетах власних технологій. За такою схемою і відповідною документацією університети передають 40% ліцензій на використання власних РНД. Ці компанії мають різні назви: *spin-off*, *spin-out*, *start-up*. Найбільш вживаним є термін *spin-off*.

Завдання

Завдання №1. Оформіть на аркуші формату А4 титульну сторінку курсової або дипломної роботи (проекту).

Завдання №2. Розташуйте іменники за ступенем вираження вірогідності. Утворіть з ними словосполучення.

Гіпотеза, думка, ідея, переконання, теорія, версія, припущення.

Завдання №3. Розташуйте іменники в певній послідовності, що позначає хід дослідження або міркування.

Доказ, розгляд, спостереження, порівняння, перевірка, висновок, результат, підсумок, випробування, припущення, спростування, рекомендації для практичного застосування.

Завдання №4. Прочитайте текст. З'ясуйте, до яких галузей належать ужиті в ньому терміни.

Акацієвий напій

Акація біла (робінія звичайна) – *Robinia pseudoacacia* L.

Родина бобові – Fabaceae (Leguminosae).

Рослина походить з Північної Америки. Поширена по всій Україні, особливо на півдні. Листки чергові, непарнопірчасті, з 4-10 парами довгастих або овальних листочків. Квітки білі, зібрані в пазушні пониклі китиці, запашні. Рослина досить світлолюбна. Цвіте у травні-червні.

Сировина. Заготовлюють для напою квітки акації білої на початку цвітіння. Їх сушать або використовують свіжими. Зберігають у щільній тарі. Необхідно всіляко запобігати проникненню молі, яка робить квітки непридатними для переробки.

Хімічний склад. У квітках акації білої виявлені глікозиди робінін та акаціїн, летка олія (близько 0,12%), флавоноїди, цукри, органічні кислоти.

Технологія приготування напою

1. 250 г свіжих квіток акації білої заливають 3 л окропу, настоюють 4 години, фільтрують, доводять до об'єму 3 л.

2. 150 г сухої трави підмаренника справжнього заливають 3 л окропу, настоюють 4 години, фільтрують, доводять до об'єму 3 л.

Рецептура напою. Настою квіток акації білої – 3 л, настою трави підмаренника справжнього – 3 л, меду ранньовесняного – 2 кг, спирту 96° – до 10 л.

Застосування. Акацієвий напій застосовують при запальних захворюваннях сечостатевої системи, нефролітіазі; захворюваннях дихальних шляхів, печінки, при стресових станах, екземах, катарих травного тракту, діарей, жовтяниці тощо.

Приймають по 1-2 столові ложки 4-5 разів на добу за 30 хв. до їди. Напій має приємний запах і смак, а також особливий світло-золотавий колір (*За кн. Є.Товстухи "Кришталева чара"*).

• Укладіть титульну сторінку та план до курсової роботи на тему "Технологія приготування лікувальних напоїв з рослинної сировини".

• Поясніть різницю між словами їжа – їда, квіти – квітки, давній – стародавній, замовлення – замовляння, леткий – летючий – літаючий.

• Запишіть і запам'ятайте словосполучення, що вводять інформацію, містять виклад або засвідчують наявність висновків.

Відомо, що; добре відомо, що; головна мета статті (повідомлення); наше завдання полягає в тому, щоб; важливо відзначити, що; варто зазначити, що; природно, що; ми вважаємо, що; за словами (кого?); за експериментальними даними; на наш погляд; думка (про що?) є досить поширеною; вважаємо за доцільне.

Таким чином; все це свідчить про те; отже; ми можемо зробити висновок; завершуючи розділ, відзначимо, що; нарешті; загальний висновок із

усього сказаного можна сформулювати; сказане означає, що; окреслена в даній статті проблема свідчить; на основі викладеного можна дійти висновку про те, що; варто зазначити; на завершення слід сказати, що.

Завдання №5. Прочитайте текст. Випишіть словосполучення з прислівниками. Поставте до прислівників запитання.

Щороку горяни заготовляли лікарське зілля, яке в разі потреби використовувалося для зовнішнього і внутрішнього вживання у вигляді настоїв, відварів, порошків, мазей. Кожна газдиня радо ділилася своїми знаннями з родичами, сусідами і знайомими. Так передався від покоління до покоління, збагачуючись і нагромаджуючись, досвід народного лікування.

Крім рослинних ліків, широко застосовувались засоби тваринного походження, з яких найбільш вживаними були жири – борсучий, гусячий, собачий, ведмежий, лисячий, оленячий – та молоко й молочні вироби.

Отже, раціональні засоби лікування крилися в гуці народних мас і були їм добре знані (За З. Болтарович).

Завдання №6. Відредагуйте подані речення, характерні для усного та писемного наукового мовлення.

1. Усталені такі форми звертання до присутніх при захисті дисертацій: *Високоповажний голова ради! Шановні члени ради!*

2. У дипломній роботі зустрічаються *грубі граматичні помилки.*

3. Я *рахую, що рецензована робота заслуговує рекомендації до друку.*

4. Питання комплексної контрольної роботи складені у відповідності до програми курсу “Українська мова (за професійним спрямуванням)”.

5. Рекомендації автора базуються на мовному досвіді українського народу, *відбитому в творах класичного та сучасного українського письменства.*

6. До наукової частини університету надійшов відгук професора НУХТ на автореферат дисертанта Лілії Курочки.

7. Дисертація “Формування культури ділового мовлення вчителя” – адресована дослідженню методичних засад формування культури ділового мовлення майбутніх спеціалістів в умовах гуманітаризації та гуманізації вищої школи.

8. Відмічаючи високий науковий рівень дисертації, ми хотіли б *виголосити окремі зауваження, які, за нашим переконанням, поліптили б якість роботи.*

9. Ціль книжки – надати допомогу службовим і приватним особам в оволодінні лексичними, граматичними і стилістичними нормами української ділової мови.

10. Особливу увагу зафіксовано на етикеті службового листування як на одному з головних джерел досягнення мети.

Завдання №7. Випишіть із підручника зі спеціальності, з монографії, наукового часопису чи науково-популярної літератури уривок тексту (приблизно 1 сторінка), зробіть його аналіз, використовуючи поданий нижче план і таблицю мовних засобів.

ПЛАН

аналізу наукового тексту

1. Точна вказівка на текст, який аналізується (бібліографічні дані праці), або ксерокопія тексту (якщо це стаття або уривок).
2. Жанр і тема праці.
3. На кого розрахована праця? (читацька адреса).
4. Ознаки стилю.
5. Композиція тексту (див. таблицю).
6. Способи вираження наявної інформації в авторському тексті.
7. Мовні засоби (описати: терміни, позамовні засоби викладу, наукова фразеологія, цитати, посилання, синтаксичні конструкції, частини мови; слова та словосполучення, використані для поєднання частин у тексті).
8. До якого підстилю можна віднести аналізований текст?

ТАБЛИЦЯ

Конструкції для аналізу наукового тексту, його структури, мовних засобів

Структура тексту, тема, проблема, ідея	Лексичні засоби й конструкції
Як передано тему	Праця/ монографія/ стаття поділяється/ містить/ має назву..., у ній розглядається/ висловлюється/ викладається/ узагальнюється (що?); вона присвячена темі/ проблемі/ питанням (чого?); є узагальненням/ переказом/ описом/ оглядом/ аналізом (чого?), (у ній) говориться (про що?), дається виклад (оцінка) (чого?).
Як виражено наявну інформацію в авторському тексті	Висловлено погляди автора щодо (чого?); він зосереджує свою увагу (на чому?); автор торкається/ порушує/ повідомляє/ сповіщає/ зауважує (що?); є дискусійні положення...; обґрунтовується теза...; особливу увагу приділено (чому?), автор зупиняється (зокрема) на таких проблемах/ питаннях/ фактах...; щодо проблеми/ питання/ факту (якого? чого?) автор...; підкреслюється велике значення (чого?); наводиться багатий статистичний матеріал (щодо чого?); важливо зазначити (що?); беручи до уваги (що?); наведені дані свідчать (про що?)/ що...; окремо розглядаються питання (які?); далі висвітлюються проблеми (які?).
Про композицію тексту	Робота поділяється на розділи/ параграфи/ рубрики/ підрозділи..., починається з/ складається з/ закінчується (чим?), містить (що?).
Як з'ясовано основну думку, проблему	У роботі автор ставить, торкається таких проблем:..., висвітлює такі проблеми:..., зокрема зупиняється на...; суть проблеми зводиться до (чого?) / полягає (у чому?); зазначається необхідність (чого?); наводить на думку (про що?); доведено, що... У роботі зроблено узагальнення..., науково порушено питання про (що?).
Як описати авторський текст	У статті викладено погляд на..., викладено суперечливі, дискусійні твердження; цінні відомості, експериментальні дані, загальновідомі істини; зроблено спробу довести (що?), переконливі докази, враховано, взято до уваги, сутність цього зводиться до того, що..., необхідно підкреслити, що... Автор наводить приклад/ цитату/ факти/ дані..., посилається (на що?), ілюструє (що?), переконливо доводить, обґрунтовує висновки, обстоює погляд, наводить приклад, підтверджує цю думку фактами, схвалює; поділяє погляд, визнає здобутки, дотримується тієї само думки; не викликає сумнівів той факт, що...

Як висловити критичні зауваження	Виявлено недоліки, автор ігнорує, заперечує, спростовує, випускає з поля зору, не розкриває змісту (чого?), не підтверджує висновки фактами, дискусійним є висновок (щодо чого?).
Закінчення	Автор приходить до висновку, робить висновок, на закінчення є підстави стверджувати, сутність викладеного дає підстави твердити, зводиться до..., на основі цього ми переконаємося в тому, що..., узагальнюючи сказане..., ці дані свідчать...
Які засоби використано для поєднання частин у тексті	<u>Для поєднання частин інформації:</u> і, також, при цьому, до речі, крім того, більше того, разом з тим; <u>для зіставлення та протиставлення:</u> а, але, проте, однак, і все ж, з одного боку, з іншого боку, навпаки, не тільки (не лише), таким чином, на противагу; <u>для узагальнення, висновку:</u> отже, таким чином, одним словом, з цього випливає, що...; <u>для пояснення, уточнення, виділення окремого:</u> наприклад, так, зокрема, а саме, тільки, лише, причому, притому, навіть; <u>для зв'язку з попередньою і наступною інформацією:</u> як уже було зазначено, як зазначалося, як було показано, як було доведено, згідно з цим, відповідно до цього, подібно цьому, останній, попередній, наступний, згаданий, зазначений, доведений, викладений, знайдений, сформульований, визначений, перерахований, наведений, обстежуваний, проаналізований, досліджений; <u>для введення узагальнювальної інформації:</u> розглянемо такі випадки, наведемо приклад, продовжимо аналіз, з'ясуємо відношення (співвідношення).

Організація роботи науковця

Весь хід організації наукового дослідження можна умовно зобразити у вигляді такої логічної послідовності:

1. Обґрунтування актуальності обраної теми.
2. Постановка мети й конкретних завдань дослідження.
3. Визначення об'єкта й предмета дослідження.
4. Вибір методів проведення дослідження.
5. Опис процесу дослідження.
6. Обговорення результатів дослідження.
7. Формулювання висновків, оцінка одержаних результатів.

Обґрунтування актуальності обраної теми – початковий етап будь-якого дослідження, навіть реферату або доповіді на науковій конференції. При її формулюванні слід подумки поставити собі таке питання: *Якій галузі виробництва або знань і для чого необхідні запропоновані наукові результати?*

Досить висвітлити кількома словами сутність наукової проблеми, з чого й випливає актуальність. Сформулювати наукову проблему означає показати вміння відокремити головне від другорядного, виявити те, що вже відомо й що досі невідомо науці з предмета дослідження.

Від доведення актуальності теми логічно перейти до формулювання *мети дослідження, його головних завдань*. Зазвичай це робиться в формі переліку з використанням таких мовних формул: *вивчити..., описати..., встановити..., з'ясувати..., вивести закономірність...*

Об'єкт дослідження – процес або явище, що породжують проблемну ситуацію й обрані для вивчення. *Предмет* – те, що міститься в межах об'єкта.

Наприклад, народна медицина України – об'єкт дослідження, а фітотерапія як складова частина народної медицини – його предмет.

Важливим етапом роботи є *вибір методів дослідження* – інструменту отримання фактичного матеріалу й необхідної умови досягнення поставленої в роботі мети.

Опис процесу дослідження – основна частина роботи, де висвітлюються методика й техніка дослідження з використанням логічних законів і правил.

Обговорення результатів роботи здійснюється на практичних заняттях із певної дисципліни, захистах курсових і дипломних робіт, наукових конференціях, засіданнях студентських наукових гуртків. Від якості наукової роботи великою мірою залежить подальша діяльність студента в науковій роботі навчального закладу.

Висновки є заключним етапом ходу наукового дослідження, вони містять те нове й суттєве, що становить наукові й практичні результати виконаної роботи.

Слід зауважити деякі основні принципи організації наукової роботи:

1. *Постійно думати про предмет дослідження.* Варто насамперед шукати свої власні шляхи розв'язання проблеми, свій напрям наукового пошуку, тоді й вивчення літератури стане корисним, бо дасть змогу уникнути помилкових шляхів.

2. *Не намагайтеся творити від початку.* Практика показує, що вступ і висновки є найважливішими, але й найскладнішими частинами будь-якої праці. Загалом роботу слід не писати, а викохувати – від її внутрішньої сутності, від ідеї.

3. *Жодної чужої думки без посилання на джерело.*

4. *Не читайте все поспіль, а лише те, що треба.*

5. *З того, що потрібно для теми, намагайтеся опанувати максимум матеріалу.*

6. *Читаючи потрібну книгу, виписуйте лише те, що працює на ідею.*

7. *Жодного дня без рядка.*

8. *Жодного рядка без думки про результат.*

9. *Цитуючи інших, зіставляйте схвалення й критику. І те, й інше виконуйте з гідністю.*

10. *Наукова робота відбудеться тоді, коли вона відповідає двом вимогам: актуальності й достатності. Перше – наявність результату, друге – його обґрунтованість.*

Вочевидь, найвідповідальнішим етапом наукової роботи є *вибір теми дослідження та її формулювання*. Практика показує, що правильно обрати тему – означає наполовину забезпечити успішне виконання роботи.

Відразу ж по формулюванні теми дослідження розпочинається *ознайомлення з головною та додатковою літературою за темою роботи*. Зазвичай використовують два види читання джерел: швидке (по діагоналі) – з метою виявити, чи слід вивчати це джерело детальніше, та повільне – глибоке вивчення ряду публікацій, переходу від простішого матеріалу до складнішого (методом індукції). Вивчаючи літературні джерела, слід стежити за оформленням виписок, щоб надалі ними було легко користуватися.

Дослідження джерел слід починати з книг, потім – статті; спершу вивчати вітчизняні джерела, а потім – іноземну літературу.

Відповідальною частиною наукової роботи є *вступ*, оскільки в ньому містяться всі необхідні кваліфікаційні характеристики дослідження: його *актуальність, мета, завдання, новизна, об'єкт і предмет вивчення, методи*.

В *основній частині роботи* докладно розглядаються методика й техніка дослідження, узагальнюються його результати.

Висновки виконують роль закінчення, зумовленого логікою проведення дослідження в формі синтезу накопиченої в основній частині наукової роботи інформації. Цей синтез – послідовне, логічно струнке викладення отриманих підсумкових результатів та їх співвідношення з загальною метою й конкретними завданнями, поставленими й сформульованими у вступі.

Список використаних джерел рекомендується розміщувати або в алфавітному порядку, або в порядку згадування їх у тексті за наскрізною нумерацією.

Згідно з чинним стандартом ДСТУ ГОСТ 7.1-2006, список використаних джерел оформлюється за суворими правилами (див. Додаток)

Завдання №8. Розмістіть у правильній послідовності етапи наукової роботи:
добір і опрацювання матеріалу;
комп'ютерний набір тексту;
написання висновків;
написання вступу;
редагування готового тексту;
роздрукування тексту;
систематизація матеріалів кожного розділу;
складання плану роботи.

Завдання №9. Оформіть відповідно до державного стандарту посилання на статтю аспірантки Лисенко Олени Костянтинівни “Біодобавки в нашому житті”, опубліковану в часописі “Наукові праці НУХТ”, №4, 2005 рік.

Завдання №10. Складіть тези наукової статті (на вибір), скориставшись поданими нижче порадами.

Як скласти тези статті

1. Попередньо перегляньте статтю, продумайте мету, яку ви ставите перед собою, приступаючи до її опрацювання.
2. Уважно прочитайте статтю, визначте її основну думку.
3. Поділіть статтю на смислові частини, визначте всі мікротеми.
4. Сформулюйте пункти плану, логічно пов'яжіть їх між собою.
5. Сприймаючи текстову інформацію, намагайтеся чітко уявити, що є важливим для автора, а що – для вас як читача.
6. Вибирайте для тез основні ідеї та положення, відділивши важливі деталі від подробиць; запишіть їх словами автора або власними словами, розмістивши у певній послідовності.
7. Керуйтеся найголовнішим принципом нотування чужого тексту – не допускайте перекручень змісту.

Завдання № 11. Укладіть список літератури (5-10 джерел) до рефератів за темами: «Українська мова – національна мова українського народу», «Поняття літературної мови», «Поняття стилю та жанру української літературної мови», «Культура професійної мови».

Завдання №12. Відредагуйте список літератури до наукової статті. Запишіть його за загальноприйнятими стандартами (див. Додаток).

Список використаної літератури

1. Бабаєв Л.В. Малий бізнес. Ринок і суспільство. Третє видання. К. Либідь 2012.
2. Бакуров Т Заславський С. Об'єднання малих і середніх підприємств. Питання економіки 1994. № 11. 45с.
3. Беляєв Ю.А. Енциклопедія починаючого підприємця. М.: Изд-во. РУНД 2002. 290с.
4. Балабанов І.Т. Основи фінансового менеджменту, М.2005 (с. 284).
5. Віханський О.С., Наумов О.І. Менеджмент: Підручник М.: Гардарики 2009. (528с.).
6. Веснін В.Р. Основи менеджменту К. Либідь 2007 (с. 412).
7. Галькевич Р.С., Набоков В.І. Основи менеджменту К Либідь 1998, (с.467).

Завдання №13. Відредагуйте подані словосполучення, уведіть їх у речення наукового стилю.

Підводити підсумки, в кінці кінців, за мою (твоєю, вашою) думкою, при таких умовах, одержувати перемогу, прискорити погодження, одностайне схвалення дістала, повинен бути направлений, забезпечити рішення, не може бути визнаним, головуючий, керуючий, здійснити вплив.

Лексика, морфологія та синтаксис писемного наукового мовлення

Метою наукових творів є ознайомити читача з результатами досліджень учених у різних галузях знань. Їй підпорядковані й спосіб викладу матеріалу, й, відповідно, мовні засоби, які використовуються. Усі міркування автора твору спрямовані на переконливе обґрунтування висновків, результатів, яких досяг він під час дослідження. Варто послідовно розглянути головні мовні засоби у науковому творі за підрозділами літературної мови.

Лексика та фразеологія. Загальнонавчені слова, загальнонаукова лексика й терміни визначають мовні особливості стилю творів, у яких ідеться про результати досліджень, досягнення науковців. Слова у таких творах вживаються у своїх прямих значеннях, синонімів у наукових працях обмаль. Із зображальних засобів переважають **порівняння**. Вони допомагають скласти об'ємне уявлення про предмет розповіді.

Фразеологія наукової мови покликана, з одного боку, визначати логічні зв'язки між частинами висловлювань (наприклад, такі стійкі словосполучення,

як *навести результати, як показав аналіз, на підставі отриманих даних, підсумовуючи сказане, звідси випливає, що* тощо); з іншого боку, позначати певні поняття, будучи, по суті, **термінами** (*вільна економічна зона, мертва мовна, струм високої напруги, форма релігійного світогляду*).

На лексичному й фразеологічному рівні слід відзначити наявність великої кількості термінів із різних галузей знання, а отже – виразно іменний характер висловлювання, адже більшість термінологічної лексики – це іменники й інші субстантивовані (наближені до іменників) частини мови. Оскільки наука оперує не образами, а поняттями, то наукові твори насичені абстрактною лексикою.

Тому природно, що найбільшу частину інформації викладено з застосуванням саме **наукових і спеціальних термінів**.

Морфологія. У науковому стилі розширені функції *іменників і прикметників* за рахунок дещо звуженого використання *дієслова*. Для всіх форм останнього, а також для іменника, характерні абстрактні, узагальнені значення. Широко представлені *відносні прикметники*, оскільки саме вони, на відміну від якісних, дають змогу з максимальною точністю вказувати достатні й потрібні ознаки понять. Як відомо, від відносних прикметників не можна утворювати форми ступенів порівняння. Тому в текстах наукових праць, використовуючи якісні прикметники, надають перевагу аналітичним (складеним) формам ступенів порівняння (щоб витримувати однаковий стиль мовлення), використовуючи слова (*най*)*більш*, (*най*)*менш*.

Велика кількість прикметників – і простих, і складних – виступають частинами термінологічних виразів (*мовний етикет, безалкогольні напої, функціональні харчові продукти, лабораторна робота, аналітична хімія, харчова технологія та інженерія, банківська справа, аудиторська перевірка, комісія ректорського контролю, кадрова політика, парфумерно-косметична продукція, хлібопекарські дріжджі, технічний спирт, пряно-ароматична сировина, лікєро-горілчані вироби*).

Числівники пишуть переважно не словами, а цифрами. Виняток робиться лише для числівників у тексті усної доповіді, коли вони записуються словами з метою підкреслити дробові частини та розряди й тим самим заощадити час на вимовляння числа (наприклад, 2 343 581 – *два мільйони триста сорок три тисячі п'ятсот вісімдесят один*).

Дієслова й дієслівні форми несуть у тексті наукових праць особливе інформаційне навантаження. Вони служать для окреслення постійної ознаки предмета, використовуються при описі дослідження, доведення, в описі будови приладів і машин. Широко вживаються також дієслівні форми недоконаного виду минулого часу дійсного способу, бо вони не фіксують ставлення до дії, яка описується, на момент висловлювання.

Рідше вживаються дієслова умовного (у формулюванні гіпотез) і майже ніколи – наказового способу (замінниками таких дієслів виступають інфінітивні конструкції *виявити закономірність, простежити хід експерименту, вивести рівняння кривої, проаналізувати будову речовини*).

Часто використовуються зворотні дієслова, пасивні конструкції, що зумовлено необхідністю підкреслити об'єкт дії, предмет дослідження

(наприклад, «У цій статті розглядаються...», «Передбачено виділити додаткові кредити...»).

Серед **займенників** особливо поширені вказівні (*цей, той, такий, який*), які конкретизують предмет і визначають логічні зв'язки між частинами висловлювання. Неозначені займенники через неконкретність у науковому тексті не використовуються.

Ставши фактом наукової мови, особовий займенник «ми» зумовив цілу низку нових похідних словосполучень, наприклад: *на нашу думку, по-нашому*. Проте нагромадження цього займенника в роботі справляє малоприємне враження. Тому автори наукових робіт намагаються використовувати звороти, позбавлені цього займенника, наприклад конструкції з невизначено-особовими реченнями («Спочатку проводять відбір зразків...»), форма викладу від третьої особи («Автор вважає...»), безособові форми на *-но, -то* («Здійснено аналіз...»), «визначено напрямками...», «вжито метод індукції»).

Разом із **екстралінгвістичними (немовними) засобами** (одиницями виміру, формулами, графіками, схемами, ілюстраціями, кресленнями, діаграмами) правильне використання частин мови в науковій праці допомагає викласти необхідну інформацію стисло, компактно, наочно.

Синтаксис наукового стилю має яскраво виражений книжний характер, чітко організовану будову речень, без чого неможливо було б висловити складну думку. Важливою рисою синтаксису наукової мови є нахил до розгорнутих складних речень із розгалуженою системою різних видів підрядності, відокремлених зворотів (особливо дієприкметникових та дієприслівникових). Велика питома вага належить *складнопідрядним реченням*, зокрема з причинним та наслідковим зв'язками. Такі речення найбільше відповідають специфіці наукового викладу.

У науковій літературі поширені безособові, неозначено-особові речення, які використовуються для описування явищ, фактів, процесів. Номінативні (називні) речення – у назвах спецкурсів, книг: «Технологія галузі», «Українська мова (за професійним спрямуванням)»; розділів: «Що таке здоровий спосіб життя», «Українська культура ХХ століття»; у підписах до малюнків, ілюстрацій: «Будова клітини», «Карта цукрових заводів України».

Неповні речення – як такі, що належать до емоційно-експресивних засобів мовлення – у науковому стилі майже не використовують. Часто вживають розповідні речення, досить рідко – питальні, а окличні майже не вживаються, позаяк мають емоційне забарвлення (за винятком мови науково-популярних видавць).

У науковому тексті значно частіше трапляються складнопідрядні, ніж складносурядні речення. Це пояснюється тим, що в підрядних частинах речень відбиваються причинні, часові, наслідкові, умовні й подібні відношення, а також тим, що окремі частини у складнопідрядному реченні тісно пов'язані між собою. Частини ж складносурядного речення немовби нанизуються, утворюючи своєрідний ланцюг, окремі ланки якого незалежні одна від одної й легко піддаються перегрупованню.

Діловий і конкретний характер опису явищ, які вивчаються, фактів і процесів майже повністю виключає емоційно забарвлені слова та вигуки.

Експерименти описуються за допомогою дієприкметників пасивного стану. Опис дій машин і механізмів (у роботах технічного профілю) найчастіше робиться за допомогою пасивних конструкцій, в яких присудком є дієслово в пасивно-зворотній формі (*подається, вмикається, від'єднується*).

Використання подібних синтаксичних конструкцій дає змогу сконцентрувати увагу читача тільки на самій дії. Суб'єкт дії при цьому лишається невизначеним, оскільки вказівка на нього в такого роду наукових текстах необов'язкова.

Ще одна композиційна особливість наукового стилю – **документування тверджень, посилання, цитати**. Цитати наводяться для підтвердження власних аргументів посиланням на літературне джерело, або для критичного аналізу друкованого твору. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, аби уникнути неправильного сприйняття інформації.

Синтаксичне оформлення цитат показано у наступній таблиці:

Правило	Приклад
1. Якщо цитата супроводжується словами автора, то вживаються ті самі розділові знаки, що й у прямій мові.	«Консумеризм – організований рух на захист споживачів», зазначається у «Довіднику споживача» авторів В. Волги та А. Шибітька.
2. Якщо цитата наводиться не повністю, то на місці пропущених слів ставляться три крапки.	Автори «Курсу бармена-офіціанта» стверджують: «Історія виникнення бару розпочинається з XVIII століття...»
3. Якщо цитата виступає частиною речення, то вона починається з малої літери.	«... бари зазнали ряду змін, однак барна стійка, як і колись, «тримає оборону» і фізичну, і психологічну», захищаючи барменів.
4. Якщо після цитати подається посилання на автора / джерело, то воно береться в дужки, а крапка ставиться після дужок.	«Справжнім генієм життя є той, хто здатний аж до старості зберегти дух дитини – оптимістичну віру, що світ – це чудове місце» (О. Хакслі).

Стиль писемної наукової мови – *безособовий монолог*. Тому виклад зазвичай ведеться від третьої особи, бо увагу зосереджено на змісті й логічній послідовності повідомлення, а не на суб'єкті. Порівняно рідко використовуються форми першої й зовсім не використовуються – другої особи займенників однини. Авторське «я» відступає перед значущістю й вагомістю тих наукових явищ, які він досліджує.

Завдання №14. Запишіть подані слова разом, окремо або через дефіс
*Вогняно/червоний, різко/виявлений, теоретико/пізнавальний, жовто/гарячий,
 фізико/математичний, мало/досліджений, політично/зрілий,
 морально/психологічний, адміністративно/ управлінський, багато/віковий,*

далеко/оглядний, інженер/механік, дерево/обробний, близько/споріднений, високо/авторитетний, морально/правовий, фінансово/промисловий, масово/політичний, м'ясо/молочний, молочно/консервний, високо/авторитетний.

Завдання №15. До поданих ненормованих слів і словосполучень, які вживаються у наукових текстах, доберіть нормативні.

Відзив, у залежності від..., заключення, висновки по викладеному, відмінити, в деякій мірі, в кінці кінців, для наглядності, додати, доказувати, досвід по розробці, задіяти, констатувати, між тим, примірний, при наявності, приписувати (до чого), навик, мова йде про..., намітити, перерахувати, підготувати, не дивлячись на..., направляти, область виробництва, оточуюче середовище, по крайній мірі, поступати, пред'явити, при виробленні, признавати, приймати до уваги, приміняти, при таких умовах, рішити проблему, рахувати, що..., протирічити.

Довідка: деякою мірою, залежно від..., висновок, закінчення; зрештою, зрешті-решт; висновки з викладеного, скасувати, перенести, для унаочнення (увизначення), додати, доводити, розпочинати, починати, відгук, залучити, стверджувати, тим часом, скеровувати, спрямовувати, звертати; галузь виробництва; приблизний, орієнтовний; доквілля, навколишнє середовище; принаймні, щонайменше; за наявності, у разі; навичка; показувати, подавати; вступати до..., надходити, чинити; під час вироблення, для вироблення; визнавати, брати до уваги, застосовувати, йдеться про..., за таких обставин, у таких обставинах; накреслити, запланувати; перерахувати, перелічити; підготувати, незважаючи на..., попри (щось); розв'язати проблему, вважати, що...; суперечити.

Завдання №16. Випишіть з фахової літератури 10...15 цитат, оформивши їх відповідно до правил.

Завдання №17. Укладіть список літератури (5...10 джерел) до рефератів за темами: "Технологія спеціальних солодів"; "Новітні технології кондитерських виробів"; "Робота з текстовим редактором Microsoft Word 2010"; "Допоміжні комп'ютерні програми".

Завдання №18. Перепишіть текст, записуючи цифри словами.

Вчені США в результаті досліджень установили, що серед 80 000 слів, якими люди користуються під час телефонних розмов, виявилося 2 240 головних словесних одиниць і 5 000 різних інших слів. Отже, обсяг словникового запасу, яким людина користується активно, не дуже великий. Натомість автори високохудожніх романів вживають приблизно 10 000 слів. Мовознавці вважають, що запас слів, значення яких людина знає, в 5-6 разів перевищує її активний словник. А в деяких мовах загальна кількість слів набагато більша – приблизно від 200 000 до 400 000. Звичайно, точну цифру назвати неможливо, оскільки мова у зв'язку з різноманітністю видів людської діяльності постійно змінюється й поповнюється новими словами й виразами (І. Томан, "Мистецтво говорити").

Завдання №19. Перекладіть українською мовою.

ОТЗЫВ

на автореферат диссертации Дергачевой Ирины Владимировны

«Принципы и механизмы самоорганизации

в системах автоматизированного управления»,

представленной на соискание ученой степени кандидата технических наук по специальности 05.13.06 – «Автоматизация и управление технологическими процессами и производствами (на транспорте)»

Работа посвящена разработке имитационных моделей в области автоматизации управления сложными техническими объектами и процессами, прежде всего объектами железнодорожного транспорта. Ее целью является развитие новых подходов к решению задач в области автоматизации управления сложными системами на основе механизмов самоорганизации и адаптации.

С целью совершенствования методов и алгоритмов управления сложными организационно-техническими системами автором разработаны:

– новые модели, описывающие механизмы возникновения и развития самоорганизации в исследуемых объектах и процессах;

– новые методы выбора оптимального варианта комплектации АСУ с точки зрения эксплуатирующего персонала.

Работа написана хорошим стилем, материал изложен последовательно, логично и аргументировано. Однако по автореферату имеются отдельные замечания.

1. Недостаточно подробно освещена задача интеграции информационных систем высших учебных заведений железнодорожной направленности и АСУЖТ.

2. Согласно с. 10 автореферата, состояние устойчивого сотрудничества является неустойчивым, поскольку устойчивому сотрудничеству соответствует единственное граничное значение параметра между областями, одна из которых соответствует тенденции к слиянию, а вторая – выходу из-под контроля партнера, и малое отклонение от него приводит к переходу в иное состояние.

3. Неясно, почему функции принадлежности элементов системы задаются экспоненциальными соотношениями. Что изменится, что эти функции будут иметь иной вид?

Указанные замечания не носят принципиального характера и не в коей мере не снижают ценности проведенного исследования.

• Прделанная автором работа заслуживает безусловного внимания, полезна с теоретической, методической и практической точек зрения.

Актуальность, научная новизна и практическая значимость работы И.В. Дергачевой несомненны. Результаты диссертации обоснованы на современном научном уровне, представляют собой законченное научное исследование. Весьма важно, что полученные научные результаты доведены до практической реализации.

Полученные результаты вполне соответствуют уровню кандидатской диссертации по рассматриваемой специальности. Автореферат диссертации составлен с соблюдением установленных требований, дает адекватное представление о работе. Основные положения проведенных исследований нашли отражение в 13 опубликованных научных трудах автора.

В целом, на основании автореферата, можно сделать вывод о том, что представленная диссертация отвечает всем требованиям ВАК РФ, предъявляемым к работам на соискание ученой степени кандидата технических наук. А ее автор Дергачева И.В. заслуживает присуждения ученой степени кандидата технических наук по специальности 05.13.06 – «Автоматизация и управление технологическими процессами и производствами (на транспорте)».

Доктор технических наук, профессор,
профессор каф. ИБМ-2
МГТУ им. Н.Э. Баумана

А.И. Орлов

Завдання №20. Запишіть текст анотації відповідно до норм літературної мови.

У посібнику подано теоретичний матеріал, що рекомендований студентам для самостійної праці, приведений алгоритм і примірник виконання розрахунковографічних робіт. Розрахункові праці містять постановку задачі, план розв'язування з необхідними поясненнями на типових прикладах. Приведено та детально розібрано приклади математичного моделювання, анімації, розрахунку кінематики точки і механічної системи у середовищі Maple. Навчально-наочний посібник рекомендований студентам і викладачам денної, заочної та дистанційної форм навчання, а також інженерам та науковцям по проведенню комп'ютерних розрахунків та створення анімації інженерних механізмів з допомоги математичних методів.

Заняття №6. Наукова стаття з проблем фаху

1. Головні прийоми та способи реферування, конспектування наукового матеріалу. Принципи укладання наукової статті.
2. Робота у бібліотеці як складова наукового пошуку.
3. Співпраця автора й редактора як форма ділових відносин.

Головні прийоми та способи реферування, конспектування наукового матеріалу. Принципи укладання наукової статті

Одним із головних жанрів наукового мовлення в студентському житті є **конспект** [лат. **Conspectum** – огляд] – стислий письмовий виклад змісту лекції, доповіді, роботи. Конспектування – це процес осмислення і письмової фіксації почутого або прочитаного тексту. Тобто, конспектування – це процес, під час якого необхідно не тільки почути (прочитати) певний матеріал, а й виокремити найважливішу інформацію, сформулювати її своїми словами й відповідним чином зафіксувати. Результатом цього процесу є запис (власне конспект), який дозволяє його авторові відтворити одержану інформацію з потрібною точністю.

Існує два різновиди конспектування, які залежать від способу отримання інформації: *конспектування письмового тексту й конспектування усного мовлення*.

Писемний конспект має поєднувати стислість плану й чіткість тез. Подаємо ряд рекомендацій щодо ведення конспекту:

1. Конспект слід вести в окремому зошиті або блокноті.
2. У конспекті прочитаного слід на початку подати бібліографічний опис книги, журналу, над якими ви працюєте.
3. Бажано скласти план конспекту.
4. Матеріали конспекту потрібно записувати на правій сторінці аркуша; ліва служитиме для запису власних думок, коментарів, які з'являтимуться пізніше.
5. Записуючи цитату, потрібно вказати сторінку, з якої її було взято. Якщо є виділення слів, треба позначити їх відповідними підкресленнями: **напівжирний шрифт** – прямою лінією; *курсив* – хвилястою, розбивку – пунктиром.

Система конспектування має відповідати одній з найголовніших вимог до наукового твору – бути стислою, зрозумілою.

Приклад писемного конспекту:

Домарещкий В.А. Технологія харчових продуктів : навч. посібник / Домарещкий В.А., Остапчук М.В., Українець А.І. – К. : НУХТ, 2003.	Виробництво карамелі
[357-358] Асортимент карамелі дуже різноманітний і нараховує сотні найменувань. Карамель одержують виварюванням сиропу до карамельної маси вологістю 1...4% з подальшим додаванням ароматичних та смакових речовин перед формуванням. Таку карамель називають льодяниковою. Карамель може бути з <u>фруктово-ягідною, помадною, лікерною, медовою, молочною, марципановою, горіховою, шоколадною, збивною та прохолодною</u> (підкреслено нами. – Л.К.)	

начинками. Оболонка, або сорочка карамелі залежно від умов оброблення карамельної маси перед формуванням може бути тягнутою або нетягнутою (льодяниковою). Різновидом тягнутої карамелі з начинкою є карамель, виготовлена складанням у кілька шарів (типу «Ракова шийка», «Гусячі лапки» та ін.). За хімічними властивостями вона являє собою пересичений розчин цукрози та інших цукрів. Ці характеристики карамельної маси мають важливе значення для технології виробництва карамелі. Для підтримання аморфного стану карамельної маси протягом тривалого часу до цукерного сиропу необхідно додати речовини, що перешкоджають процесу кристалізації цукрози...

Навести інші приклади

З необхідністю конспектувати усне мовлення (лекції) студенти стикаються упродовж усього терміну навчання. Це пов'язано з багатьма причинами. *По-перше*, в лекції, як правило, висвітлена інформація, яку повністю неможливо знайти в жодному друкованому посібнику, її треба по крихтах вибирувати з різних джерел інформації. *По-друге*, більшу частину змісту лекції просто неможливо запам'ятати після одноразового прослуховування. До того ж варто врахувати той факт, що конспектування лекції дає більший ефект і вимагає значно менших витрат часу та знань, ніж здобування цих самих відомостей із будь-яких навчальних посібників та інших друкованих видань. Крім того, розумові операції, що супроводжують процес конспектування, також дозволять слухачеві краще засвоїти матеріал уже під час записування.

Це пояснюється тим, що один і той самий матеріал при конспектуванні фіксується в свідомості людини чотири рази:

- у процесі самого слухання лекції;
- при виокремленні головної думки;
- при переформулюванні й підборі узагальнювальної фрази;
- при записуванні готової фрази.

Отже, конспектування лекції – це особливий вид опрацювання наукової інформації, в якому поєднуються процеси слухання та записування, але поєднуються не механічно, оскільки записуванню отриманих даних передують специфічне їх оброблення.

Процеси слухання й відбору відбуваються зазвичай паралельно. Після слухання й відбору інформації мозок переключається на іншу діяльність – переформулювання відібраних даних, на безпосередню підготовку її до фіксації і на записування сформульованого тексту. Способи фіксації даних можуть бути різними – як мовними (виділення опорних слів, фраз, повний детальний запис), так і позамовними (план, схема, графік, таблиця, виділення ключових понять підкресленням або кольором). Це й буде готовий конспект.

Для майбутнього ученого важливо оволодіти технікою написання статей. Це зобов'язує до певної логіки побудови наукових творів, високої вимогливості до

їхньої форми, стилю та мови. У подальшому все це організується в індивідуальний стиль наукового мислення, досвід, який можна буде передати іншому. Опублікувати статтю означає зробити матеріал власного наукового дослідження доступним для фахівців у конкретній галузі. Тому треба писати просто і зрозуміло.

Кожна стаття пишеться за попередньо укладеним планом. 15 січня 2003 року президія Вищої атестаційної комісії України (нині Департамент атестації кадрів при Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту України) ухвалила постанову, згідно з якою наукова стаття повинна складатися з таких елементів:

1) вступ – постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями (5...10 рядків);

2) аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор, виокремлення невирішених частин загальної проблеми, котрій присвячено дану статтю (близько ½ сторінки);

3) формулювання мети та завдань статті. Цей розділ особливо важливий, оскільки з нього читач визначає корисність даної статті для його власного наукового пошуку. Мета статті впливає з постановки загальної проблеми та огляду раніше виконаних досліджень (обсяг цієї частини – 5...10 рядків);

4) виклад матеріалу дослідження (5...10 сторінок комп'ютерного набору; зазвичай використовується шрифт Times New Roman Cyr, кегль 14, міжрядковий інтервал 1,5);

5) висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Деякі редакції наукових збірників і журналів публікують вимоги до структури та оформлення статей.

Обсяг вступу до наукової статті обсягом до 0,5 друкованого аркуша (12 аркушів формату А4) – 4...5 абзаців.

Наприклад, у вступі до статті з проблем технології оздоровчого харчування розглядають питання взаємозв'язку здоров'я людини та її харчування, актуальні проблеми виробництва оздоровчих харчових продуктів, дають коротку характеристику обраної галузі харчової промисловості та її інноваційні аспекти, які спрямовані на створення харчових продуктів нового покоління. Дають характеристику нового оздоровчого продукту, якому присвячено статтю, обґрунтовують вибір тієї чи іншої технологічної схеми отримання готового продукту. У вступі формулюють актуальність теми, мету та завдання проекту, а для науково-дослідних робіт – додатково з'ясовують наукову та практичну новизну.

Нижче наводиться приклад формулювання актуальності теми, мети та завдання наукової статті.

Розроблення технологічної лінії виробництва пряників зниженої калорійності для корегування раціону осіб із порушеним обміном речовин

Актуальність. Істотним недоліком борошняних кондитерських виробів є практично повна відсутність у них таких важливих біологічно активних речовин, як вітаміни, мінеральні елементи, харчові волокна тощо. Тому кондитерські вироби потребують істотного корегування їх хімічного складу у напрямі збільшення вмісту вітамінів та мінеральних речовин при одночасному зниженні енергетичної цінності. Такі вироби є особливо необхідними для осіб із порушеним обміном речовин, що страждають на діабет та ожиріння. Разом із тим, попит на цю продукцію постійно зростає, і тому вона розглядається в якості зручного об'єкта для збагачення есенціальними нутрієнтами. Таким чином, розроблення запропонованої продукції є актуальною проблемою для населення України.

Метою цієї роботи є розроблення способу виробництва пряників зниженої калорійності на основі часткової заміни борошна пшеничними висівками та пшеничними зародками.

Для реалізації цієї мети в роботі визначено вирішення таких завдань: провести теоретичний аналіз літератури за напрямом дослідження з точки зору ролі оздоровчих продуктів у підтриманні стану здоров'я людини; охарактеризувати асортимент продукції конкретного підприємства та шляхи створення нових видів харчових продуктів; обґрунтувати вибір окремого виду продукту із зазначеного асортименту для надання йому функціональних властивостей; обґрунтувати вибір функціональних інгредієнтів для збагачення харчового середовища; дати характеристику хімічного та біохімічного складу пшеничних висівок та пшеничних зародків; розробити технологічну схему отримання конкретного виду продукту; описати органолептичні та якісні показники отриманого оздоровчого продукту; розробити апаратурно-технологічну схему отримання нового оздоровчого продукту; провести експертну оцінку нового продукту та його конкурентоспроможність; навести організаційні, технологічні та економічні рішення для створення інноваційного харчового підприємства (цеху) з виробництва пряників зниженої калорійності.

Завдання №1. Проаналізуйте різні словникові статті на певне ключове слово з вашого фаху.

Завдання №2. Прочитайте текст.

Кисво-Могілянська академія

Серед пам'яток архітектури Подолу привертає увагу будинок Кисво-Могілянської академії – взірець українського бароко XVIII століття з його точними пропорціями, стриманими формами, приємним пластичним вирішенням фасадів, оригінальним заломом даху. На фасаді, що дивиться на площу, дві меморіальні дошки, які сповіщають, що тут свого часу навчалися такі видатні умці, як Михайло Ломоносов і Григорій Сковорода. Академія, заснована на початку XVII століття, була світильником, звідки струменіло світло по всіх обишрах слов'янських.

З 1615 по 1632 рік це була братська школа. 1632 року з ініціативи Петра Могили об'єдналися лаврська школа на Печерську і братська на Подолі. Новий навчальний заклад, названий іменем свого фундатора Петра Могили Києво-Могилянською колегією, здобув статус вищої школи. Це був водночас університет (оскільки викладалися ті ж дисципліни й за тією ж системою, що і в західноєвропейських університетах), і Академія наук (майже всі професори водночас були і вченими), і Академія мистецтв (викладалися поетика, ораторське мистецтво, музика, театр, образотворче мистецтво). Усе робилося для того, щоб з обдарованого підлітка зробити освічену й інтелігентну людину.

Об'єднуючи лаврську і братську школи, Петро Могила запровадив одну з найдемократичніших для XVII століття систему екзамнування учнів при переході з нижчого класу у вищий або при закінченні повного курсу навчання. Знання перевірялися не індивідуальним опитуванням, а на публічному річному диспуті. Кожен міг сповна проявити себе, своє вміння володіти словом, творчу винахідливість.

- У “Словнику іншомовних слів” або “Енциклопедичному словнику” знайдіть дані щодо значення та походження слів “академія”, “інститут”, “колегія”, “коледж”, “лицей”, “університет”, “школа”.

- Знайдіть і випишіть із тексту слова, утворені від іншомовних коренів за допомогою українських морфем (наприклад, лавра – лаврський). За потреби користуйтеся орфографічним або тлумачним словником.

Завдання №3. Виправте помилки у реченнях, перекладених за допомогою комп'ютера. За потреби користуйтеся словниками.

1. Гіпертонія є самим небезпечним фактором ризику інсульту, і навіть велике зниження ПЕКЛЮ в хворих гіпертонією зменшило б число інсультів наполовину.

2. Відносно останні дані вказують на ту захисну роль, що грають овочі і фрукти в розвитку визначених видів рака.

3. Програма ЮНІСЕФ / ВІЗ “Лікарні доброзичливого відношення до дитини” розглядає деякі питання здоров'я дитини.

4. Сучасний підхід полягає в зміні “вертикальних” стандартів, що застосовуються стосовно специфічних харчових продуктів, на “горизонтальні”, застосовувані стосовно всіх харчових продуктів.

- 5. Вибір харчового продукту багато в чому залежить від традиції і культури. Люди купують ті продукти, що їм подобаються і які є на ринку. Важливу роль у їхньому виборі і готуванні блюд грають родина, друзі, але ще більш значима роль реклами і засобів масової інформації. Звідси випливає, що політика в області харчування повинна допомагати людям насолоджуватися їжею й у той же час захищати їхнє здоров'я.

6. Майже 1/5 населення Росії вважає, що рекламовані харчові продукти краще по якості.

7. Перехід до ринкової економіки привів до різкого росту споживчих цін, скороченню субсидій, низькій зарплаті.

Завдання №4. Напишіть статтю на одну з тем: “Державна мова в Україні”; “Сучасний стан української мови”.

Завдання №5. Напишіть рекламну статтю: а) про одну з книг (художню, наукову, публіцистичну); б) про один з видів послуг; в) про певний товар.

Завдання №6. На основі поданого тексту напишіть рекламну статтю про підручник із Вашого фаху.

Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. — Львів: Сполом, 2001.

У науково-популярному виданні подано рекомендації щодо вдосконалення майстерності спілкування, розвитку мовної компетенції, дотримання правил етикету у спілкуванні.

На якій відстані треба стояти від співрозмовника і скільки часу дивитися йому в очі? Якими мають бути сила звучання і темп мовлення? З ким розмовляти на “Ви” і чи вживати “по батькові”? Як знайомитися й як прощатися, виголошувати співчуття? Як проводити діалог і будувати монолог? Чи жестикуювати й як це робити? Чого уникати у спілкуванні? Як тактовно і водночас з успіхом сперечатися?

На всі ці та інші питання користувач знайде відповідь у цій книжці.

Завдання №7. З будь-якого часопису оберіть для аналізу статтю. Попередньо проглянувши її, проаналізуйте за поданим планом:

- До якого виду можна віднести цю статтю?
- Які підтеми можна в ній виділити?
- Як автор будує статтю?
- Що є важливим для автора, а що – для нас, читачів?
- Які головні ідеї та положення викладено автором у статті?

Робота у бібліотеці як складова наукового пошуку

Найважливіший аспект опрацювання наукового матеріалу в бібліотеці – робота з каталогами. У великих бібліотеках каталоги являють собою складну й на перший погляд неосяжну систему. Однак насправді вона доволі проста, в ній треба лише розібратися. Добре орієнтуватися в каталогах – означає легко знаходити потрібну книгу, не витрачаючи на це багато часу.

Усі бібліотечні каталоги поділяються на 4 види:

- Алфавітні;
- Предметні;
- Систематичні;
- Каталоги нових надходжень.

Принцип побудови *алфавітного каталогу* такий, щоб за його допомогою можна було знайти будь-яку книгу, якщо відома її назва, прізвище та ініціали автора (авторів). Таким чином, якщо ви знаєте назву, прізвище автора, або найкраще – і те, й інше, найпростіше шукати книгу в алфавітному каталозі.

Картки алфавітного каталогу розташовано за прізвищами авторів. Якщо ж у книги нема конкретного автора або її написано авторським колективом, який налічує більш ніж 4 особи, вона значиться в алфавітному каталозі за першою літерою назви.

Іноземні видання реєструються у спеціальних алфавітних каталогах у порядку латинського алфавіту. Для книг, виданих китайською, японською, арабською, єврейською та іншими мовами, що використовують відмінну від латиниці або кирилиці писемність, існують спеціалізовані алфавітні каталоги.

Якщо ви не впевнені в тому, що вам потрібна саме ця книга, пошукайте її в *предметному каталозі*. Його принцип організації відрізняється від алфавітного: це – принцип рубрикації (побудови за предметними рубриками). Самі рубрики й їхні підрубрики розташовано в каталозі в алфавітному порядку. Назва кожної рубрики відповідає певному предметові; наприклад, у рубриці «Технологія харчових продуктів» підрубриками будуть «Технологія цукру та цукристих речовин», «Технологія вина», «Технологія молочних виробів», «Технологія функціональних харчових продуктів» тощо.

Систематичний каталог подібний до предметного тим, що в ньому назви книг також розподілено за тематичними рубриками, але самі ці рубрики, на відміну від предметного каталогу, йдуть не в алфавітному порядку, а відповідно до внутрішньої системи тієї чи іншої наукової галузі. Назви рубрик відповідають назвам основних наукових дисциплін, наприклад «Історія», «Фізика», «Хімія». Підрубрики в них виділяються відповідно до внутрішнього членування науки на галузі. Якщо, наприклад, читач шукає книгу з технології шампанських вин, то йому необхідно знайти рубрику «Технологія харчових виробництв», у ній – підрубрику «Технологія вина», а в ній – «Технологія шампанських вин».

Завдання №8. Перепишіть перекладений за допомогою комп'ютера текст, виправляючи стилістичні помилки.

Експурсії по алкоголепродуцціям підприємствам далеко не нові. Майже в будь-якій європейській країні можна знайти відмінні програми поїздок по виноробнях і пивоварнях. Великий попит на суміщення туризму з споживанням популярних напоїв привів до появи компанії, яка орієнтується на любителів пива і влаштовує для них спеціалізовані пивні тури по самим пивних місцях Європи.

Програми BeerTrips.com побудовані таким чином, щоб ефективно поєднувати відпочинок і збільшення знань. У кожен поїздку включено вільний час, щоб туристи могли зробити що-то згідно своїм індивідуальним інтересам. А для задоволення об'єднує людей інтересу до пива плануються відвідування пивних фестивалів, заводів і питних закладів. Протягом пивних експурсій туристів супроводжують експерти по пиву - працівники заводів, пивовари, пивні письменники і критики (ага, с'ї такі чудові професії), - діляться професійними знаннями з відпочиваючими. Також до послуг звичайні гіді, які відають організаційними питаннями і проводять експурсії, не пов'язані з напоєм, а в Англії, Бельгії, Чехії та Німеччині с'ї що подивитися.

Пивні тури - групові. Максимум 15 чоловік. Так, через те, що групи невеликі, децю зростає ціна поїздки, але зате ніхто не буде забутий у натовпі. Та й у автобусі можна витягнутися. При очевидних плюсах в порівнянні з туризмом великими групами малі групи має плюси і в порівнянні з індивідуальним туризмом - крім виграшу в ціні за вечір в барі в компанії можна продегустувати більше сортів цілющого напою. Якщо кожен з п'ятнадцяти замовить по кухлю різного виду, то кожен зможе спробувати все, не напружуючи черево об'ємами випитого.

Як ми розуміємо, дана ідея бізнесу відноситься до класу починань, що приносять підприємцям крім грошей ще й задоволення від виду діяльності (Заданими інтернет-сайту <http://dohid.at.ua>).

Завдання №9. Проаналізуйте діалоги читачів зі співробітниками бібліотеки. Які формули етикету та звороти наукового стилю у них ужито?

1. – Чи не могли б Ви мені допомогти?

– Залюбки. У чому справа?

– Я не можу знайти деякі книги, зазначені в каталозі.

– Чи записали Ви шифри книг, які Ви не змогли знайти?

– Так. Ось вони.

– Погляньте, шифри розпочинаються з літери “Я”. Отже, Вам слід шукати їх у відділі слівників та енциклопедичних видань. Він розташований неподалік від залу наукових працівників.

– А як щодо журналів та газет?

– Їх Ви зможете знайти в періодичному відділі. Він розташований праворуч від головного входу.

– Дякую.

2. – Я хотів би звернутися до Вас по довідку.

– Залюбки допоможу Вам.

– Я хочу знайти навчальний посібник з технології оздоровчих харчових продуктів, який нещодавно вийшов. Де мені потрібно його шукати?

– На стенді біля входу виставлено наші нові надходження в різних галузях. У відділі технічних наук Ви напевно знайдете книгу, яка Вас цікавить. Книги розташовано в алфавітному порядку – згідно з першою літерою прізвища автора або назви книги.

– Дякую.

3. – Доброго дня. Порадьте, будь ласка, як можна записатися на абонемент Національної бібліотеки України імені Вернадського.

– Чи є у Вас науковий ступінь?

– Так. Я кандидат технічних наук.

– Вам слід мати при собі паспорт, довідку з місця роботи, засвідчену нотаріально копію диплома кандидата наук та чотири фотокартки розміром 3,5 × 4,5.

– Дякую.

4. – Скільки книг мені можна взяти з собою за один раз?

– Ви можете взяти додому до п'яти книг одночасно терміном на один місяць.

– А як щодо журналів?

- Деякі з них додому не видаються. Читати їх слід у приміщенні бібліотеки.
- Є журнали, які видаються додому, але не більш ніж два одночасно.
- Дякую.

Завдання №10. Упорядкуйте таблицю.

Складовими частинами діаграми є:

Значення осі	Уся діаграма та її елементи.
Імена рядів даних	Область, обмежена координатними осями. У ній містяться всі ряди даних.
Легенда	Геометричний об'єкт на діаграмі (стовпчик, сегмент, крапка), який означає число в комірці. Тобто, кожен маркер відповідає одному значенню в таблиці.
Лінії сітки	Система умовних позначень, якими визнааються кольори даних або категорій діаграми.
Область діаграми	Лінії, які зазвичай обмежують з одного боку область побудови діаграми. Як правило, на вертикальній осі (Y) відкладаються дані таблиці, а на горизонтальній (X) – категорії.
Область побудови діаграми	Рівновіддалені числа, які відповідають інтервалові зміни даних у комірках.
Маркер даних	Імена, які збігаються з заголовками рядків або стовпчиків даної таблиці. Паралельні лінії, які полегшують сприйняття та аналіз діаграм.
Осі	Позначки, що подаються маркерами одного кольору.
Підпис значення	Напис, який містить додаткові відомості про точку даних (комірка таблиці) або про ряд даних (рядок або стовпчик таблиці).
Підпис категорій	Додаток до деяких видів діаграм, що містять відображені в діаграмі дані. Таблиця замінює на екрані підписи категорій.
Таблиця даних	

Завдання №11. Ознайомтеся з правилами мовного оформлення наукової статті (за Вікіпедією). Обгрунтуйте їхню важливість для підготовки наукової праці.

Обов'язковим структурним компонентом наукового тексту є заголовок. Важливо, щоб назва була короткою, однозначною, конкретною, точно відображала тему наукової статті та обмежувала обсяг наукового тексту.

Обміркування вступу, основної частини і висновків дасть змогу відчувати ціле, з'ясувати, за чим стежитиме читач і як розвиватиметься ідея статті.

Мета вступу наукової статті – показати, що дослідження є розвитком, продовженням або спростуванням визнаних положень, полемікою з іншими напрямками або окремими науковцями. У вступі визначають проблему та її актуальність, аналізують останні дослідження і публікації, у яких започатковано розв'язання означеної проблеми, окреслюють питання, яким присвячена стаття.

Висвітлення актуальності не має бути багатослівним, головне – показати суть проблемної ситуації, що потребує вивчення.

Аналіз останніх праць, у яких розглянуто актуальне питання, важливий для розуміння предмета дослідження. Формулювання цілей статті уможливорює конкретизацію постановки завдань. Для передавання мотивації актуальності теми і важливості дослідження використовують такі мовні кліше: серед проблем, пов'язаних із...; уважного ставлення дослідників останнім часом вимагає питання...; заслуговує на особливу увагу...; фрагментарно висвітлювалася в...; не була об'єктом спеціального вивчення...

Мету і завдання статті допомагають сформулювати такі мовні засоби: окреслити..., з'ясуємо...; мета статті — дослідити..., простежити..., визначити..., підсумувати..., здійснити опис..., узагальнити..., вивчити..., систематизувати..., схарактеризувати..., експериментально перевірити... тощо.

Основна частина наукової статті займає дві третини обсягу тексту. Усі міркування необхідно викласти так, щоб читач зрозумів суть запропонованих ідей. Використовуючи маловідомі терміни, обов'язково слід подати їх тлумачення. Факти, явища мають бути певним чином представлені, класифіковані, згруповані, описані й супроводжуватися відповідним коментарем.

Застосування статистичних даних варто зробити максимально наочним, для цього потрібно не лише перерахувати джерела цих даних, а й подати відповідні пояснення.

Готуючи висновки, перевіряють узгодженість між назвою, метою, завданнями вступу. Водночас стежать, щоб висновки не повторювали вступу. Вони визначають, чи повноцінним був діалог автора статті з читачем, чи досягнута мета теоретичної або експериментальної розвідки. У висновках указують, що в результаті наукового дослідження і виконання завдань зібрано відповідний матеріал, пояснюють наукове і практичне значення роботи. Доцільно також подати чітке бачення перспектив наступних досліджень.

Наступним етапом є самоконтроль виконаної роботи, який слід проводити на змістовому, логічному, мовностилістичному рівнях. Зокрема, потрібно з'ясувати, чи назва статті відображає основну ідею змісту, чи не є вона громіздкою (понад 10 слів); чи логічно вмотивована структура. Важливо перевірити цитування, посилання, висловлювання, усунути мовні огріхи.

Готову наукову статтю через певний час ще раз варто перечитати, поміркувати над структурою і змістовим наповненням. "Свіже" бачення проблеми дасть змогу удосконалити її.

Співпраця автора й редактора як форма ділових відносин

Публікація — головна форма апробації наукового матеріалу. Слід мати на увазі, що автор може подати статтю до збірника наукових праць або журналу кількома шляхами: надіслати поштою (звичайною чи електронною), подати особисто у вигляді роздрукованого рукопису (в одному або двох примірниках) та електронного носія (на CD-диску або USB-накопичувачі). Вимоги до оформлення статей, особливості їх подання обумовлюються у спеціальних інформаційних листах. Публікація статті у збірнику чи журналі може бути платною або безоплатною.

Зразок запрошення до участі у конференції та публікації наукової статті:

22-23 вересня 2013 року на базі (найменування навчального закладу чи наукової установи) відбудеться Міжнародна наукова конференція (назва). Заявки приймаються до 30 червня 2013 року.

Аудиторія

До участі запрошуються: магістри, аспіранти, викладачі, науковці, співробітники навчальних закладів.

Тематика

До обговорення пропонуються такі питання: (перелік питань). Учасники конференції можуть запропонувати власну тему для обговорення.

Програма

Під час роботи конференції передбачається: два пленарні засідання; робота секцій; підсумкове засідання; презентація наукової та методичної літератури; культурна програма.

Мова

Робочі мови конференції: українська, білоруська, російська, польська, болгарська, англійська.

Умови участі

Ресстрація

Для участі в конференції необхідно:

- до 30 червня 2013 року — надіслати електронною поштою заявку на участь у конференції та тези доповіді (указати в темі листа «Заявка на конференцію» та прізвище);
- до 15 липня 2013 року — оргкомітет розгляне подані теми щодо їх відповідності тематиці конференції та повідомить про внесення їх до програми;
- до 5 серпня 2013 року — учасники отримають офіційне запрошення на конференцію.

Форми участі

Можлива очна та заочна форми участі у конференції.

Публікація

Матеріали конференції будуть видані протягом року у збірці наукових праць (назва). Вартість публікації — 25 грн. за сторінку. Статті докторів наук друкуються безкоштовно.

Завдання №12. Відредагуйте текст.

Ось уже на протязі кількох років я приймаю участь у наукових студентських конференціях. Ці конференції дуже інтересні, бо, дякуючи їм, я стаю розвинутою людиною, знаю толк в хімії та біотехнології. Конечно, я ще жодного разу не опублікував наукову статтю, так як мені не хватає повністю опиту та знань, але, коли я її опублікую і вона побачить світ, то обов'язково відіспразную цю подію: куплю собі семічків, подивлюся два своїх любимих фільма й, вобщє, буду даже дуже щасливий.

Завдання №13. Проаналізуйте подані фрагменти зі статей. Обґрунтуйте актуальність, новизну, мету, завдання роботи. Відредагуйте за потреби текст та список літератури до однієї статті (на вибір).

I.

УДК 657.6:006.032

Т.О. Тарасова, канд. екон. наук

ВПЛИВ ЯКОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ЯКІСТЬ АУДИТА

Розглянуто питання ефективності функціонування системи бухгалтерського обліку та її вплив на якість аудиторської перевірки. Представлено різні підходи до визначення якості аудита та надано рекомендації з побудови системи оцінки якості аудита.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За класифікатором Всесвітньої торгової організації аудит відноситься до ділових професійних послуг. Ринок послуг значно відрізняється від товарних ринків. Основні відмінності пов'язані зі специфікою самої

послуги, яка не існує до моменту її надання (це унеможливило порівняння і оцінку послуг до їх одержання) і який властивий високий ступінь невизначеності, що ставить клієнта в досить складне становище, ускладнюючи продавцям просування послуг на ринок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні питання підвищення якості аудиторських послуг і організації єдиної системи контролю якості аудиторської роботи розглядаються як на державному рівні, так і на рівні суспільних аудиторських об'єднань. У вітчизняній системі нормативного регулювання аудиторської діяльності вже закладено певні механізми контролю якості аудиту. Законодавчо встановлено вимоги з організації системи контролю якості аудиту у Законі України „Про аудиторську діяльність” [1].

Однак незважаючи на встановлені законодавством з аудиторської діяльності основи контролю якості аудиту, слід зазначити, що на сьогоднішній день практично відсутня ефективна методологічна база контролю якості аудиторської діяльності. Зокрема, не розроблені критерії оцінки якості роботи аудиторських організацій, не визначені завдання та об'єкти контролю якості аудиту, порядок і методика контролю якості аудиторських послуг. Питання методології та методики контролю якості аудиторських послуг чітко не розкриваються ні в офіційно затверджених нормативних правових документах, ні в наукових дослідженнях в області аудиту. Тому обраний напрям дослідження є досить актуальним.

Мета та завдання статті. У цих умовах об'єктивно необхідно удосконалити термінологічний, теоретичний і методичний апарат забезпечення контролю якості аудиторської роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аудит як послуга характеризується наступними особливостями: невідчутність, неможливість зберігання, персоналізована спрямованість, участь клієнта у сервісному процесі, комплексність. Завдяки цьому концепції якості, розроблені для матеріальної сфери, не можуть бути повною мірою застосовні в сфері послуг.

Представлені підходи до визначення якості аудиту дозволяють зробити висновок, що якість аудиту – це комплексне поняття, і щоб мати можливість для її оцінки, необхідно встановити чіткі критерії якості.

Список літератури

1. Меморандум про основні напрями розвитку бухгалтерського обліку в Україні, застосування й удосконалення положень (стандартів) бухгалтерського обліку та розкриття інформації у фінансовій звітності підприємств і організацій від 8 листопада 2002 року // Бухгалтерський облік і аудит 2002. № 11.

2. *Максімова В.Ф.* Критерії якості внутрішнього контролю // Підприємництво, господарство і право. 2005. № 7. С. 146–151.

3. *Бычкова С.М., Итыгилова Е.Ю.* Международные стандарты аудита Учебное пособие Под ред. С.М. Бычковой. М.: ТК Велби, Изд-во Проспект 2007 250 с.

II.

Ю. В. ПАЛИВОДА

ВИДАВНИЧА ІДЕЯ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ФАКТОР СПІВПРАЦІ АВТОРА ТА РЕДАКТОРА

...Зазвичай, автора позиціонували як учасника підготовчого етапу: від нього вимагали авторський оригінал, оформлення відповідних документів (договору), він отримував гонорар і авторські примірники. Нині, на нашу думку, необхідно не боятися впускати автора у кулуари редакційного життя, «розкручувати» його на нові проєкти, пропонувати, опрацьовувати ідеї підготовлені редактором, давати завдання з

віднайдення нових потрібних та актуальних тем. Зокрема, також практичніше використовувати знання та вміння редактора щодо формування, розроблення нових проєктів – видавничих ідей: пошук автора для теми, співпраця з автором під час проєкування як його цікавих ідей, так і власних перспективних.

Варто зазначити, що в деяких сучасних видавництвах автор й досі не залучають до редакційно-видавничих справ. Оскільки автор слабо орієнтується в редакційно-видавничих процесах, через які проходить його творче «дітище», то час від часу трапляються різноманітні ексцеси, зокрема, на жаль, уже після виходу друком книжки, і залагодити такі критичні ситуації вже неможливо.

Із власного редакторського досвіду можемо навести декілька прикладів такого несерйозного, непрофесійного ставлення як редактора, так і автора до підготовки та реалізації видавничих ідей, адже всі, навіть на перший погляд незначні похибки, можуть вплинути на майбутнє таких ідей. Найпоширеніші помилки, яких припускаються редактори під час співпраці з автором такі:

редактор не розповідає авторові, як працюватимуть з його текстом: ґрунтовно редагуватимуть або ж лише робитимуть коректуру, переписуть (чим спотворюють зміст) або ж подадуть у первісному вигляді (і підірвуть авторитет автора й авторитет видавництва);

редактор не розтлумачує всі пункти договору, не звертає увагу автора на особливо важливі, наріжні;

редактор не пояснює авторові, як реалізуватимуть уже готовий продукт (через розгалужену видавничо-торговельну мережу чи автор самостійно продаватиме книжки);

редактор не зауважує на принципі видання гонорару (книжками, відразу всю суму, частинами, аванс тощо) та ін.

Автори ж, натомість, можуть:

байдуже ставитися до майбутньої долі написаного;

принести у видавництво текст, цілковито списаний з інших джерел (плаґіат) або перекласти матеріал з російської мови через «Руту»;

підписати договір, навіть не читаючи його, виокремивши з нього лише декілька пунктів, які стосуються гонорару і терміну виходу книги тощо. Отже, брак такого ефективного партнерства, спілкування, ділового

ставлення призводить часом до отримання в результаті неякісного, нерентабельного видавничого продукту. На нашу думку, з автором варто і потрібно співпрацювати – співпрацювати по-партнерськи на всіх редакційно-видавничих етапах: від творення видавничої ідеї до етапу реалізації видання на книжковому ринку.

•Надзвичайно перспективним напрямом подальшого розвитку теми є приділення уваги власне діяльності редактора й автора в розробленні та генеруванні видавничої ідеї, не вивчена генеолоґія видавничої ідеї, поза увагою дослідників перебуває питання типолоґії помилок в організації тандему «редактор – автор» при опрацюванні видавничої ідеї. Ця проблематика потребує подальших теоретичних студій і практичної апробації їх результатів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Філософія : навч. посіб. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко [та ін.] ; за ред. І. Ф. Надольного. – 5-те вид., стереотип. – К : Вікар, 2005. – С. 264.

Есенський Б. С. Предпринимательство в книжном деле : учеб. пособие / Б. С. Есенський, А. Ф. Коган. – М. : МГУП, 2004. – С. 243.

Теремко В. І. Основні засади видавничого бізнесу : навч. посіб. / В. І. Теремко, – К. : Академвидав, 2009. – С. 64. – (Серія «Альма-матер»).

Мочерний С. В. Основи підприємницької діяльності: посібник / С. В. Мочерний, О. А. Устинко, С. І. Чоботар. – К.: «Академія», 2003. – С. 31.

Теремко В. І. Видавничий маркетинг: навч. посіб. / В. І. Теремко. – К.: Академвидав, 2009. – 272 с. – (Серія «Альма-матер»).

Надійшла до редколегії 10.12.2009 р.

Яких норм слід дотримуватися, щоб написати статтю? Відповідь аргументуйте.

Завдання № 14. Внесіть зміни (відповідно до стилю) в подані речення.

Аудиторський звіт повинен визначити, чи відповідає фінансова звітність загальноприйнятим принципам, вказати на причини, з яких не було дотримано цих принципів у поточному звітному періоді, якщо у попередніх звітних періодах такі принципи дотримувалися. Загальні стандарти підкреслюють важливі особисті якості, які повинен мати аудитор. Стандартами аудиту називають загальні вимоги щодо проведення аудиту, яких повинні дотримуватись аудитори під час виконання ними своїх професійних обов'язків, тобто здійснюючи аудит фінансової звітності. Організацію управління аудитом очолює Аудиторська палата України (далі АПУ). Усі рішення АПУ приймаються на засіданнях простою більшістю голосів за наявності двох третин її членів, за винятком рішень з питань затвердження статуту, внесення змін та доповнень до нього, які ухвалюються двома третинами голосів від загальної кількості членів АПУ. Реєстр аудиторів і аудиторських фірм проводиться з метою забезпечення контролю за дотриманням вимог законодавства України, які ставляться до аудиторської діяльності. Аудитори України, дотримуючись вимог чинного законодавства, мають право об'єднатися в громадську організацію за професійними ознаками – у Спілку аудиторів України (САУ), яка має фіксоване індивідуальне членство в особі окремих аудиторів або їхніх колективів.

(Савченко В.Я. Аудит: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2000. – С. 125)

Завдання №15. Прочитайте текст. З'ясуйте, які стилістичні засоби використав автор для увиразнення своєї думки.

Редактор автору – друг? товариш? чи... вовк?

(питання професійної етики)

У професійній редакторській діяльності — як у житті. Успіх залежить не виключно від навичок редагування, а ще й від уміння вибудувати стосунки. І не в останню чергу з автором. Як танго танцюють двоє, так і співпрацю дуєту "автор-редактор" можуть загубити обоє. Хто робить це частіше — важко сказати...

Професійна редакторська гордість і бажання нав'язати свою думку, зверхне ставлення до людини, яка, як тобі здається, не може грамотно і лаконічно викласти свої міркування, небажання докладати зайвих зусиль — все це може погубити потенційно прекрасний твір. Так часто помилюються редактори. Бо забувають, хто вони, і беруть на себе не свою відповідальність.

Непохитна переконаність у своїй геніальності й неповторності, категоричне небажання визнати, що і ти можеш помилятися, що є люди, які компетентніші в деяких питаннях, або ж — з іншого боку — небажання

наполегливо працювати й тяга до шари — так часто помиляються автори. Бо вони або намагаються перекинутися всю роботу на редактора, або ж навпаки — ставляться до нього як до "ворога народу".

І щодо цього всього можна сказати лише одне — автори! редактори! Ми не супротивники. Ми одна команда. Допоки ваша книга не побачить світ, ми пов'язані з вами "одною цепью". І сдине, що нам допоможе, — це взаємна повага і готовність взяти на себе відповідальність — кожен свою.

Редактор — не ворог. Він не претендує на лаври, які подарує вам ваша книга (тут, щоправда, за всіх не розпишешся). Редактор — помічник, який інколи докладає значно більше зусиль для виходу вашого творіння, ніж вам здається :) Але редактор — і не "чорноробочий", який зробить за автора ВСЕ.

Словом, у нашому видавничому світі — все, як у житті. Різні люди, різні стосунки, але одна мета. І від нас самих залежить, наскільки приємною буде наша з вами співпраця.

P.S. Заради об'єктивності зазначу, що особисто мені випало працювати з дуже різними авторами (чому, власне кажучи, це все і писалося), і я дуже рада тому, що авторів відповідальних було не так вже й мало :)

(За даними мережі Інтернет.

Режим доступу: <http://editor-ua.livejournal.com/981.html>)

Завдання №16. Проаналізуйте наведені нижче рекламні прес-релізи. Подайте значення використаних у них іншомовних слів.

1. Співпраця з авторами

Видавництво "Навчальна книга – Богдан" готує до співпраці з авторами і перекладачами різних літературних жанрів. Ми розглянемо Ваші пропозиції, надіслані на поштову чи електронну адресу видавництва. Разом з тим просимо Вас заповнити і надіслати анкету автора. Завантажити анкету можна в форматі Word (103 Kb), в форматі Zip (28 Kb).

Для швидшого і ефективнішого прийняття рішення про видання Вашого твору, просимо надіслати його фрагмент для ознайомлення. Нагадуємо Вам, що відповідно до правил роботи видавництва рукописи не рецензуються і не повертаються. Проте Ви можете дізнатися про долю рукопису, а також задати всі запитання, які Вас цікавлять, за телефонами видавництва.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан» запрошує на постійну роботу технічного редактора. Можлива дистанційна форма роботи.

Усі свої пропозиції, зауваження та побажання надсилайте на адресу:

а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс: 0 (352) 52-06-07, 52-05-48, 52-19-66, 43-42-62

e-mail: office@bohdan-books.com

2. Співпраця з оптовими покупцями

При постачанні товару на умовах передоплати передбачені знижки за обсягом замовлення. При постачанні товару на умовах відстрочки платежу знижки не передбачені. Товар відвантажується за оптовими цінами. Для постійних клієнтів здійснюється індивідуальний підхід, діє система поетапної оплати замовлення протягом місяця та гнучка система знижок.

Усі запитання, зауваження та пропозиції надсилайте на адресу:

а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс: 0 (352) 43-00-46; 43-42-92; 25-18-09; 43-42-82

e-mail: zbu@bohdan-books.com

3. Співпраця з навчальними закладами та бібліотеками

З 2006 року для бібліотек і вузів України у видавництві "Навчальна книга – Богдан" діє спеціальна програма по забезпеченню бібліотек і ВУЗів літературою за гуртовими видавничими цінами. Нашими партнерами є не тільки великі університети та інститути України, але й невеликі навчальні заклади, коледжі і школи від Львова до Харкова.

Для того, щоб стати учасником програми, регулярно отримувати свіжі прайс-листи та інформацію про новинки, необхідно зробити замовлення на суму не менше 400 грн. Для постійних клієнтів діє гнучка система знижок. Доставка замовлення здійснюється видавництвом.

Адреса для замовлень:

а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс: 0 (352) 43-00-46; 43-42-92; 25-18-09; 43-42-82

e-mail: zbu@bohdan-books.com

Заняття №7. Усне професійне спілкування. Ділова риторика

1. Основні жанри та види публічного мовлення (доповідь, лекція, промова, дискусія, співбесіда).

2. Поняття риторики та риторичних прийомів. Риторика в усному професійному спілкуванні.

3. Вербальні та невербальні засоби спілкування. Поняття ділового іміджу.

Основні жанри та види публічного мовлення (доповідь, лекція, промова, дискусія, співбесіда)

Лекція (від лат. lectio – читання) – вид публічного виступу, в ході якого лектор, взаємодіючи з аудиторією, розкриває систему уявлень про той чи інший предмет, явище, допомагає слухачам осмислити проблему й дійти певного висновку, спонукуючи їх до цілеспрямованої практичної діяльності.

Лекція належить до різновидів монологічного мовлення, що характеризується граматичною розвиненістю й складністю.

Навчальна лекція – це логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, за необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів. На лекціях викладачі ознайомлюють студентів як із загальнонауковими проблемами, так і з основними питаннями галузей знань, що становлять специфіку кожного окремого навчального закладу, зі шляхами розв'язання цих проблем, перспективами розвитку, з актуальними завданнями, які вимагають якнайшвидшого розв'язання.

Як і писемна наукова праця, лекція складається з трьох основних частин: вступу, викладу основного матеріалу та висновків.

Логіка побудови тексту лекції передбачає такі спеціальні прийоми проблемного викладу матеріалу:

1. Ознайомлення студентів із історією виникнення наукової проблеми («ембріологія істини», за висловом О. Герцена).

2. Ознайомлення студентів із різними точками зору, з постановкою питань, відповіді на які пропонується дати студентам.

3. Постановка в лекції питань типу парадоксів із чітко визначеними протиріччями. Наприклад: «Уявіть, що зникли всі люди, які розмовляють іноземними мовами...» (І. Томан).

4. Запровадження до тексту лекцій проблемних завдань з демонстрацією кількох варіантів їх розв'язання.

Лекція – творчий процес, у якому беруть участь як лектор, так і слухачі. Навіть найкращий викладач не зможе прочитати повноцінну лекцію, якщо слухачі до неї не готові. Тому успіх лекції залежить не тільки від підготовки та настрою лектора, а й від аудиторії, від взаємозв'язку викладача та студентів.

Під словом «бесіда» багато хто з нас розуміє водночас кілька понять, зокрема повсякденна, побутова, ділова, наукова, лекція-бесіда (або співбесіда). **Бесіда ділова** – форма усного спілкування людей, яка будується на трьох основних типах стосунків між двома співрозмовниками:

Начальник – підлеглий,

Підлеглий – начальник,

Партнер – партнер.

Від повсякденної бесіди ділова відрізняється тим, що є цілеспрямованою із заздалегідь спланованим результатом і спрямована на вирішення певних завдань, виробничих питань і проблем, пов'язана з необхідністю робити висновки на основі аналізу отриманої інформації. Також така бесіда дозволяє виробити певні рішення й реалізувати їх.

Ділова бесіда, завдяки ефектові зворотного зв'язку, дозволяє керівникові реагувати на висловлювання співрозмовника згідно з конкретною метою бесіди, її предметом та особистістю співрозмовника.

Як форма взаємного спілкування ділова бесіда має такі переваги: можливість диференційованого підходу до предмета обговорення; швидкість реагування на висловлювання співрозмовника за допомогою пояснень, поправок тощо; розширення компетентності керівника за рахунок критичних оцінок, пропозицій і думок партнера; відчуття особистої значущості у вирішенні обговорюваних проблем і причетності до результатів, отриманих у кінці бесіди.

Зазвичай бесіда складається з таких етапів:

1. Визначення місця й часу зустрічі (на нейтральній, своїй, чужій території).

2. Початок бесіди. Він відіграє особливу роль у створенні сприятливої атмосфери спілкування. Отже, на початку бесіди передусім слід заручитися прихильністю свого співрозмовника, тобто справити приємне враження про себе. Час, відведений на це, досить обмежений, а тому слід продумати форму вітання, початкову фразу. На цьому етапі важливе значення мають невербальні форми взаємодії – вираз обличчя, поза, вітальний жест.

3. Формулювання мети зустрічі.

4. Обмін думками та пропозиціями.

5. Закінчення бесіди.

Завдання №1. Прочитайте поради чеського письменника й соціолога І. Томана. Випишіть настанови, найголовніші для вас, аргументуйте свій вибір.

ПОРАДИ ДОПОВІДАЧЕВІ

Говоріть лише тоді, коли вам є що сказати.

Цікаво не може говорити той, хто нічого не читає, не бере участі в громадському житті, не відвідує культурних закладів, не дискутує з товаришами, не подорожує й нічого не переживає.

Хто говорить надто тихо, той справляє враження людини, яка не вірить у свої сили. Той же, хто говорить надто голосно, справляє враження агресивної людини.

Для збагачення власного словникового запасу читайте твори авторитетних авторів, слухайте кваліфікованих промовців і принагідно записуйте слова й вирази, які б ви хотіли вживати у своїй мові. Виявіть, які слова ви вживаєте надто часто, і намагайтеся замінити їх іншими словами й виразами.

Чергуйте довгі речення з короткими. Довгі речення важко сприймати й розуміти. Нагромадження коротких речень робить мову монотонною. Часте

вживання особових займенників замість імен осіб може призвести до неправильного тлумачення сказаного.

Вимовляйте слово "ми" голосно, а слово "я" – пошепки.

Речення, в якому кілька іменників стоять підряд, сприймається важко. Вживайте якомога більше слів, які підкреслюють шанобливе ставлення до людей: "даруйте", "перепрошую", "дякую", "будь ласка" тощо.

Природа дала людині один язик і два вуха для того, щоб вона слухала інших удвічі більше, ніж сама говорить.

Запитання – дуже зручна форма вимоги. Ставте запитання.

Думки треба донести до слухачів. Вживайте для цього епітети, порівняння, метафори, прислів'я, приказки, афоризми, цитати.

Якщо хочете наголосити на якійсь думці, це можна зробити кількома способами:

- Підсильте свій голос або стихіть його;
- Уповільніть виклад і наголосіть на кожному окремому слові в реченні;
- Доповніть слово жестом і мімікою;
- Змініть тон голосу;
- Повторіть важливе слово або речення.

Учіться ставити себе на місце іншої людини (І. Томан, "Мистецтво говорити").

Завдання №2. Перекладіть українською мовою. Сформулюйте основні правила, яких слід дотримуватися під час безпосереднього спілкування.

Благородный муж думает о девяти вещах: о том, чтобы видеть ясно; о том, чтобы слышать четко; о том, чтобы его лицо было приветливым; о том, чтобы его поступки были почтительными; о том, чтобы его речь была искренней; о том, чтобы его действия были осторожными; о необходимости помнить о последствиях своего гнева; о необходимости помнить о справедливости, когда есть возможность извлечь пользу (Конфуций).

Довідка: благородный – шляхетний; почтительный – шанобливий, поважливий; искренний – щирий; последствия – наслідки; извлечь – мати, дістати, здобути.

Завдання №3. Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке доповідь?
2. Які є види доповідей?
3. Як правильно готуватися до доповіді?
4. Яких вимог потрібно дотримуватися, готуючи доповідь?
5. З яких частин складається доповідь?
6. Як подолати страх перед аудиторією?
7. Як правильно налагодити зв'язок з аудиторією?
8. Назвіть невербальні засоби спілкування. Якими з них ви послуговуватиметеся під час виголошення наукової доповіді?

Завдання №4. Змодельуйте ситуацію:

Вам треба порадити своєму товаришеві почати готуватися до виступу з науковою доповіддю. Як це Ви зробите?

Завдання №5. Підготуйте та виголосіть доповіді на теми:

1. Роль і значення мови в суспільному житті.
2. Функціональні стилі сучасної української мови.
3. Невербальні засоби спілкування.
4. Ввічливість – основа етикетного спілкування.
5. Займенник у сфері етикетного мовлення.
6. Інтернет та роздуми про нього.
7. Моє мовне середовище.

Завдання №6. Перепишіть речення, підставляючи пропущені розділові знаки. Знайдіть вставні слова та конструкції.

1. Найкраще буде якщо перед початком виступу доки у вас ще немає великого лекторського досвіду ви не говоритимете багато з іншими людьми а зосередитесь на змісті свого виступу. 2. Лекція що супроводжується демонстрацією діапозитивів та фільмів зрозуміло викликає більше зацікавлення ніж та протягом якої лектор користується лише словесним описом. 3. Це безперечно не означає що кожна наукова або технічна лекція повинна бути сухою та неемоційною. 4. Якщо йдеться про короточасне порушення вашого виступу поблизу проїжджає вагозов, на вежі б'є годинник тощо то в цьому разі краще на хвилину зупинитися. 5. Слухачі інстинктивно відчують різницю якщо вона існує між зовнішньою впевненістю промовця та його внутрішніми побоюваннями браком віри у власні сили (І. Тoman, "Мистецтво говорити").

Завдання №7. Прочитайте. Знайдіть у переліку вирази нейтральної тональності.

Доброго ранку. Добрий день. Добрий вечір. Добрідень. Вечір добрий. Добривечір. Здрастуйте. Здорові будьте. Доброго здоров'я. Скільки літ, скільки зим! Привіт. Вітаю. Салют. Дозвольте вітати Вас від імені... Наше щире вітання.

До побачення. До завтра. Вибачте, мені час. На все добре. До зустрічі. Бувай. Бувайте здорові. Усього найкращого. Вітання всім. Прощавайте. Тим часом. Хай вам щастить. Сподіваюсь, ми скоро побачимось. Бажаю добре провести час. Щасливо. На добраніч.

Дякую. Щиро дякую. Спасибі. Велике спасибі. Красно дякую. Вельми дякую. Дуже дякую. Висловлюю вдячність. Дозвольте висловити вдячність. Глибоко вдячний. Складаю подяку. Дуже вдячний за Вашу турботу. Дуже вдячний за щиросердний прийом (допомогу; все). Я Вам дуже зобов'язаний. Дякую від усього серця. Це дуже люб'язно з Вашого боку. Не знаю, як Вам дякувати. Ви зробили мені велику послугу. Я у великому боргу перед Вами. Як же мені віддячити Вам за Вашу допомогу?

Так. Напевно. Обов'язково. Безперечно. Безсумнівно. Безумовно. Звичайно. Будь ласка. Прошу. Гарзд. Добре. З приємністю. З радістю. Ще б пак. Авжеж. Згода. Не заперечую. Ви маєте рацію.

Ні, дякую. Дякую, не треба. На жаль, ні. Ні, це не так. Ні, я не можу. Це неможливо. Ви помиляєтесь. Я не поділяю Вашої думки. Я іншої думки. Шкода, але я мушу відмовитися. Про це не може бути й мови. Не варто про це нагадувати. Нічого подібного. Цього не може бути. Це марнування часу.

Вибачте. Пробачте, що турбую Вас. Перепрошую. Мені дуже шкода. Не згадуйте про це. Даруйте за клопіт. Вибачте, що завдав Вам стільки клопоту. Прошу вибачення.

Невже? Це не так? Не може бути? О! Тільки уявіть собі! Хто б міг подумати! Я не можу повірити цьому. Як дивно! Як Ви мене здивували! Подумати тільки!

Завдання №8. Прочитайте текст. Поміркуйте, чи можна всі вітання, висловлені словами, словосполученнями, реченнями, віднести до синонімів.

В усіх селах був і певною мірою залишався звичай вітатися не лише з односельцями, а й незнайомими. Ще з дитячого віку батьки привчали дітей першими виявляти словесний етикет... Зайшов до хати – змінив головний убір і поздоровкайся; не чекай, доки тобі скажуть «здрасуйте», а сам відкажи «добридень»; якщо повз вас проходить старший, устаньте, привітайтеся, чемно поклонившись. До «Правил» додавалися й афоризми: «Береги хліб на обід, а слово на відповідь»; «Краще не домовити, аніж переговорити», «Що маси казати, те наперед обміркуй», «Умій вчасно сказати і вчасно замовкнути», «Коли сам добре не знаси, то краще змовч»... У багатому мовному арсеналі виробилась і закріпилась ціла система словесних вітань: «доброго ранку», «доброго здоров'я», «добридень», «доброго вечора у вашій хаті», «бувайте здорові» тощо.

Хоч у повсякдення й увійшло багато словесних вітань, проте люди завжди були обачливими з ними, до кожного випадку використовували далеко не весь арсенал... Скажімо, коли одинак вітався згуртом людей, неодмінно вживав множинну форму: «здоровенькі будьте» чи «доброго вам здоров'я» тощо (За В.Скуратівським).

Завдання №9. На основі поданого тексту висловіть власні міркування, яку роль відіграє рукоштовнання у спілкуванні.

У спілкуванні слід звертати увагу на такий жест, як рукоштовнання. Кваліфікований політик користується типово американським рукоштовнанням: правою рукою береться права рука партнера і покривається зверху лівою. Інша форма – потискуючи праву, лівою плескають по плечу. Але це можливо лише між добрими знайомими. Взагалі потиск рук повинен бути не швидким і не повільним, не сильним і не безвольним. Особливо важливий цей жест для жінок. Їм необхідно опрацювати тверде рукоштовнання, щоб продемонструвати рівність у партнерстві і захиститися від чоловічого бажання підкреслити перевагу своєї статі. Жінка, яка хоче виявити щирі почуття до іншої жінки, не потискує їй руку, а тільки м'яко бере її руки в свої та відповідним виразом обличчя засвідчує симпатію (М. Дороніна).

Завдання №10. Перепишіть текст, вставляючи пропущені розділові знаки.

Складаючи текст до вправ для самонавіювання варто керуватися такими правилами формула повинна бути чіткою й лаконічною формула не

повинна містити негативної частки «не» обов'язкове дотримання послідовності формул хочу можу буду є.

Рекомендуємо програми-зразки самонавіювання

1. Для оптимізації настрою я зібраний і врівноважений у мене піднесений радісний настрій я хочу бути активним і бадьорим я можу бути активним і бадьорим я хочу (можу буду) відчувати енергію та бадьорість я життєрадісний і сповнений сил я оптиміст.
2. Для відпочинку я спокійний я абсолютно спокійний я добре відпочиваю й набираюся сил відпочиває кожна клітинка мого організму відпочиває кожен м'яз відпочиває кожен нерв свіжість і бадьорість сповнюють мене я зібраний та уважний попереду плідний день я відпочиваю.
3. Для налаштування на майбутній іспит я відчуваю себе впевнено настрої піднесений голова ясна я абсолютно спокійний я зібраний мислю чітко я хочу (можу буду) відповідати легко чітко ясно (3 посібника).

Завдання №11. Запишіть текст, знімаючи ризик та вставляючи пропущені розділові знаки й букви.

Давно помічено що в ділових взаєминах вирішал ну роль відіграють увага до співрозмовника тактовніс_т_ та вмін_я не лише говорити а й терпляче й уважно слухати. За підрахунками науковців саме процес слухан_я істотний складник трудової діял_нос_ті загально/статистичного працівника не/виробничої сфери становить 45% робочого часу тоді як говдрін_я – 30% а 16% і 9% відповідно читан_я й писан_я.

Ділова бесіда буде мати поз тивний р_зультат лише за умов уважного сприйня_т_я співрозмовниками точки зору й доказів свого партнера висловлених по суті і відповідною тактовною реакц_єю щодо отриман_ої інформац_ї.

Еф_ект ділової бесіди залежить від того як учас_ники готуют_ся до неї чи знають якими принц_пами слід керуватися на окремих її стад_ях чи вміють контролювати свою поведінку під час розмови чи вміють перетворити розмову на плідний діалог чи враховують особливос_ті не_хології партнера (3 підручника).

Поняття риторики та риторичних прийомів.

Риторика в усному професійному спілкуванні

З історичних джерел відомо, що риторика, так само як і мистецтво, література та архітектура, почали активно розвиватися після хрещення Київської Русі 988 року. Першими ораторами Русі були Іларіон та Кирило Туровський (XI ст.).

Подальший розвиток риторики тісно пов'язаний із Києво-Могилянською академією. Слов'янська риторика – спадкоємниця традиції античного світу: перевірена часом теорія красномовства, розроблена грецькими та римськими риториками, відбилася й у посібниках до складання проповідей (автори – Іоанікій Галатовський, Феофан Прокопович, Михайло Ломоносов та інші).

На думку Іоанікія Галатовського, автора трактату «Ключ розуміння», кожна промова (проповідь, або, як тоді говорили, «казання») повинна мати такі структурні елементи:

- **Екзордіум** – кілька вступних зауважень щодо теми промови.

- *Експозицію* – визначення поняття, характеристика важливості теми.
- *Кауза* – логічний аргумент, що підтверджує правильність суджень.
- *Контраріум* – спростування думки супротивника.
- *Сіміле* – подібні явища, випадки в інших сферах.
- *Екзумпліум* – приклади з історії та повсякденного життя.
- *Тестимоніум* – висловлювання відомих людей, прислів'я, авторитетні

судження.

- *Конклюдіо* – резюме, висновки, їх використання.

Попри незвичайні латинські терміни, ці поради щодо складання промов актуальні й сьогодні. Так, сучасні фахівці з красномовства пропонуються дотримуватися таких порад у підготовці будь-якого усного виступу – чи то відповіді на іспиті, чи доповіді на конференції, чи навіть тосту в дружній компанії:

1. *Добре продумайте тему виступу, підготуйте матеріал, із яким маєте виступати.*

2. *З'ясуйте мету й адресата мовлення: бажання поінформувати слухачів чи переконати їх у чомусь, спонукати до якоїсь дії чи розважити.*

3. *Основою вашого виступу має бути план. Усі інформаційні матеріали згрупуйте відповідно до нього.*

4. *Опрацьовуючи потрібну інформацію, дбайте про композицію виступу (вступ, основна частина, висновки).*

5. *Розвивайте думку у своєму виступі по-різному: пояснюйте, опишіть, розповідайте, доводьте. Добирайте відповідні мовні засоби, характерні для обраного стилю й типу мовлення.*

6. *Напишіть повний чорновий текст виступу й кілька разів уголос прочитайте його. За потреби запишіть ваш виступ на диктофон, аби неупереджено проаналізувати мовленнєві помилки.*

7. *Прочитайте виступ комусь із рідних або друзів. Це також допоможе уточнити зміст, знайти потрібні слова й тон голосу, передбачити можливі запитання та заздалегідь обдумати відповіді на них.*

У посібниках та довідниках наведено чимало корисних і цікавих даних щодо застосування тропів і фігур в усному виступі. Чеський фахівець Іржі Томан твердив, що дуже добрим способом перейти від одного пункту доповіді до іншого є розповідь про випадок із реального життя, анекдот, прислів'я та приказки. Проте варто мати на увазі, що все добре в міру, та добирати ілюстративний матеріал за критеріями доречності та логічності.

Захист наукової роботи. Важливим чинником формування студента НУХТ як майбутнього науковця є захист перед державною екзаменаційною комісією (ДЕК) результатів кваліфікаційної роботи у вигляді доповіді. Роль, яку відіграє усне повідомлення результатів проекту, зумовлює важливість цієї події для студента і має суттєве значення для оцінки його як фахівця.

У доповіді слід виокремити три складники (вступ, основна частина і висновок), кожен із яких має своє особливе призначення.

Вступ призначений не тільки ознайомити аудиторію з загальним змістом роботи, а й привернути її увагу. Вступ повинен бути проблемним, його не слід

затягувати та відривати від основної частини. Зокрема, у вступі слід коротко окреслити стан справ у галузі з означеної теми роботи, висловити мету роботи.

Призначення **основної частини** доповіді – інформувати аудиторію про одержані результати та їхню важливість для створення в Україні індустрії здорового харчування; виявити свої знання теоретичних та практичних аспектів виконання завдань проекту; підтвердити свій кваліфікаційний рівень спеціаліста з технології харчових продуктів оздоровчого та профілактичного призначення.

У **висновку** виразно, коротко та цілком упевнено слід подати підсумок роботи, можливість її подальшого розвитку та впровадження у промисловість.

Текст доповіді має бути цілісним, логічно завершеним. Слід вивірити фрази, знайти місткі та зрозумілі формулювання, виписати важливі чи складні фрагменти доповіді великими літерами або підкреслити лініями. Під час підготовки та виголошення доповіді потрібно весь час рухатися в річищі основної думки. Усі розділи доповіді повинні бути зрозумілими, до кінця обміркованими. Рекомендується у межах доповіді використовувати сучасні наукові та технічні терміни, уникати підміни цих термінів загальнозживаними словами.

Цілком необхідно вивірити тривалість тексту доповіді (7...10 хв.). Слід прочитати доповідь перед декількома критично налаштованими друзями і при цьому перевірити, скільки часу вона потребує. Установлено, що для десятихвилинного повідомлення необхідно чотири сторінки машинописного тексту і 4...5 плакатів, які ілюструють озвучений текст.

Починати доповідь на захисті слід після оголошення секретарем ДЕК теми проекту, коли аудиторія повністю готова до сприйняття інформації. Початок виступу, як правило, є найскладнішим, тому його слід готувати заздалегідь. Бажано на початку доповіді привітатися із аудиторією.

Не рекомендується починати виступ занадто формально. Не слід показувати аудиторії, що ви надто ретельно його готували. Вступ повинен мати вигляд вільного і природного викладу підготовленого матеріалу. Найкраще на початку виступу показати, що тема доповіді пов'язана з життєво важливими інтересами слухачів, у даному випадку – з можливістю поліпшити стан здоров'я шляхом споживання отриманого у проекті продукту. Бажано побудувати вступну та інші частини доповіді з простих і коротких речень.

Стиль основної частини доповіді повинен давати слухачам можливість сприймати інформацію на слух і разом із тим позбавлений багатослів'я. У добре підготовленій доповіді книжні елементи органічно поєднуються з розмовними. Особливо потрібно уникати зужитих слів, кліше з банальних фраз. Мова повинна бути точною, простою і виразною. Під час доповіді слід постійно звертатися до схем, формул, графіків, таблиць тощо. При цьому належить користуватися лазерною вказівкою.

Не рекомендується ходити під час доповіді, непотрібні рухи заважають аудиторії. Не слід також доповідати, повернувшись обличчям до плакатів, а спиною – до слухачів. Досвід показує, що доповіді краще за все сприймаються тоді, коли доповідач говорить немонотонно, піднесено і разом з тим природно, у звичній для себе манері.

Присмно, коли у мові доповідача динамічно чергуються високі та низькі інтонації, що свідчить про влєвненість, добру обізнаність у предметі та щире бажання поділитися ним з іншими. З того, як доповідач тримається, як керує голосом, як розмірковує, підходячи до чергової тези свого виступу, – аудиторія додатково переконується у вірогідності сказаного.

Особливу увагу слід звернути на опрацювання закінчення доповіді – її найважливіший стратегічний елемент, що значно впливає на загальне враження про доповідача. Відомо, що сказане наприкінці слухачі пам'ятають найдовше. Тому не слід завершувати свій виступ словами: «Ось приблизно все, що я хотів сказати з цього питання. Так що, мабуть, я на цьому закінчу...» або «У мене все...». Краще сказати так: «Таким чином, у результаті виконання проекту отримано новий продукт із високими органолептичними та якісними показниками...» Кінцівка промови не повинна бути незавершеною і мати вигляд зазубреної, відокремленої від основної частини доповіді. Рекомендується закінчити доповідь словами: «Дякую за увагу».

Однаковою мірою успіх доповіді залежить як від суті роботи, так і від здатності студента довести її до уваги слухачів.

Завдання №12. Продовжіть речення, користуючись, за потреби, словниками:

1. *Риторика – це...*
2. *Ораторське мистецтво – це...*
3. *Основні загальні поняття риторики...*
4. *У давньогрецькій мові слово «logos» означало...*
5. *Етос – це...*
6. *Пафос – це...*
7. *Топос – це...*
8. *Класична риторика складається з...*

Завдання № 13. Прочитайте наведені визначення, виокремте серед них найбільш містке.

1. *Риторика – це наука красномовства, ораторського мистецтва.*
2. *Риторика – це наука про способи переконання, ефективні форми впливу (переважно мовного) з урахуванням її особливостей.*
3. *Риторика – це наука про закони управління мисленнево-мовленневою діяльністю, тобто про закони, які визначають ефективність цієї діяльності.*
4. *Риторика – це наука, яка розвиває здатність знаходити можливі способи переконання стосовно даного предмета.*
5. *Риторика – це наука і мистецтво переконуючої комунікації, що становить фундамент професіоналізму політика, державного діяча, проповідника, юриста, журналіста, вчителя, менеджера, тобто всіх спеціалістів (Риторика. Навчальний посібник. – К.: Знання, 2000. – С.189).*

Спробуйте подати власні визначення риторики.

Завдання №14. Перекладіть українською мовою.

1. Слово – самое сильное оружие человека (*Аристотель*).
2. Всякая мысль, выраженная словами, есть сила, действие которой беспредельно (*Л.Н. Толстой*).
- 3.

Все великіє события починаються с обшчення (*Скилеф*). 4. Ясная мысль через ясную речь неизбежно воплощается в ясную форму (*Скилеф*). 5. Красноречие дороже денег, славы и власти, ибо последние очень часто достигаются благодаря красноречию (*Скилеф*). 6. Заберите у меня все, чем я обладаю, но оставьте мне мою речь, и скоро я обрету все, что имел (*Дэниэл Уэбстер*). 7. Изящество языка сродни изяществу тела (*Оноре де Бальзак*). 8. Заговори, чтобы я тебя увидел (*Сократ*). 9. Слог – это внешняя одежда; мысль – это тело, скрывающееся под одеждой (*Ф.М. Достоевский*). 10. Если речь – одежда мысли, то красноречие – ее элегантный наряд (*Скилеф*). 11. Сленг – это язык, снявший пиджак, поплевавший на руки и принявшийся за работу (*Карл Сэндберг*).

(За книгою С.А. Гарячої «Книги – віконце у світ: Навчальний посібник. – Черкаси: Брама-Україна, 2008. – С. 203»).

Завдання підвищеної складності. Подайте літературний переклад наведеного уривка із вірша на тему культури мовлення (можна добирати інші приклади).

*Умен ты или глуп, велик ты или мал,
не знаем мы, пока ты слова не сказал* (Саади).

Завдання №15. Поясніть значення наведених висловів.

Що скаже – наче зв'яже.

Плете, що слина до губи принесе.

Наговорив чотири міхи чорної вовни, та всі неповні.

Умій сказати, умій і замовчати.

Слово старше, ніж гроші.

Не кажи – не вмію, а кажи навчусь.

Добре слово варте завдатку.

Умієш говорити – умій і слухати.

Завдання №16. Продовжіть речення:

1. Публічне мовлення – це ...
2. Писемно-усна форма публічного мовлення являє собою ...
3. Книжно-розмовна форма публічного мовлення характеризується ...
4. Розмовний аспект публічного мовлення виявляється в таких її якостях, як ...
5. Підготовлено-імпрізаційний характер публічного мовлення частіше зумовлений ...
6. Залежно від змісту, призначення, форми чи способу виголошення, а також обставин публічний виступ поділяється на такі жанри, як ...
7. Ділова доповідь містить виклад ...
8. Доповідь звітна містить об'єктивно ...
9. Промова – це усний ...
10. Мітингова промова зазвичай виголошується ...
11. Агітаційній промові притаманні ...
12. Лекція є однією з форм ...

Завдання №17. Змодельуйте ситуацію: Під час науково-методичного семінару вас повідомили, що ви маєте виступити з доповіддю на тему: «Роль дисципліни в житті людини». Ви маєте лише 10 хвилин, аби підготуватися до виступу.

Завдання №18. Перепишіть текст, поставте розділові знаки. Поясніть їх вживання.

Мистецтво ритора (оратора) полягає в його володінні усним словом як засобом впливу на слухачів. Воно ґрунтується на культурі мислення, глибокій і різносторонній освіченості засвоєнні досвіду найкращих ораторів минулого і ораторів сучасних бездоганному знанні мови і досконалому володінні мовленням а також на оволодінні культурою спілкування. Оратор має бути наділений розумом ерудицією даром слова певним рівнем майстерності бути комунікабельним. Сьогодні коли суспільство живе в умовах девальвації слова особливо важливим є особиста порядність оратора його безкомпромісність щирість спроможність обстоювати власні погляди вміння зрозуміти проблеми людей до яких він звертається (Риторика. Навчальний посібник. – К.: Знання, 2000. – С. 180).

Завдання №19. Прочитайте фрагмент теоретичної преамбули до заняття №7.

Слов'янська риторика є спадкоємницею традиції античного світу. Безумовно, теорія ораторського мистецтва була прекрасно розроблена античними риториками, про що свідчить посібник для складання промов одного з римських ораторів... Кожна промова повинна мати такі елементи:

- *Екзордіум* – кілька вступних зауважень щодо теми промови.
- *Експозицію* – визначення поняття, характеристика важливості теми.
- *Кауза* – логічний аргумент, що підтверджує правильність суджень.
- *Контраріум* – спростування думки супротивника.
- *Сіміле* – подібні явища, випадки в інших сферах.
- *Екзупліум* – приклади з історії та повсякденного життя.
- *Тестимоніум* – висловлювання відомих людей, прислів'я, авторитетні судження.
- *Конклюдіо* – резюме, висновки, їх використання (з посібника).

Як ви вважаєте, чи є ці поради сьогодні корисними для підготовки усного виступу?

Завдання №20. Прокоментуйте наведений нижче вислів К.С. Станіславського.

Треба уміти не тільки самому втішатися мовою, а й дати змогу присутнім... уловити й зрозуміти те, що заслуговує на увагу. Треба непомітно вкласти слова та інтонацію у вуха слухачів... Погана мова створює непорозуміння одне за одним. Їх набирається стільки, що вони затуманюють зміст.

Завдання № 21. Складіть коротку промову на тему: «Мова — засіб встановлення добрих стосунків між людьми».

При цьому використовуйте такі прислів'я:

Десять разів подумай, а раз скажи. Живи своїм розумом, але звіряйся з чужим. Язик — терези розуму. Кажу тому, хто слухає (з народної мудрості).

Завдання №22. Створіть концепцію рекламного відеоролика або усного рекламного повідомлення про туристичне агентство, які б висвітлювали напрями діяльності агентства, його переваги порівняно з іншими подібними установами.

Завдання № 23. Складіть план доповіді на тему: «Історія розвитку риторики».

Завдання № 24. Прочитайте текст. Виконайте такі післятекстові завдання: а) стисло перекажіть зміст; б) доповніть повідомлення власними міркуваннями та спостереженнями.

Промовець повинен мати таку силу голосу, щоб слухачі його добре чули. Голос треба пристосовувати до обставин: під час публічного виступу, наприклад, враховувати розмір приміщення, під час бесіди в товаристві брати до уваги кількість і розміщення слухачів, гуркіт довкола тощо. Не можна перенапружувати голос, бо це призводить до порушень, а в окремих випадках і до тривалого захворювання голосових зв'язок.

Голос треба пристосовувати до середовища, у якому ви говорите. Недоречно і неввічливо, наприклад, голосно говорити в приміщенні, де знаходяться незнайомі люди, скажімо, у кав'ярні, залах чекання тощо. По-перше, ми завважасмо людям, по-друге, даємо можливість іншим почути те, що стосується тільки нас і наших знайомих.

За голосом можна судити і про характер людини. Боязкі люди говорять, як правило, тихо, тоді як енергійні (або агресивні) майже завжди голосно. Говорити тихо й боязко,— це така сама вада, як і надмірна гучність голосу. У першому випадку в людей складається враження, що перед ними людина, яка не має достатньої віри ні в себе, ні в те, що говорить. У другому — люди думають, і здебільшого мають рацію, що людина, яка говорить надміру голосно, намагається довести силою свого голосу те, чого не може зробити аргументами. Різні народи користуються в розмові різною силою голосу. Наприклад, в арабському світі розмова досягає такого рівня напруження голосу, що в нашому суспільстві вона сприймалася б як вияв агресивності або сварки. Проте самі араби вважають гучність голосу за вияв сили і щирості, а тихий голос — за вияв слабкості.

Завдання №25. Підготуйте виступ до 4 хвилин за такими жанрами:

- «Пояснювальна тема». «Як обрати надійний банк чи страхову компанію?»
- «Агітаційна тема». «Дорога річ себе виправдає».
- «Описова тема». «Корисний побутовий прилад».
- «Біографічна тема». «Гарний педагог».

Завдання №26. Підготуйте та виголосіть промову (3-5 хв.) за вибраними Вами афоризмом, повторюючи його декілька разів під час виступу. Виступ ілюструвати прикладами з життя.

1. Кордони моєї мови означають кордони мого світу (Людвіг Вітгенштайн)
2. Абсолютно ніщо не є таким само важливим для культури нації, як її мова (Вільгельм фон Гумбольдт).
3. Краще залишатись мовчазним, аби всі думали, що ти дурень, ніж почати говорити і не залишити сумнівів щодо цього (Абрахам Лінкольн).
4. Слова — це листя на дереві мови, і якщо якийсь листя падає, то інше займає його місце. (Джон Френч).

За потреби скористайтеся літературними джерелами:

1. Вандишев В.М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посіб. – К. : Кондор, 2006. – 264 с.
2. Олійник О. Б. Риторика: Навч. посіб. – К. : Кондор, 2009. – 170 с.

Завдання №27. Продовжіть речення, за потреби користуючись довідниками.

1. *Ім'я Києво-Могилянської академії прославили такі видатні риторико-гуманісти: ...*
2. *Унікальні набутки у вихованні та навчанні в Київській академії припадають на ...*
3. *Початок Києво-Могилянської академії поклала ...*
4. *Підручник риторики, який створив Феофан Прокопович, складався з ...*
5. *«Ключ розуміння» Іоанікія Галятовського складається з...*
6. *Подальшим кроком у розробленні Іоанікієм Галятовським теми правдивої православної людини є твір «Ісус Христос .....».*
7. *Виступи, які представлені у підручнику «Ключ розуміння» Іоанікія Галятовського, ...*
8. *У «Ключі розуміння» Іоанікія Галятовського чергуються ...*

Завдання №28. Підготувати письмово повідомлення на тему: «Секрети майстерності Іоанікія Галятовського»

Завдання №29. Перекладіть українською мовою; окремо подайте значення наявних у тексті іншомовних слів, пов'язаних із мистецтвом риторики.

При структуризуванні проповідей «Ключа розуміння» використовувались біблейські конкорданції. Ритор соєднав извлеченные из разных контекстов фрагменты Святого Письма, которые, сохраняя память о содержательном поле первоисточника, могли функционировать со вновь образованной сетью смысловых сплетений, пренебрегать первоначальными акциденциями ради порождения новой текстовой целостности.

Одной из топических доминант риторики барокко был топ имени. Топика имен в проповедях Иоанникия Галятовского могла давать ключи к прочтению гомилетической заданности текста, играть роль примеров и доказательств, быть основой для нанизывания заимствованных фрагментов текста, структурировать наррацию и т.д.

Завдання №30. Прочитайте поданий текст і висловіть свою точку зору.

Провідний символ збірки «Ключ розуміння» – «ключ»-«розум»-«сенс». Джерелом його життя були чотири значеннєві модули старозавітного і новозавітних топосів зі стрижневим словом «ключ»: «ключ царства земного» (Іс. 22:22), «ключ Царства Небесного» (Мт. 16:19; Об. 3:7), «ключ розуміння» (Лк. 11:52), «ключ пекла, смерті й безодні» (Об. 1:18, 9:1, 20:1). Сакральний символ постає у збірці Іоанікія Галятовського множинним значеннєвим вибухом. Він отримує теоретико-гомилетичну, есхатологічну, морально-дидактичну і герменевтичну інтерпретацію: «ключ» – це і «Крест святой, который Христос несл на раменах своих», і «Вѣдомост Писма Святого, которую мають предложеныи

церковні», і «моц отпущања грѣхов, которую пастырове церковныи маюг», і правила гомілетики, що «священником до казаня двери отмыкаюг», і життєвї чесноти, котрі священникам та иним людям «двери до Неба одімкнутъ», це і «власть Бозская» (або «ключ чрез апостолов, от Христа... даный, власть раздрѣшати и связати»), також ключ, яким можна «злым и непослушным людем некло отворити» (в иній інтерпретації – «ключ, то єсть власть студенца»), ще ключ, котрим можна відкрити і «сердце челоѡчнос., жебы скруху и жаль за грѣхи показало», і «уста челоѡчны, жебы грѣхи свои на исповѣди вызвали и хвалу Богу выдавали» (Галят., 1659, с. II, 164; Галят., 1665, с. I зв., 2, 4, 454-454 зв.)

Завдання №31. Використовуючи подану схему механізму творення і використання топів, проаналізуйте проповіді Іоанікія Галятівського.

Схема механізму творення і використання топів: потік мовлення як первинна модель світу, сформована природною мовою → процес індукції, абстрагування, узагальнення (вибір часто відтворюваних у мовленні положень, очищення їх від акцидентій (випадкових ознак) і зведення до тпажу із необхідними ознаками) → топика → процес дедукції, конкретизації, диференціації → наукова, філософська, художня картини світу як моделі вторинного походження, сформовані риторикою.

ПРОПОВІДЬ НА РІЗДВО ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

Премудрість збудувала собі дім, витесала сім стовпів його
(Притч. 9, 1)

Предвічна Мудрість Божа (Христос) збудувала собі Дім для мешкання – Святу Церкву, бо Церкву домом називає сам Бог, промовляючи: «І ключ дому Давидового покладу на рамена його» (Іс. 22, 22). Ключем є Хрест Святий, котрий Христос ніс на своїх раменах на Голгофську гору. Ключем є і знання Святого Письма, яке мають церковні наставники. Так промовляв Христос: «Горе вам, законники, що ви взяли ключ розуміння: самі не ввійшли і тим, хто хотів увійти, боронили» (Лк. 11, 52). А ще Ключем є сила відпущення гріхів, яку мають церковні пастирі – такі ключі обіцяв Христос дати Апостолові Петрові, промовивши: «І дам тобі ключі Царства Небесного» (Мт. 16, 19).

Сім стовпів є у Церкві – сім Таїнств, бо сімома Таїнствами, наче стовпами, Свята Церква опирається.

Другим домом є Пречиста Діва Богородиця, бо цей Дім збудувала собі для мешкання Божа Мудрість (Христос), коли народилася Пречиста Діва. Про цей Дім у Пісні-Пісень згадує Дух Святий, промовляючи: «Покрівлі домів наших – кедр, стелі наші – кипариси» (Пісн. 1, 16). Кедрові покрівлі означають непорушену цноту Пречистої Діви, бо як кедр завжди квітне, і влітку, і взимку, так і дівство Пречистої Діви і перед Різдом Христовим квітнуло, і по Різді квітне. Кипарисова стеля означає славу Пречистої Діви, бо кипариси – пахуче дерево, запах якого чути далеко, як і славу Пречистої Діви чують в далеких сторонах, бо Її слава і на небі, і на землі по всьому світу перебуває. Сім стовпів у цьому Домі Пречистої Діви – це сім Дарів Святого Духа. Ці стовпи і обіцяю Ласкам Вашим у цій проповіді показати. Прошу у Пречистої Діви Богородиці допомоги, а у Ласк Ваших – слухання.

Мовить Христос: «Дім мій домом молитви назветься», бо в Домі Божому і в Церкві люди повинні молитися Богові, не сміятися, не розмовляти, бо таких, хто торгували і розмовляли, вигнав Христос бичем з храму Соломонового, і тепер, коли б прийшов Христос до Церкви зримо, вигнав би бичем усіх, хто торгують, розповідають одні другим, що продали, що купили, що робили і де бували. І Пречиста Діва є Домом молитви, бо Вона молилася Богові, живучи на землі, і коли на Оливній Горі молилася і кланялася, у той час оливні дерева кланялися разом з Пречистою Дівою, виявляючи їй шану. Деревами називаються люди, як казав один чоловік до Христа: «Бачу людей, як дерева ходячі». І святий Іоан Хреститель мовив: «Уже сокира лежить біля кореня». Деревом називається чоловік, а сокирою є смерть, яка те дерево, чоловіка, підтинає. Поклонімося ж і ми Пречистій Діві, виявляючи їй пошану, як оливні дерева, молимося їй, бо і Вона молилась в Небі за нас Богові, щоб вибачив гріхи наші, якими ми Його образили, і щоб дав нам Царство Небесне. Амінь. (Переклад з давньоукраїнської книжної мови *Василя Кмети*)

Вербальні та невербальні засоби спілкування.

Поняття ділового іміджу

Усі засоби спілкування, вираження своєї думки та впливу на співрозмовника або аудиторію поділяються на вербальні (мовні) та невербальні (жести, міміка, пантоміміка, зовнішність). Вербальними засобами є мова та мовлення: *мова – це система звукових сигналів, письмових знаків та символів, за допомогою яких людина отримує, переробляє, зберігає та передає інформацію; мовлення – це конкретне використання мови для висловлення думок, почуттів, настроїв.*

У спілкуванні неабияке значення має процес не лише говоріння, а й слухання. Американський фахівець із ділового спілкування Кейт Дейвіс наводить такі правила ефективного слухання:

1. Слухаючи іншого, не говоріть самі. Неможливо слухати, розмовляючи.
2. Створіть у співрозмовника відчуття свободи.
3. Покажіть мовцеві, що Ви готові його вислухати. Необхідно також показати зацікавлення. Слухаючи, намагайтеся зрозуміти співрозмовника, а не шукайте привід заперечити йому.
4. Не малюйте, не крутіть у руках олівець, не перекладайте з місця на місце речі.
5. Співпереживайте мовцеві, намагайтеся поставити себе на його місце.
6. Будьте терплячим. Не заощаджуйте час, не перебивайте співрозмовника, не поривайтеся вийти.
7. Стримуйте свої емоції. Роздратована людина не здатна адекватно сприймати адресовані їй слова.
8. Не сперечайтесь, не критикуйте. Це спонукуватиме мовця встати в оборонну позицію.
9. Ставте запитання. Це дасть співрозмовникові знати, що Ви слухаєте його.
10. Припиніть говорити! Ця настанова йде як першою, так і останньою, позаяк ефективне спілкування залежить саме від цього.

Вербальне спілкування завжди супроводжується невербальним. У багатьох випадках невербальне спілкування може нести значно більше змістове навантаження, ніж вербальне.

Невербальне спілкування представлене не лише використанням жестів, міміки, пантоміміки, а й просторово-часовою характеристикою організації спілкування.

У понятті невербального спілкування полягає не лише уміння інтерпретувати жести й міміку партнера та контролювати власну поведінку, а й психологічна сутність поняття «приватного простору» людини; національні особливості поведінки співрозмовників, їх взаємне розташування під час ділової бесіди; уміння дешифрувати використання допоміжних предметів (окулярів, олівців, ручок, сигарок тощо).

Три універсальні (невербальні) величини усного спілкування – *погляд, усмішка та відстань*.

Погляд, його напрям, частота контакту очей – головний компонент спілкування. Людина, яка просто дивиться у вічі співрозмовникові, викликає довіру. Щирість у погляді означає доброзичливе ставлення. Від погляду також залежить установа стосунків: коли людина прагне підтримки, вона шукає погляду співрозмовника або слухача (під час усного виступу); проте якщо хтось дивиться у вічі надто пильно, то це може насторожити.

Основу для ефективного спілкування можна встановити, лише розмовляючи з людиною віч-на-віч. Зазвичай при спілкуванні з одними людьми ви відчуєте дискомфорт, а з іншими вам зручно та затишно. Це зумовлено передусім тим, як співрозмовник дивиться на вас, яка тривалість їхнього погляду, як довго вони можуть витримати ваш погляд. Саме тому важливо під час ділових бесід контролювати свій вираз очей: дивитися на співрозмовника зацікавлено, але не надто пильно; не вдягати темні окуляри, аби не склалося враження, що ви розглядаєте людину впритул або намагаєтеся відвести погляд.

На доброзичливий тон і взаємоповагу будь-яку розмову, навіть важку, настроїть усмішка.

Відстань між особами служить регулятором їхніх стосунків. Сьогодні у науковий обіг уведено термін «проксеміка» (від англійського proximity – близькість), який означає дистанцію, дотримувану діловими партнерами під час спілкування. При будь-якому спілкуванні правильно обрана відстань (залежно від національності та культури мовців) істотно впливає на його здійснення.

Вибір дистанції залежить від стосунків між діловими партнерами (як правило, люди стоять ближче до тих, кому симпатизують) та індивідуального психотипу людини (наприклад, інтроверти почуваються ніяково, коли хтось стоїть надто близько).

Психологічні дослідження показують, що до 40% інформації несуть жести та міміка.

Жестикуляція включає всі жести рук (мова рук), а також деякі інші дії, що несуть певне змістове навантаження. Вони відбивають не лише настрій, а й внутрішній стан людини. По-перше, за ними можна судити про темперамент співрозмовника; по-друге, пози й рухи тіла виражають багато рис характеру людини, свідчать про її ступінь впевненості в собі, замкненість або розкутість, обережність або імпульсивність. По-третє, жести показують рівень засвоєння людиною етикетних норм. Врешті-решт, жестам і позі притаманні умовні символічні значення, завдяки чому вони іноді передають інформацію точніше, ніж слова. *Детальнішу інформацію*

про тлумачення жестів і рухів тіла можна отримати з книг і довідників, створених англо-американськими фахівцями (Аллан Піз та інші).

До міміки належать усі зміни, які можна спостерігати на обличчі людини, причому маються на увазі не тільки риси обличчя, контакт очей та спрямування погляду, а й психосоматичні процеси (почервоніння, тремтіння вуст). Вираз обличчя завжди свідчить про емоційні реакції співрозмовника; з нього можна судити, зрозуміла нас людина чи ні, чи хоче вона сказати щось у відповідь.

Врачування всіх чинників невербального спілкування надзвичайно важливе у професійному спілкуванні, зокрема в його діловій галузі. Іноді саме жести, міміка можуть дати значну інформацію для обох учасників переговорів. Від знання суб'єктами переговорного процесу різних нюансів невербального спілкування може залежати успішний його результат. Але при трактуванні різних проявів невербальної комунікації слід ураховувати те, що існують істотні розбіжності в застосуванні символів у різних культурних традиціях.

Співвідношення вербальних та невербальних засобів зумовлює імідж ділової людини (англ. *image* – образ, відображення, точна подоба). У вузькому значенні імідж – це зовнішність людини, те, якою її бачать інші. У широкому сенсі імідж – це враження, яке справляє особа на людей.

Імідж – це сукупність рис, притаманних кожному окремому індивіду: те, як він виглядає, одягається, рухається, розмовляє, поводить. Можна говорити, що всі ми маємо декілька іміджів, які змінюються залежно від ситуацій та суб'єктів спілкування.

Імідж керівника установи формується уже з того, як він вітається з колегами та підлеглими. Тут працює просте правило: той, хто входить першим, вітається з присутніми, а той, хто йде першим, – прощається з тими, хто лишається на робочому місці.

Враження не лише від керівника, а й від закладу в цілому складається також із телефонної розмови. Манера телефонної розмови може розповісти абонентові про наше походження, соціальний статус, рівень культури та ступінь комунікабельності. Основна вимога до телефонного спілкування – лаконізм. Загалом мистецтво користування телефоном полягає в тому, щоб у мінімальну кількість слів та часу вкласти максимум сутності обговорюваної справи, а все це працює на підтримку іміджу людини небагатослівної, яка досконало знає своє діло.

Завдання №32. Прочитайте текст.

А.М. Купер наводить близько 30 поганих звичок, які він помітив у людей, що головують на нарадах:

- стукають пальцями або олівцем по столу;
- підпирають голову рукою;
- торкаються руками обличчя;
- покусують олівець, зубочистку або сірник;
- стукають олівцем по зубах;
- облизують губи;
- чухають голову;

- водять пальцями по столу;
- пригладжують волосся;
- пригладжують бороду або вуса;
- застібають або розстібають гудзики на піджаку;
- хмуряться;
- кусають губи, нігті;
- жують жувальну гумку;
- чистять нігті;
- поправляють окуляри;
- дивляться крізь окуляри, тримаючи їх у руці;
- притупують ногою;
- хрускають пальцями;
- малюють беззмістовні малюнки на папері під час виступів;
- нервово складають і рвуть папір;
- оглядаються довкола;
- звертаючись до присутніх, дивляться повз них;
- дзенькають ключами або дрібними грошиками в кишені;
- стромляють пальці за жилет або за комір;
- тримають руки в кишенях;
- крутять обручку на пальцях;
- усміхаються так чудернацько, що учасники не можуть збагнути, чи їм усміхаються, чи з них насміхаються.

Уважно погляньте на цей перелік і намагайтеся позбутися тих негативних звичок, що їх Ви у себе виявили.

Завдання №33. Як би вчинили Ви у подібних ситуаціях?

Ситуація 1. Ви йдете вулицею, назустріч Вам – людина, з якою з певних причин Вам не хочеться привітатись. Якими будуть Ваші дії?

Ситуація 2. Ви прощаєтесь з викладачем. Які мовні формули Ви використаєте?

Ситуація 3. Ви прийшли до ВНЗ і зустріли викладача. Яку форму вітання Ви оберете?

Ситуація 4. Ви вперше прослухали лекцію відомого вченого. Після її закінчення Ви вирішили з'ясувати деякі деталі. Як Ви звернете до вченого?

Ситуація 5. Ви хочете влаштуватися на роботу, прийшли на прийом до директора фірми. Вас запросили до кабінету. Зайдіть, привітайтеся, відрекомендуйтеся, добираючи відповідні етикетні формули. Якщо потрібно – підтримайте бесіду.

Завдання №34. Прочитайте текст.

ЕМОЦІЇ І ДІЛОВІ КОНТАКТИ

Часто причиною зірваних переговорів бувають емоції. Відомо, що вияв емоцій під час зустрічі з однієї сторони викликає емоції з іншої сторони. Як

наслідок – зірвані переговори чи попереднє обговорення. Щоб подібного не сталося, кожній діловій людині слід учитися керувати своїми емоціями. Пропонуємо випробувати такі поради:

- *перш за все усвідомте свої та чужі почуття;*
- *ставайтесь до партнерів як до виразників чийхось думок (фірми, організації тощо), пам'ятайте, що ваші партнери, як і ви, з цими переговорами пов'язуєте своє майбутнє;*
- *поділіться своїми відчуттями («Нам здається, що угода може не спрацювати, навіть якщо ми її підпишемо»), «Особисто я думаю, що ми чогось не врахували. А яка Ваша думка?»);*
- *дозвольте партнеру звільнитися від своїх почуттів;*
- *не реагуйте на емоційні прояви (ваше обурення може завадити досягненню вигідної для вас угоди. Лише вибачення може «розрядити» емоції);*
- *використовуйте символічні жести (дружня записка, висловлення співчуття, квіти, відвідування пам'ятних місць, обійми, запрошення на вечерю – все це може стати безцінною можливістю для зміцнення дружніх стосунків).*

Визначте, яку роль у становленні та сприйнятті іміжду ділової людини відіграють емоції та вміння ними володіти.

Завдання №35. Перепишіть текст.

Поговорімо насамперед про вручення подарунків.

Про що може розповісти подарунок? Про характер дарувальника: його марнотратство чи безкорисливість, щедрість чи неймовірну жадобу, мудрість чи нетактовність, наявність чи відсутність почуття гумору. Справжній подарунок – це гармонійне поєднання уподобань адресата подарунка й відчуття смаку дарувальника. Однак необхідно знати, що тут потрібні міра і такт, свої суворі, напрацьовані багатьма роками правила.

Подарунки в ділових відносинах ділять на дві категорії: сувенірні – блокноти, ручки, запальнички, недорогі книги; цінні – дорогі подарункові видання, дорогі ручки, вази, сервізи, картини і тому подібні.

Подарунок – і з певного приводу, і несподіваний (сюрприз) – завжди має не лише свою пряму вартість, а й певне значення, підтекст, символіку. Тому він сприймається адресатами по-різному.

Наприклад, сувеніри дарують людям малознайомим, за незначні послуги, а також близьким знайомим з приводу незначної події. Іноземцям слід дарувати лише ті сувеніри, які відображають особливості країни перебування. Для України це – вишивані та дерев'яні вироби, керамічний посуд.

У процесі встановлення й розвитку ділових контактів партнери підносять один одному цінні подарунки.

Згідно з діловим етикетом, при першій зустрічі подарунки роблять спершу господарі. Треба обов'язково подарувати що-небудь діловому партнерові як ознаку того, що його сприймають як почесного клієнта і розраховують на довгу плідну співпрацю. У наступних зустрічах обмін подарунками стає обов'язковим (За кн. «Енциклопедія етикета»).

Завдання №36. Використовуючи дані з різних джерел, подайте приклади подарунків:

- 1) які можна вручати за будь-яких обставин;
- 2) які можна вручати лише за певних обставин;
- 3) які не можна дарувати в жодному разі.

Завдання №37. Відредагуйте текст. Визначте його стиль. Підкресліть лексику, властиву даному стилеві.

Ісус Христос – це шлях до спасіння та Неба

«Загалом, я хороша людина, тому попаду на Небо». «Гаразд, я роблю деякі недобрі речі, але хороших справ я роблю більше, тому піду на Небо». «Бог не пошле мене в пекло, тільки тому, що я не живу згідно Біблії. Часи змінилися!» «Лише справді погані люди, такі як розбещувачі дітей і ббивці, попадуть у пекло».

Це загальноприйняті виправдання серед більшості людей, але в дійсності все це неправда. Диявол, правитель світу, насаджує ці думки у наших серцях. Він і всі, хто слідує його шляхами, є ворогами Бога (1 Петра 5:8). Сатана завжди вдає з себе хорошого (2 Коринтян 11:14), але він контролює розум усіх, хто не належить Богові. «Якщо наша Євангелія закрита, то вона закрита для тих, що гинуть, – для невіруючих, яким Бог цього віку засліпив розум, щоб для них не засяяло світло Євангелії слави Христа, а Він – образ Бога» (2 Коринтян 4:3-4).

Помилково вірити, що Бог не звертає уваги на незначні гріхи і що пекло чекає «поганих людей». Увесь гріх відділяє нас від Бога, навіть «маленька, біла неправда». Всі згрішили, і ніхто не є настільки добрий, аби потрапити на Небо самостійно (Римлян 3:23). Отримання доступу на Небеса не базується на тому, що наше добро переважає зло. «Якщо ж за благодаттю, то не за ділами, бо тоді благодать вже не була б благодаттю» (Римлян 11:6). Ми не можемо зробити нічого достойного, щоб заслужити доступ у Рай (Тита 3:5).

«Входьте вузькими ворітьми, бо широкі ті ворота й широка та дорога, що ведуть до загибелі, – і багато є тих, що ними входять» (Матвія 7:13). Навіть якщо всі живуть у гріхах і віра в Бога непопулярна, нас це не виправдовує. «І вас, що були мертві через ваші переступи й гріхи, в яких ви колись жили за звичаєм цього світу, як і князь, що панує в повітрі, згідно з духом, що тепер діє в синах непокорні» (Ефесян 2:1-2).

Ісус – єдиний шлях спасіння, тому що Він – єдиний, Хто може заплатити за наші гріхи (Римлян 6:23). Жодна інша релігія не навчає про глибину і серйозність гріха та його наслідків. Жодна інша релігія не говорить про безмежну плату за гріх, яку лише Ісус Христос може дати. Жодний інший «засновник релігії» не був Богом, втіленим у людину (Івана 1:1,14), що було єдиним можливим способом погашення нашого боргу. Ісус мав бути Богом, щоб заплатити за наші гріхи, і Він мав бути людиною, щоб умерти. Спасіння доступне лише через віру в Ісуса Христа! «І нікому іншому немає спасіння, бо під небом нема іншого імені, даного людям, яким належить спастися!» (Дії 4:12).

Заняття №8. Мова сучасної реклами

1. Рекламний текст: мистецтво слова, графіки, дизайну.
2. Взаємодія тексту та відеоряду в рекламному повідомленні. Мовні характеристики реклами у друкованих виданнях, на радіо та телебаченні.
3. Реклама у фармацевтичній та харчовій індустрії.

Рекламний текст: мистецтво слова, графіки, дизайну

У наш час створюються нові технології та рецептури харчових продуктів, насамперед оздоровчого та профілактичного харчування. До цього складного процесу докладають значних зусиль хіміки, біологи, фармацевти, товаровознавці, представники інших спеціальностей. Не остання роль тут належить і мовознавцям та культурологам, адже новий харчовий продукт здатен захопити й утримати увагу споживача завдяки вдало добраній назві, грамотно проведеній рекламній кампанії. Англійський письменник Олдос Хакслі слушно зауважив із цього приводу: «Легше скласти десять сонетів, ніж одне гарне рекламне повідомлення».

На жаль, в Україні й досі відсутній закон про рекламу харчової продукції. І тому в засобах масової інформації можна побачити різного роду реклами як низькопробної продукції (енергетичні напої, продукти фаст-фудів, продукти з хімічними наповнювачами), так і абсолютно неграмотні рекламні повідомлення: «Усіх дітей знайшли в капусті, а мене – в ковбасі» (торгівельна марка «Щирий кум»). Безумовно, реклама спрямована на потенційного споживача, оплачується спонсором і служить для просування його продукції. І в більшості випадків реклама нав'язує товар покупцеві.

Сьогодні і реклама харчових продуктів, і реклама фармакологічних препаратів є комерційною і спрямованою лише на отримання істотних прибутків. Законодавче регулювання реклами має важливе значення у комплексі запобіжних заходів профілактики при використанні потенційно шкідливих речовин у виробництві харчових продуктів та лікарських засобів. Відсутність належної законодавчої бази зумовлює появу форсованої реклами чудодійних пігулок, мазей, порошків, мікстур, а також не менш чудодійних і універсальних способів лікування, іменованих «нетрадиційними», «народними» тощо. Доречно звернути увагу на телепередачі «Правила життя» (канал СТБ), «Знак якості» («Інтер»), «Стоп-10» (ICTV), «Середовище проживання» («Перший канал. Всесвітня мережа») та інші, автори яких послідовно розвінчують міфи про «нешкідливість» деяких імпортованих харчових продуктів, «незвичайну корисність» рекламованих ліків і методів лікування, а також формують передумови для адекватного ставлення споживачів до реклами.

Наприклад, логічно було б заборонити в Україні рекламу препарату «Йодомарин», який випускають у Німеччині, але який у Німеччині не використовують, тому що він користі не приносить, а може лише зашкодити організмові. Сумнівною також є реклама різноманітних ферментних препаратів («Мезим», «Пензитал», «Фестал»), оскільки їх має рекомендувати лише лікар.

Тому студенти, наші майбутні фахівці, мають детально розбиратися в особливостях рекламних повідомлень, уміти їх грамотно формулювати,

знаходити правильні слова для характеристики привабливих якостей харчових продуктів та фармацевтичних препаратів.

Реклама повинна допомагати споживачеві зробити вибір на користь того товару, який йому до вподоби (споживач згадує, що йому відомо з реклами про цей чи інший харчовий продукт), після чого вирішити, якій торговельній марці надати перевагу («Чумака» або «Верес», «Золота амфора» або «Голіцинські вина», «Рошен» або «АВК» тощо). Тобто, реклама має сприяти підвищенню рівня культури харчування серед населення України як істотної складової загальнолюдської культури.

Приклад першого рекламного плакату напою «Coca-Cola» (США, 1910 р.):

Слід зважати й на те, що реклама – один із прадавніх культурних феноменів. Рекламі письмовій передувала реклама усна (слово це у перекладі з латини означає «кликати, вигукувати, закликати»). Спершу це були вигуки торговців і крамарів, які вихваляли й пропагували свій товар. Із появою видавництва виникла друкована реклама. Поєднання в ній слова та зображення ускладнює процес виробництва повідомлень, яке стає професійним, звучує діапазон застосування самодіяльного рекламного мистецтва.

Однак усна реклама при цьому не зникає, взірці її ми подибуємо ще й сьогодні. Науковці вирізняють у таких повідомленнях глибинну культурологічну (насамперед фольклорну) компоненту: тут і інтерпретації казкових сюжетів, і коротенькі закликання, й хитромудрі приказки, й веломовні речитативні умовляння, й екстралінгвістичні засоби – передусім гра на музичних інструментах. Усе це й досі має на меті привернути увагу покупця до рекламованого товару.

Рекламне повідомлення – насамперед картинка символічного, казкового світу. З екрана телевізора, зі сторінок газет і журналів на нас дивляться прекрасні дівчата, гарненькі малюки та мужні чоловіки. Світ рекламних героїв – це світ вічного свята. Варто лишень «з'явитися» голодові чи спразі, як суперпоживний батончик «Снікерс» або супернова «Фанта» притьмом усунуть цю прикру неприємність. У казковому світі реклами нема важкої праці, якою заробляються гроші на покупку рекламованого товару.

Символізація в рекламі корисна тим, що здатна породжувати у реципієнта (глядача, слухача або читача) спектр асоціацій, впливати на нього аурую недовомовленості, таємничості. Але цей комплекс може апіорі розвиватися не лише у позитивному для споживача напрямі. Удача чекає лише у разі зіставлення явищ із життєвих сфер не зовсім споріднених, але пов'язаних певним контекстуальним зв'язком: *Йогурт «Активія» – політишення імунітету за 7 днів.*

Олена Карпенко називає подібний прийом «сяючим узагальненням», у якому застосовуються лише позитивно забарвлені метафори: «Колгейт – білосніжна посмішка»; «Якобз – аромат, що зближує» тощо. Вірменська дослідниця Ануш Давтян у статті «Правильні та «неправильні» рекламні тексти» підводить під різні повідомлення ґрунтовну культурологічну базу, установлюючи їхнє архетипне наповнення, аналізуючи інтерпретації казкових сюжетів і мотивів. Відтак усю сукупність рекламних повідомлень вона поділяє на «правильні» та «неправильні».

Наприклад, на так званих «неправильних» діях побудовано рекламний ролик печива «Огео»: п'ятирічний хлопчик простягає татові печиво й подає детальні «інструкції», як його їсти («покрути, лизни, булькни в молоко тощо»), а під кінець вириває ласощі в тата з рук і притьмом відправляє собі до рота.

Як «правильне» повідомлення можна навести серію роликів про кондитерів, які надихаються на створення цукерок «Палітра», черпаючи ідеї зі свого реального довкілля. У «правильній» рекламі демонструють персонажів, які відчують задоволення від вчасно та якісно виконаної роботи.

Завдання №1. Проаналізуйте текст рекламного повідомлення, розміщеного в мережі Інтернет. За потреби відредагуйте його.

В Україні вперше створили алкогольний напій на основі інноваційних кріотехнологій. Автори бренду "MEDOFF" презентували "MEDOFF WINTER" – продукт, вироблений із застосуванням новітнього напрямку сучасної науки, пов'язаного із обробкою холодом.

Технологи відкривають головну таємницю інноваційного міцного напою від "MEDOFF" – прополіс, що входить до його складу, надають обробці особливо низькими температурами протягом семи днів.

• *Технологія впорядковує структуру горілки на молекулярному рівні, відтак, дозволяє досягти нового рівня особливої м'якості смаку. За словами головного технолога "КВК" Сергія Григоренка, застосування кріотехнологій – це не лише інновації 2011 року, але й ноу-хау, яке досі ніде не використовували.*

Українці ж вже встигли переконатися в особливо м'якому смаку напою – тестові продажі, навіть без рекламної підтримки, передрікають "MEDOFF WINTER" неабияку популярність. Так, за словами бренд-менеджера "MEDOFF" Михайла Долженка, лише протягом чотирьох тижнів тестових продажів, напою вдалося зайняти третє місце у продуктовому портфелі бренду.

Очікують, що завдяки революційному напою, протягом року "MEDOFF" вдасться збільшити продажі всієї своєї лінійки на 20% і на кінець 2011 зайняти понад десяту частину українського ринку.

(Режим доступу:

http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?medoff_winter_gorilka_stvorena_na_osnovi_kriotehnologiy&objectId=63244).

Завдання №2. Відредагуйте тексти рекламних повідомлень.

Новинка від "Макдональдз"! "Фішмак" – смачна риб'яча котлетка у пухнастій булочці!

"Дося" – новий пральний порошок у новій економічній упаковці!

З кетчупом "Верес" навіть смачна їжа стане смачнішою!

Я знайшла засіб, як зробити борці їще борцішим.

Мегамаркет "Ельдорадо" пропонує комп'ютери нового покоління з передсвятковими знижками!

НОВАЛГІН – самий ефектніший засіб від головної болі!

Книжковий супермаркет "БУКВА" – великий вибір книжок із любої області знань!

Усі чаї однаково виглядають назовні.

Мазь "Хондроксид" – діє на причину, а не на слідство!

На найбільших екранах України – новий художній фільм "Дочка Мого Босу".

Молоко «Селянське». Лагідно оброблене паром.

Клуб «Ріо» приймає на роботу танцівниць із досвідом роботи до 30 років.

Завдання №3. 1. Напишіть рекламну статтю: а) про книгу (художню, наукову, публіцистичну); б) про один з видів послуг; в) про певний товар.

Завдання №4. Доберіть зразки рекламних текстів, заснованих на мовній грі.

Зразок: БЛОХ-Бастер – засіб для виведення бліх у тварин.

Перший NUTSіональний – шоколадний батончик Nuts.

Завдання №5. Доберіть 3...4 взірці «правильних» і «неправильних» рекламних повідомлень: слоганів, телевізійних роликів тощо.

Завдання №6. Перепишіть наведений текст, розкриваючи дужки.

Порівняння (українсько)мовної, (російсько)мовної та (англо)мовної реклами спонукає зробити висновок, що (най)частіше в рекламі використовуються:

2. Просте, розповідне, (не)окличне, (одно)складне, (не)повне, поширене речення: Вища ліга бізнесу (мобільний телефон від Samsung), «Новое поколение стиральных машин» (Max від Bosch), Absolut Queen (горілка Absolut);

3. Просте, розповідне, (не)окличне, (дво)складне, повне, поширене речення: Давай поговоримо про твою владу над красою (Avon), Они идеальны для приготовления рыбы (газова плита Ariston); And your boss asked you to take a 'mental holiday' (автомобіль Асура);

4. Просте, розповідне, (не)окличне, (одно)складне, (не)повне, (не)поширене, ствердне речення, що (в)більшості випадків називає торгову марку: Страховий поліс від Оранти; Нове покоління обирає Пенсі; McDonalds. I'm lovin' it (За книгою О. Карпенко «Троянські коні телереклами»).

Наведіть свої приклади на кожному синтаксичну модель рекламного слогана.

Завдання №7. Прочитайте текст та проаналізуйте його синтаксичну будову. Чергуючи різні типи речень, створіть рекламу власного готелю.

Готель "Знання" має 65 місць, на перших трьох поверхах 13-поверхового будинку у затишному зеленому куточку Паньківщини – старовинного району в самому центрі м. Києва, столиці України, на розі вулиць Микільсько-Ботанічної, 31 та Льва Толстого. Через дорогу від готелю Ботанічний сад ім. акад. Фоміна з реліктовими насадженнями магнолії та найбільшим у Європі циклотроном. Перетнувши Ботанічний сад, вийдемо на мальовничий бульвар Шевченка, навпроти Володимирського собору.

На відстані 15-20 хвилинної пішохідної прогулянки від готелю знаходяться: на південь – Центральний залізничний вокзал; на захід – площа Перемоги, з універмагом „Україна” та Цирком; на схід – Національна Опера, Національний Університет та відновлений парк з пам’ятником Т.Г. Шевченку. Зацікавившись прогулянкою, не помітите, як у всій своїй красі перед Вами з’являться Софійська та Михайлівська площі з архітектурними, історичними пам’ятниками світового значення, як, наприклад, Софійський Собор XII століття, пам’ятники Богданові Хмельницькому, княгині Ользі. З Михайлівської площі можна спуститися фунікулером на Поштову площу і відразу опинитися біля річкового вокзалу на набережній р. Дніпро.

Нарешті – головна магістраль столиці і всієї України – вул. Хрещатик. *І це все від готелю пішки – за 15-20 хвилин!*

Збудований у 1975р., готель „Знання” приймає лекторів, науковців, вчених, викладачів, спортсменів, артистів, а тепер і ділових людей з різних куточків України та зарубіжжя. Маючи багато прикмет радянської доби, готель оновлюється, змінюється. Та головне в ньому залишається без змін: українська гостинність, щирість, постійне піклування про кожного нашого гостя.

Сьогодні до послуг шановних гостей затишині номери, кафе, бар, сауна, білярдж, в 100 м – платний паркінг з охороною. Побутова кімната з прасувальною дошкою, праскою, термінові прання та хімічистка ваших речей. У вестибюлі – автомат з гарячими напоями.

Від залізничного вокзалу до готелю можна дістатися метро до станції „Університет” або „Площа Льва Толстого” або на таксі за 5 хвилин або пішки.

Все, що ми робимо, ми робимо для Вас!

- *Ласкаво просимо до готелю „Знання”!* (За даними мережі Інтернет).

Завдання №8. Проаналізуйте рекламні слогани факультетів НУХТ.

Приклади.

Факультет ГРТБ удосконалює тебе!

Факультет ХЕТОП. Ми з вами зробимо те, чого ще ніхто не зробив!

На цій основі створіть слогани для кожної спеціальності Вашого факультету.

Взаємодія тексту та відеоряду в рекламному повідомленні.

Мовні характеристики реклами у друкованих виданнях, на радіо та телебаченні

Сьогодні до грамотної об’єктивної реклами ставляться особливі вимоги. Пов’язано це зі вступом України до Світової організації торгівлі, і утриматись у ній

можна лише завдяки випусковій конкурентоспроможній продукції, яка користувалася б попитом на світовому ринку, і сприяє цьому саме надійна реклама.

Завдання реклами насамперед такі: **привернути увагу** реципієнта до нового продукту (читача – заголовком або слоганом, глядача – відеорядом); **вплинути на емоції** реципієнта (вдало добрати рекламний аргумент, вдало його подати, зазначити позитивні характеристики харчового продукту та його вплив на здоров'я людини); **аргументувати необхідність** придбання нового харчового продукту для себе та своєї родини; подати **інформацію про продукт** (наявність у ньому натуральних або харчових добавок); **«прикувати увагу» до повідомлення** (рекламу має бути складено так, щоб виникло бажання дочитати / дослухати її до кінця і обов'язково скористатись порадою щодо придбання цього продукту).

Готуючи рекламу для нового харчового продукту, слід урахувувати передусім технологічну складову. Адже важливим показником якості й корисності продукту є його органолептичні (сенсорні) характеристики. На сучасному світовому ринку боротьба за споживача набула широкого розмаху. Виробникові доводиться використовувати будь-які можливості, щоб викликати позитивну реакцію покупця саме на свій продукт.

В умовах твердої конкуренції успіх великою мірою залежить від здатності швидко розробляти, випускати й якісно рекламувати продукти, які задовольнили б смаки споживачів. Зростання розмаїтості нових продуктів не залишає місця для помилок на стадіях розроблення та впровадження продукту у виробництво, а надто ж – на стадії знайомства споживачів з новою продукцією, зокрема посередництвом реклами.

Перший крок вдалої реклами харчового продукту – це правильно добрана **назва**. Даючи найменування новим продуктам, здебільшого звертаються до пов'язаних із ним зорових, слухових, нюхових, тактильних асоціацій. Усе це ґрунтується на засадах такого давнього елемента світогляду людини, як метафоричне мислення. Метафора, як правило, ставить на меті конкретизувати уявлення про предмет, який мається на увазі, шляхом вказівки на його певну ознаку, що висувається на перший план. Але, на відміну від епітета чи прикладки (напр., цукерки «Лимонні», морозиво «Аромат коньяку»), метафора вказує на цю ознаку не в прямій формі, не називаючи її безпосередньо, а замінює її **словом, яке містить цю ознаку** (за технологією виготовлення цукерки «Мулатка», «Циганочка», «Південна ніч» та інші являють собою різноманітні фруктові або молочні начинки в глазури з чорного шоколаду).

Метафорика назв харчових продуктів містить велике коло сенсорних асоціацій. Передусім це асоціоніми, безпосередньо пов'язані зі смаком та запахом продукту: пельмені «Ситні», «Смачні»; пряники «Фруктові», «Лимонні»; торти «Медовик», «Вишенька» тощо. У разі вживання ароматизатора цей факт відбивається у так званому «підзаголовку» назви: чіпси «Люкс» зі смаком бекону; горішки «Козацька розвага» зі смаком копченої курки; сухарики «Три корочки» зі смаком чорної ікри тощо.

У телевізійній рекламі продукту до **смакового та нюхового** чинників додаються ще **зоровий та слуховий** (звуковий та відеоряд). Наприклад,

реклама вишневого йогурту зображує «дош» із вишень; у рекламі йогурту «Чудо» диктор повідомляє: У Чудо-країні сьогодні свято персиків тощо.

Без асоціонімів слухової групи не обійдеться жодне найменування хрустких продуктів – чіпсів, горішків, карамелей, печива, вафель. Активно вживаються такі назви до продуктів порівняно нової технології – екструзійної: хрусткі кільця, зірочки, подушечки, рисові кульки. Часто в них застосовуються іншомовні слова: чіпси, крапці, крекери, в яких відбивається семантика українського дієслова «хрумтіти»; назви тварин – передусім гризунів: «Білочка», «Мишка», «Іжачок-лісовичок» тощо.

І, звісно ж, багато важать у доборі вдалого найменування продукту асоціоніми зорові. Вони позначають водночас кілька характеристик виробу: колір, вигляд, форму. За зоровими асоціаціями в нашій уяві закріплюється чітке бачення продукту, що стосується передусім кольору. Зважаймо на те, що з середовища харчового походять кольороназви «вишневий», «коричневий» (від кориці), «колір кави з молоком», «малиновий», «помаранчевий», «кремовий», «лососевий», складні колірні лексеми «молочно-білий», «лимонно-жовтий», «золотисте шампанське» (останній приклад – колір фарби для волосся).

Сучасний фахівець зі слоганістики Тетяна Романова вирізняє такі синтаксичні способи включення імені бренду в рекламне повідомлення:

1. Сегментовані конструкції, при яких слоган не має граматичного зв'язку з іменем бренду: *Шоколад «Корона». Смак бажання.*
2. Парцельовані конструкції, при яких ім'я бренду відділено від слогана крапкою: *Кіндер-Біовіталь. Для розумних малюків.*
3. Діалогізовані конструкції, при яких ім'я бренду виступає як звернення, але органічно включається в текст діалогічного характеру: *Тефаль. Ти завжди думаєш про нас.*
4. Граматично пов'язані конструкції, при яких ім'я бренду відіграє роль повноцінного члена речення: *Зупинися на хвилиночку – випий нашу «Україночку»! Якщо неможливо і прийшов – допоможє «Піносол».*
5. Внутрішньотекстові сигнали імені бренду, при яких слоган включає не саме ім'я бренду, а лише його інтерпретації: *Перший NUTSіональний* (шоколадний батончик NUTS).

Завдання №9. Укладіть рекламний слоган харчового продукту (на вибір).

Завдання №10. Відредагуйте подані рекламні оголошення.

1. Авто в кредит

Даруємо вигідні умови кредитування.

Наші переваги:

- фіктивна процентна ставка;
- можливість дострокового гашення без штрафу і додаткових комісій;
- усвідомлення офіційних і додаткових прибутків;
- відсутність захованих комісій;

- відсутність затраченого на додаткові страховки (особисте страхування, страхування життя і т.д.)

- початкове рішення за 1 годину!!!

Більш докладно у відділенні АТ «Імексбанк», за адресою:

м. Івано-Франківськ, Незалежності, 65.

тел. (0342)71-17-28, (067)862-24-24.

2. Ковані вироби, художня ковка

Швидко, якісно та найдоступніше і найкраще виготовляємо та встановлюємо: сходи складної складності та конфігурації під ключ, ворота і хвіртки (також з автоматикою), броньовані двері, паркани, балкони, перила, решітки, дашки, накриття для автомобілів та басейнів, бесідки, качелі, лавочки, ковані меблі, камінні набори, підвазонники тощо. Виконуємо замовлення за малюнком замовника. Продаємо вугілля (антрацит), ціна договірна. М. Івано-Франківськ, вул. Низова, 11.

3. Натуральний мед

Продам власний натуральний смачний високоякісний найсмачніший мед з власної пасіки.

Ціна 65 грн/л.

Оптовим покупцям знижка!

Завдання №11. Перекладіть українською мовою та поясніть, які мовні засоби використано для привернення уваги споживача.

Almagro. Кофе путешественников.

Diego de Almagro – прославленный конкистадор, открывший для европейцев Перу и Чили. Теперь эти земли известны всему миру своим прекрасным кофе. Кофе «Almagro» добавит в Вашу жизнь очарования далеких стран.

«Almagro» – терпкий кофе с утонченной кислинкой, свойственной лучшим сортам бразильского кофе.

Завдання №12. Визначте синтаксичні моделі включення імені бренду в рекламний слоган харчового продукту або лікарського засобу:

Життя – смачна річ, як не крути (соки Rich).

Рісіс. Оце замісили!

Шоколад Milka. Відважся на ніжність.

Bounty. Райська насолода!

З «Френді» – до смачних пригод! (сирковий десерт «Френді»)

Підкріпись – і знову грай, світ із «Барні» пізнавай! (бісквіт «Барні»)

Нове покоління обирає Пенсі.

«Оболонь» – пиво твоєї Батьківщини.

Кава Jacobs. Незрівнянний аромоксамит.

Fört. Шарм справжньої кави.

Аптека низьких цін: Рішення маленьких і великих проблем.

Мезим. Шлунку добре з ним.

Добре печінці – добре і вам. Це – «Гепабене» від «Ratiofarm».

*Коли біль атакує, потрібен удар у відповідь. Солтадеїн – завдай удару у відповідь!
Якщо кашель злий, сухий, – тий сироп «Кофол» смачний!
Корвалдин – класика жанру.*

Завдання №13. Доберіть власні приклади та проаналізуйте способи обігрування імені бренду у рекламному слогані.

Приклади:

Alpen Gold – справжнє золото Альп (шоколад).

Ново-Пасит. Вам пасує рівновага!

Зефіри «Жако». Справжня ЖАКОханість!

Завдання №14. Оцініть рівень ефективності наведених нижче рекламних слоганів і назв продуктів. Визначте їхні позитивні та негативні сторони; свою думку обґрунтуйте.

Морозиво «Твоя конопляна доза» (з кунжутом і маком).

Морозиво «Стоп-наркотик» (з кунжутом і маком).

Зефір «Тучки-штучки».

Розігрався апетит? Не гальмує – снікерсує!

Шоколадний батончик Wispa.

«Первак» – не лівак! Щоб стояв у кожній хаті.

Засіб для лікування горла «Трахісан».

Завдання №15. Визначте можливу причину комунікативних невдач наведених слоганів. Які мовні норми у них порушено?

Найсмачніша у світі річ! Після мамі... (молочні продукти «Тьома»)

Всіх дітей знайшли у капусті, а мене – у ковбасі (м'ясні вироби «Щирий кум»).

Шоколад «Picnic King Size». 23 сантиметри задоволення.

Шоколад Milky Way. Не тоне в молоці.

Дивись, щоб не порвало! (Пенсі-кола у комплекті з чіпсами «Люкс»).

З «Семками» щастя не процьолкають!

Енергетичний напій Burn. Це – як істерика!

Спиш на ходу? Red Bull надає кришила.

Чай «За «Динамо» бодрить твою маму!

Сіль, горішки та пивце – до розваги саме те (горішки «Козацька розвага»).

Горілочка – там, де весело.

Алка-Зельцер. Дозвілля без похмілля!

Реклама у фармацевтичній та харчовій промисловості

Мовні елементи виконують у рекламі такі функції: привертають увагу до рекламного повідомлення; приносять насолоду від сприймання тексту; виступають одним із засобів «стиснення» змісту (поряд із графічним зображенням); вносять елемент розгадування, «розкодування» тексту реклами; сприяють кращому запам'ятовуванню текстів; допомагають уникнути критики. Звісно, всі ці чинники працюють на утримання уваги споживача й викликають інтерес до продукту, якщо користуватися ними уміло, не зловживаючи, не порушуючи надміру мовних норм і правил.

Для мови рекламного повідомлення притаманне застосування засобів словесної гри. Особливої ролі в рекламі вона набула останнім часом, адже саме вона дозволяє виробникові харчового продукту установити неформальний, дружній контакт зі споживачем.

Головні прийоми словесної гри в рекламних текстах такі:

1. Графічні виділення назви продукту чи фірми-виробника: СМАКуйте життя! (горішки «Смак»), АБСОЛЮТна якість, За НеМІРів в усьому світі! (горілки «Absolut», «Немирів»).

2. Умисні граматичні та стилістичні помилки: Orbit – **самий грейпфрутовий** (або **супервишневий**) захист від карієсу – ненормоване утворення ступеня порівняння від відносного прикметника; Вареники з **картоплею ручної ліпки** (незрозуміло, чи вареники «ручної ліпки», правильніше – «ліплення», чи картопля); риб'яча котлета (правильно – риба), Пельмені «Гурман». **Нам 10 років**.

3. Творення неологізмів: **Снікерсуй** по-новому; Я знайшла засіб, як зробити борщ іще **борщішим** (кетчуп «Верес»); Незрівнянний **аромоксамит** (кава «Jacobs»).

4. Неправильне сполучення слів: Milka! Що може бути краще після **виснажливої прогулянки?** Whiskas **знає і розуміє кішок** (як корм для кішок може щось знати і розуміти?); Наша ковбаска **смакує, як казка** (хто й коли куштував казку?).

5. Застосування культуронімів: торти «**Нотр Дам**», «**Комеді Франсез**», «**Мулен Руж**», «**Гранд Опера**»; цукерки «**Бароко**», «**Богема**», «**Вар'єте**», «**Палітра**», «**Лісова пісня**»; шампанське «**Срібний вік**».

У мові реклами широко використовується **віршова форма**. Зазвичай це дво- або (рідше) чотиривірш:

Яблучний сік і джерельна вода –

Весело спрагу втамує;

Ехінацея здоров'я додасть –

Свято в сім'ї запанує (фруктовий напій «Живчик»).

Виконане більш чи менш талановито, віршоване гасло надає рекламі додаткові механізми впливу: ритм, співзвуччя, рима споконвіку мають чарівливу, іноді – магічну дію.

Завдання №16. Напишіть рекламне оголошення про те, що організація (фірма), де Ви працюєте, займається оптовою та роздрібною торгівлею харчовими продуктами за зниженими цінами.

Завдання №17. Перекладіть українською мовою.

Реклама лекарственных средств и методов лечения не должна:

1) создавать впечатления ненужности обращения к врачу;

2) создавать у здорового человека впечатление о необходимости применения лекарственного средства;

3) использовать образ врача или фармацевта;

4) ссылаться на свидетельства об улучшении состояния или выздоровления (В. Ученова, «Философия рекламы»).

Наведіть приклади дотримання або порушення зазначених приписів у телевізійній рекламі лікарських засобів.

Завдання №18. Проаналізуйте наведений зразок рекламного оголошення. Укладіть свій варіант, послуговуючись цитатами та образами з літературних творів.

УВАГА! УВАГА! УВАГА!

ВІДКРИТТЯ НОВОГО УКРАЇНСЬКОГО РЕСТОРАНУ «У СОЛОХИ»!

У мальовничому куточку Полтавщини, у стародавньому Мир-Городі знайдено пропалу грамоту, в якій заповідано створити тут чудовий гостинний двір.

І от сьогодні ми маємо нагоду запросити вас на відкриття нашого нового українського ресторану «У Солохи»!

Затишна хата у вишневому садку, вишивані рушники на іконах, приязна господиня, що хлібом-сіллям стрічає дорогих гостей... Тут, у цьому зачарованому місці, безперестанку співають солов'ї й чується іскристий сміх гоголівських героїв. Тут можна гарно провести як різдвяну ніч, так і ніч напередодні Івана Купала. Тут помиряться Іван Іванович із Іваном Никифоровичем, а старосвітські поміщики ділитимуться з вами таємницями української минувшини.

Знаменитий полтавський борщ, полтавські галушки, шулики та вареники, прохолодний узвар із сушених яблук – і це ще не всі страви, якими ми раді почастувати вас!

Завітайте до нашого ресторану!

Презентація відбудеться 15 серпня 2008 року о 19.00.

Вхід за запрошеннями.

Наша адреса: Полтавська область, м. Миргород, вул. Гоголя, 113.

Телефон для довідок: (05322) 4-84-81.

Завдання №19. Перепишіть повідомлення рекламного характеру, обираючи літери із дужок та вставляючи пропущені розділові знаки.

На традиційній міжнародній виставці «Золоте гроно винограду» 2012 яка нещодавно відбулася (в/у) кримській столиці Марію Костик знову не ом(и/е)нула золота м(е/и)даль. Торік жінка такої нагороди за внесок (у/в) розвиток ві(т/д)чизняного виноградарства удостоїлась особисто. Нині ж «золото» отримала вже науково впроваджену фірма «Ампелос» яку пані Марія (зі/з) своїми одностудіями створила і ось уже майже два д(е/и)сятиріччя працює незмінним її провідним фахівцем із с(е/и)лекції винограду. На самій виставці у (С/с)імферопольському (Б/б)удинку профспілок члени ж(у/ю)рі (ї/і) усі бажуючі від журналістів до фермерів та виноробів мали змогу посмакувати і оцінити фірмові вітамінні смаколики «Ампелоса» як власне й решти українських і російських номінантів (газета «Україна молода»).

Завдання №20. Проаналізуйте специфіку мовної гри та обігрування крилатих висловів у наведених рекламних повідомленнях. Доберіть власні приклади.

«Матроскін». Правильний бутерброд.

Молочні продукти «Простоквашино». Щодня нова історія!

Соки «Садочок». Своє. Рідне.

Medoff. Світові потрібна м'якість.

ФАХОВІ ТЕКСТИ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

1. *Каша* – «кушанье из сваренной или запаренной крупы». Так слово определено в «Толковом словаре русского языка». Это одно из самых распространённых и любимых кушаний большинства русских людей.

Вопрос о происхождении слова «каша» окончательно этимологами не прояснен. Считаю возможным принять объяснение филолога А. Потебни, который находил семантическую связь слова «каша» со словом «квас», от которого он производил глагол «расквасить» (разбить). Последний связывается с латинским *quatio, quasus* «дробить, разбивать», и становится понятной мысль некоторых ученых о связи этимологии слова «каша» с санскритским *kash* «тереть, дробить»: ведь возможно, перед употреблением в пищу зёрна старались как-то измельчить, раздробить.

Слово «каша» – общеславянское, широко представлено в русских народных говорах; оно вошло в современный русский литературный язык и наиболее употребительно в двусоставных названиях (существительное «каша» + прилагательное, указывающее на вид каши): каша тишенная, гречневая, рисовая, овсяная, ячневая, перловая, манная. В русских народных говорах названий каш значительно больше, чем в литературном языке.

Обобщая, можно сказать, что каша как основной продукт питания наравне с хлебом как в древности, так и сейчас играет важнейшую роль в материальной жизни человека, а слово «каша», называющее это истинно русское кушанье, является одним из древнейших слов русского языка (За книгою *И. Лутовиновой «Слово о пище русской»*).

2. Одно из значений слова «хлеб» – «мучное печенье из кислого теста»; так определяет его В.И. Даль. И уточняет: «Хлеб черный, ржаной, а пшеничный: белый, калач, тирог, булка и пр.» Слово «печенье», употребленное В.И. Далем, указывает на древнейший способ изготовления хлебного изделия: его пекли на огне с тех пор, когда научились перемешивать зерна с водой. В литературном языке печенье – кондитерское изделие в виде кусочков из сладкого теста. Например: миндальное печенье, шоколадное печенье.

Между словами «хлеб» и «булка» возникают синонимические отношения. Но в то же время различительные особенности позволяют называть «булкой» огромный ассортимент выпечной продукции с множественством наименований, часто содержащих прозрачный мотивировочный признак. Например, слойка – булочка из слоеного теста; плюшка – маленькая сдобная булочка, обычно плоская; пышка – пышная круглая булочка. Есть булочки, которые называются «рожок», «рогалик»: это булочка в виде рога, расширяющейся трубки. «Конвертиком» называют булочку, по форме напоминающую конверт, а также различные булочки с наполнителем: изюмом, орехами, маком, корицей, тмином.

В последнее пятилетие появились булочки с заграничными названиями: турноверы – в виде сложенного конвертика; круассаны – в виде рогалика. А вот слово «рулет», обозначающее выпечное изделие в виде батона с начинкой, уже воспринимается нами как свое, родное (За книгою *И. Лутовиновой «Слово о пище русской»*).

3. Как гуляли на Руси в старину? Дружившие между собой семьи в преддверии праздника договаривались о порядке его проведения. В день торжества собирались к одному из хозяев. Там столы были накрыты всякого рода кушаньями: мясными, рыбными, овощными, всех сортов пирогами и расстегаями. Все это приготавливалось красиво, вкусно и обильно. На столе, как правило, были напитки – также только собственного приготовления. Изящные графины, элегантные штофы и другие приборы из хорошего стекла, а иногда и хрусталия подчеркивали красоту и привлекательность их содержимого. Кристальная прозрачность водок, естественное разноцветье настоек и наливок различных назначений и крепости в эстетическом единстве с яствами при одном только взгляде на них создавали настроение приподнятости, торжественности, праздничности и ожидания чего-то необыкновенного.

Крепкие напитки употребляли из небольших стопочек и рюмочек. В былые времена существовало правило русского застолья: не напитки закусывают пищей, а пищу умеренно запивают напитками. Тосты произносились не часто и в основном по случаю происходящего, в честь хозяев. Выпив раз, другой и третий, плотно закусив, танцевали, устраивали игры, пели песни.

4. Установить дату начала изготовления водки было задачей почти непосильной, так как попутно выяснялись особенности появления и развития многих других алкогольных напитков – от медовухи и кваса до вина и пива. К тому же многие соседние страны – Польша, Украина, Германия, Швеция – оспаривали «авторство» изобретения водки. Но тем не менее в результате долгих и упорных исследований отечественных и зарубежных специалистов стало доподлинно известно, что единственной и истинной родиной водки является Россия, за которой сегодня бесспорно закреплены права на изготовление водки как русского оригинального алкогольного напитка и на ее эксклюзивную рекламу именно под этим наименованием на мировом рынке.

Откуда же появилось само слово «водка» и что оно означает? Водка – это не что иное, как вода, только в уменьшительно-ласкательной форме. Но в современном толковании мы воспринимаем это слово как самостоятельное и уж никак не вкладываем в него ласковый смысл, как это делали наши предки. Сегодня, для того чтобы выразить свою любовь этому самому популярному в России напитку, мы можем называть его «водочка», хотя и это обращение было когда-то применимо к простой питьевой водичке.

5. Вино представляет собой сложную физико-химическую равновесную систему, которая непрерывно изменяется во времени. В развитии вина как раствора веществ биологического происхождения можно отличить отдельные этапы, присущие развитию живого организма: вино рождается (в процессе брожения виноградного сусла), формируется (при выпадении грубых осадков), созревает (при доступе воздуха), стареет (без доступа воздуха в бутылках), облагораживаясь и максимально развивая свои качества, – и, наконец, отмирает.

Состав вина очень сложен. Одни компоненты (этиловый спирт, глицерин, сахар) находятся в растворе в виде молекул неэлектролитов, другие – в результате диссоциации молекул образуют ионы кислот и солей. В вине содержатся также вещества в коллоидном состоянии, то есть в виде

укрупненных молекул или групп молекул-мицелл, или же в виде полимеров. Таковы белковые и пектиновые вещества, камеди, слизь.

В виноградном вине обнаружено более 350 химических соединений, представляющих разные классы, углеводы, кислоты, азотистые, минеральные и другие вещества.

На вопрос, какие именно химические элементы имеются в вине, виноделы вправе ответить: «Все входящие в периодическую систему Д.И. Менделеева, может быть, за исключением очень немногих».

6. Из сложного арсенала медицинских вин, предлагаемых старыми фармакопеями, несомненно, некоторые не потеряли значения по настоящее время. Возможны и новые, например витаминизированные вина. Некоторые из них должны занять достойное место в практике современного врача. В современную фармакопею желательны включить ряд вин, например херес, мадеру, кагор, столовое белое и красное, с тем чтобы аптеки всюду располагали ими.

В России ранее широко пользовались смесями с вином.

С лечебной целью можно предложить так называемый глинтвейн – прекрасное средство при желудочно-кишечных заболеваниях, истощении, переутомлении, общей слабости, измождении и ослаблении организма, для озябших и т.п. Приготавливают его следующим образом: берут две бутылки красного вина и одну бутылку воды. Если вино сухое, то к нему прибавляют по вкусу сахар. Смесь вина с водой доводят до кипения. Затем в нее кладут немного гвоздики, корицы, кардамона и ломтики лимона без кожицы. Можно добавить одну столовую ложку коньяка. Корицу (30 г) предварительно настаивают (в мешочке из редкой ткани) непродолжительное время в теплой воде, чтобы избежать горечи. Глинтвейн долго кипятить не следует, но он должен быть горячим.

7. Если пиво употреблять умеренно, то оно совсем не вредное. В пиве высокое содержание витаминов В1, В2, РР. Пиво – единственный алкогольный напиток, содержащий хмелевую горечь, стимулирующую выделение желудочного сока и подавляющую нежелательные эффекты алкоголя. Экстрактивные вещества хмеля имеют успокаивающее, болеутоляющее и даже дезинфицирующее действие. Как показали исследования чешских и немецких врачей, умеренное потребление пива (около 500 мл в день) снимает риск сердечно-сосудистых заболеваний, положительно воздействует на почки, предотвращая образование камней, а также воздействует на восстановление слизистой оболочки при таких заболеваниях желудка, как гастрит и язвенная болезнь. Пиво наряду с вином является и антисептиком. Многие жители Бельгии считают, что именно неумеренное потребление пива спасло их предков во время эпидемии чумы.

А австрийские врачи считают, что выпить кружку прохладного пива, особенно в жару, – не только приятно, но и полезно. Оно положительно влияет на состояние кожи и волос, стимулирует аппетит, является идеальным продуктом в смысле содержания витаминов. Некоторые исследователи считают, что кружка пива в день поможет предотвратить инфаркт и кровоизлияние в мозг.

8. Кваса в последние годы у нас в стране стали употреблять намного меньше даже по сравнению с советскими временами. К великой радости (а возможно, и при прямом содействии) компаний, производящих прохладительные

напитки, производство кваса уменьшилось настолько, что найти бочку с этим напитком в крупном городе бывает проблематично. Зато появились пластиковые бутылки с надписью «Квас». Но можно ли их содержимое назвать квасом? Увы, далеко не всегда.

Как отмечает заведующая лабораторией брожения и санитарных норм производства российского ВНИИ пивоваренной, безалкогольной и винодельческой промышленности Валерия Исаева: «Настоящий квас – это продукт брожения, сквашивания (отсюда и пошло его название). При изготовлении этого напитка используют хлебопекарные дрожжи или комбинацию специальных культур квасных дрожжей и молочнокислых бактерий. Классический квас – это то, что когда-то продавали в бочках».

Покупая бутилированный квас, необходимо внимательно изучить его этикетку. Если квас настоящий, то на ней обязательно будет указано, что это продукт брожения. Если же такого указания нет, то даже при наличии в составе солода, квасного суслу и экстракта кваса, напиток не может называться квасом.

9. Всемирно известными блюдами являются вареники и галушки. Ни одна из кухонь народов мира не имеет такого разнообразия начинок для вареников, как украинская. Украинцы начинают их разными овощами, фруктами, ягодами, грибами, мясом, рыбой, шкварками, сыром, даже крапивой.

Украинцы особенно хорошо готовили сладкие блюда из муки: буцики с медом, сластены, шкраб, папашники, плетуны, мандрики, макорженики, пухкеники, мантули, шулики, прискавцы, магаи, сочники, пундики, соложеники, медовик и много других. Важную роль в украинских обрядовых традициях играли куличи, которые пекли к Пасхе. В каждом регионе Украины были свои обычаи изготовления теста и выпекания этих праздничных куличей. Особенно славились подольские, ивано-франковские, вербовские, рогатинские, снятынские и загвоздянские пасхи.

Украинцы всегда считались мастерами приготовления различных домашних напитков. Были среди них разные настойки и сладкие наливки, (варенуха, муселец, тертуха, моченая), запорожское, батуринское и межигорское пиво, множество квасов, в том числе карпатский квас циберий, компоты и травяные напитки с мятой, чабрецом или душицей.

10. Малина – одна из наиболее распространенных на планете. Среди нескольких сотен видов этого растения вообще привлекает красная малина. Считают, что в Европе первые культурные разновидности малины появились лишь в XVI ст., а через 200 лет – в Америке. Их вывели из дикой лесной малины. Однако и до сих пор многие потребители предпочитают лесную малину – она имеет явные преимущества перед своими сородичами: более ароматна, содержит меньше воды, и потому ее легче замораживать и сушить.

В середине XX века на долю малины приходилось приблизительно 15...20 % общей площади ягодников. Малина начинает плодоносить на второй год после посадки и дает полные урожаи на третий-четвертый год. Созревание ее начинается приблизительно с середины июня. Созревание и сбор малины длится 20...25 дней. Сначала ее собирают каждый третий день, на десятый день большая часть малины поспеет, после чего ее собирают через день.

Средняя урожайность малины составляет 4...6 т с га, а при хорошем уходе урожай отдельных сортов может достичь 8...10 т. Продолжительность плодоношения малины составляет в среднем 10...12 лет.

Сбор малины для замораживания, при условии ее перевозки на небольшие расстояния, начинают тогда, когда ягоды покраснеют (сорта с красной ягодой) или приобретут светло-молочную окраску с желтоватым оттенком (сорта с белой ягодой). Нельзя допускать перезревания малины, так как ее ягоды очень нежны и сочны; собранные в переспевшем состоянии, они быстро портятся и становятся непригодными для замораживания.

Современная медицина признает высокие лечебные свойства биокомпонентов малины. Ее используют как жаропонижающее и потогонное средство, в виде сиропов для улучшения вкуса лекарств.

Одним из основных свойств малины является ее способность предотвращать заболевания сердечно-сосудистой системы – прежде всего укреплять стенки кровеносных сосудов. И это не удивительно. Ведь, согласно данным разных авторов, общее содержание биофлавоноидов в ягодах малины составляет 780...390 мг%, в том числе антоцианов 270...420 мг%, катехинов 95...170 мг%, лейкоантоцианов 55...90 мг%. Антоцианы являются основой красной, фиолетовой, синей, бордовой, розовой окраски.

II. Фрукты и ягоды, наряду с овощами, являются важным источником витаминов, минеральных солей, водорастворимых сахаров, крахмала, органических кислот, пектиновых веществ. Некоторые плодовые и ягодные растения имеют фитонцидные свойства и благодаря этому проявляют антимикробное действие. Растительная пища увеличивает секрецию пищеварительных желез и усиливает их ферментативную активность, что улучшает процессы пищеварения и повышает усвояемость пищи. Эти свойства делают фрукты и ягоды необходимой составной частью пищи и здорового, и больного человека.

Большинство свежих плодов содержит небольшое количество углеводов – не более 10%. Значительная часть их находится в легкоусвояемой форме (в виде моно- и дисахаридов – глюкоза, фруктоза, сахароза). Они обуславливают сладкий вкус плодов. Плоды содержат также полисахариды – крахмал, инулин, клетчатку, пектиновые вещества. Крахмал и инулин легко гидролизуются в желудочно-кишечном тракте и дают хорошо усвояемые сахара, глюкозу и фруктозу.

Полисахарида клетчатки очень много в землянике, клубнике, малине, черной смородине. Пищеварительные соки желудочно-кишечного тракта человека в основном не переваривают клетчатку. Роль ее заключается в том, что, раздражая рецепторы в стенках желудочно-кишечного тракта, она тем самым вливает на моторную и секреторную деятельность органов пищеварения. Степень механического раздражения определяется как количеством, так и состоянием клеточных оболочек, содержащих клетчатку и пектин. Употребление в пищу продуктов, богатых клетчаткой, повышает выделение из организма холестерина. Клетчатка необходима для нормального пищеварения, ее действие учитывают при составлении лечебных рационов.

Плоды и ягоды, содержащие значительные количества пектиновых веществ, оказывает детоксикационное действие (яблоки, сливы, клюква).

Пектиновые вещества способны адсорбировать различные соединения, в том числе экзо- (поступающие извне) и эндогенные (образующиеся внутри организма) токсины, тяжелые металлы. Это свойство пектинов широко используется в лечебном и профилактическом питании (разгрузочные яблочные дни у больных с колитами и энтероколитами; назначение мармелада, обогащенного пектином, для профилактики свинцовых интоксикаций и др.).

12. Количество белков, необходимых для удовлетворения потребностей организма, зависит от относительной массы незаменимых аминокислот, поступающих с пищей. Полноценные белки обеспечивают соотношение аминокислот в пропорциях, соответствующих белкам наших собственных тканей. Поскольку человек генетически более близок к животному миру, нежели к растительному, то именно животные белки обеспечивают оптимальную смесь аминокислот для синтеза собственных белков.

В большинстве растительных белков, даже очень важных, содержится незначительное количество незаменимых аминокислот, а некоторые из них и вовсе отсутствуют (особенно триптофан и лизин). В этом случае белковый продукт неполноценен для употребления в пищу. Белки злаковых растений уступают по качеству белкам, содержащимся в сое, фасоли и других бобовых культурах. Поэтому разнообразный рацион в большей мере способен обеспечить необходимую смесь аминокислот, чем однообразная пища. Рационы, включающие различные злаковые и бобовые (особенно соевые) продукты, рекомендованы вегетарианцам, полностью исключившим животную пищу.

Для улучшения структуры питания населения, для более полного удовлетворения потребностей в основных питательных веществах и энергии необходимо обогащать традиционные пищевые продукты с неполноценным составом аминокислот и создавать продукты нового поколения с их сбалансированным составом. Известно, например, что биологическую ценность белка пшеницы можно повысить добавлением лизина, а белка кукурузы – введением лизина и триптофана.

13. В процессе прорастания зерна образуются особые ферменты, которые расщепляют сложные вещества на более простые. В результате при употреблении в пищу ростков нагрузки на пищеварительную систему организма человека уменьшаются почти на 90%, поскольку вместе с ростками человек получает, во-первых, уже расщепленные, простые вещества, во-вторых – дополнительную ферментную систему.

Ростки – это не врачебная “стрела”, направленная против определенного конкретного симптома. Это пища, но пища особая, целебная. Отличие ростков от других пищевых продуктов в том, что это – живая пища. Это единственный случай, когда мы используем как пищу целостный живой организм, находящийся в фазе максимальной активности. Такая пища несет в себе огромный энергетический потенциал, дающий человеку заряд бодрости.

Чрезвычайные свойства пророщенного зерна обусловлены процессами, которые происходят при этом. В известных всем пшеничных зернах зародыш содержит белки, жиры и витамин E, эндосперм состоит из крахмала, оболочка построена из целлюлозы и содержит витамины группы B.

Сухое зерно – организм, находящийся в состоянии покоя. Обмен веществ и дыхание замедлены в нем настолько, что видимых проявлений жизни нет. Однако зерно живо, и в таком виде оно может сохраняться до 50 лет, не теряя всхожести.

Прорастание семян – удивительный процесс. По своей огромной энергетической напряженности, по скорости и разнообразию проходящих биохимических реакций процесс прорастания не имеет аналогов в живой природе. По сравнению с долгой жизнью будущего растения, особенно многолетнего, прорастание семян – всего-навсего мгновение. Но именно его можно назвать вспышкой жизни.

14. Важная роль в антиоксидантной защите принадлежит витаминам, и прежде всего – А, В, Е, С, Р, РР, В₆ и фолатам, которые вводят с лечебной целью. Широко известен классический антиоксидант – токоферол ацетат и его производные, входящие в состав клеточных мембран и генетического аппарата. Витамин Е прерывает ценную реакцию окисления липидов, в первую очередь защищая склонные к окислению ненасыщенные жирные кислоты, а также проявляет протекторное действие по отношению к селену. Токоферол разрывает цепи свободнорадикального окисления путем нейтрализации свободных радикалов. Антиоксидантное и антирадикальное действие нормализует влияние витамина Е на митохондрии и лизосомы.

К жирорастворимым витаминам-антиоксидантам относятся также витамин А (ретинол) и каротины – предшественники витамина А, витамины К и D. В молекулах данных веществ наблюдается значительное количество двойных связей, вследствие чего они могут быть эффективными ингибиторами свободнорадикальных ценных реакций, то есть антиоксидантами. В последнее время обнаружено, что, кроме наличия антиоксидантного эффекта у самого витамина А, его присутствие в определенных концентрациях необходимо для проявления антиоксидантного действия витамина Е.

Вообще, антиоксидантное действие, как в пищевых продуктах, так и в лекарствах, больше проявляется в составе поливитаминных комплексов – ревит, аевит, ундевит, декамевит, глутамевит, рикавит, Мультитабс, 3-V-плюс, триовит, юникап и др.

15. Сахарная свекла в виде криопорошка имеет ценные свойства и может быть успешно использована как продукт оздоровительного и профилактического назначения.

При безотходной технологии переработки сахарной свеклы увеличивается выход сахара из единицы сырья, уменьшается количество сырья, необходимого для переработки, повышается эффективность свеклосахарного производства. Потребитель получает новый продукт, который, кроме углеводов, содержит большое количество необходимых организму человека биологически активных соединений.

Опытные партии растительных криопорошков прошли медико-биологическую оценку в Украинском научном центре радиационной медицины МЗ и АМН Украины, во Всесоюзном научном центре радиационной медицины, в Научно-исследовательском институте питания, в Киевском НИИ гигиены труда и

профзаболеваний. Результаты показали высокую дезинтоксикационную способность полученных криопорошков по отношению к радионуклидам, тяжелым металлам, пестицидам; подтвердили наличие широкого спектра биологически активных соединений – витаминов, аминокислот, минеральных веществ и т.п. Это открывает широкую перспективу производства новых пищевых продуктов массового потребления, оздоровительного и профилактического назначения на основе углеводсодержащего сырья.

Результаты исследования динамики вывода радионуклидов стронция и цезия в контроле и в опытах на животных показали, что введенные в организм радионуклиды с определенной скоростью удаляются из него; особенно лабилен цезий.

16. Неочищенный, желтый или коричневый, сахар имеет те же, что и свекла, паложительные свойства: общеукрепляющие, противодиабетические, противоатеросклеротические, мочегонные, противовоспалительные; снижает кровяное давление, регулирует обмен углеводов и жиров, уменьшает возможность кариеса зубов. Эксперимент на крысах и мышях показал, что желтый сахар увеличивает выносливость при нагрузках, улучшает репродуктивную функцию и значительно продлевает жизнь. И.И.Брехман считал, что включение желтого сахара в рацион принесло бы большую пользу: дало бы значительный оздоровительный эффект, увеличило трудоспособность и уменьшило вероятность возникновения диабета, атеросклероза и других заболеваний.

Сладости, которыми в древности торговали на базарах Центральной и Юго-Восточной Азии – в Индии, Персии, Египте, а также Армении и Грузии, – представляли собой вываренный сок бананов, сахарного тростника, разных пальм и т.п. Например, в Индии и в данное время производится гарь – сгущенный тростниковый сок без очистки. Здесь религия запрещает употребление очищенного, рафинированного сахара. Тростниковый сахар-сырец, кроме хрома, содержит значительное количество марганца, который также подчеркивает его преимущества при получении продуктов здорового питания, поскольку существуют многочисленные статистические данные, согласно которым дефицит именно этих микроэлементов в значительной мере определяет заболеваемость атеросклерозом.

•17. Коррозией металлов называется их разрушение вследствие химического или электрохимического взаимодействия с окружающей средой. По механизму протекания процесса различают два типа коррозии металлов: химическую и электрохимическую.

Химическая коррозия – это коррозионный процесс, протекающий в средах, не проводящих электрический ток. Химическая коррозия имеет место, например, при высокотемпературном нагреве стали для горячей обработки давлением или термической обработки. При этом на поверхности металла образуются различные химические соединения – оксиды, сульфиды и другие в виде пленки.

Электрохимическая коррозия обычно сопровождается протеканием электрического тока. Примерами могут служить ржавление металлических конструкций и изделий в атмосфере, корпусов судов и стальной арматуры гидросооружений в речной и морской воде и т.п.

Детальное рассмотрение механизмов химической и электрохимической коррозии показывает, что резкого различия между ними не существует. В ряде случаев возможен постепенный переход химической коррозии в электрохимическую и, наоборот, механизм коррозии металлов в растворах электролитов может иметь двойной характер.

18. Эту рекламу я специально припас к общему собранию Академии наук: «Отличительной особенностью данного прибора является то, что с целью исключения зависимости погрешности коэффициентов деления от изменения окружающей температуры измерительные сопротивления делителя помещены в термостат, где автоматически поддерживается постоянная температура с помощью усилителя Ф-356».

До чего же хочется понимать, что все это значит.

Зато что такое термос – знают все. Тем не менее я могу вам сейчас же привести десятка два рекламных текстов: от «внутривакуумная изоляция надолго сохраняет в термосе тепло или холод» до «в самом сердце пустыни под пальцем солнцем открой термос, и на тебя пахнет прохладой»...

А уж в день рождения жены без рекламы я и не представляю, как вы обойдетесь. Нужно ведь сделать лучший подарок. А вам и голову ломать нечего, вон написано: «Книга – лучший подарок». Вы спокойно идете в книжный магазин. А по дороге видите: «Цветы – лучший подарок». Но до цветов не добираетесь, так как «Фотоаппарат – лучший подарок». Фотоаппарат вы тоже не покупаете, поскольку неизвестно, что еще может оказаться «лучшим подарком». Приходите домой с пустыми руками. И правильно. Лучший подарок для жены – вы сами. Большой подарок (Э. Графов. «А серебристый хек не дует в ус»).

19. Предназначением женской одежды во все времена было и остается подчеркивание личной элегантности и незаурядности. Женская мода особенно динамична, особенно подвержена влиянию времени. Несмотря на все это, можно назвать ряд устойчивых эталонов женской одежды в «этикетных» ситуациях. По-прежнему пользуется спросом костюм типа «шанель» – спокойный, стильный. Универсальны костюмы, юбки, платья с длинным рукавом. Важно, чтобы в выбранной одежде женщина могла иметь достойный вид как на работе, так и на вечернем банкете. В женском платье меняется ежегодно длина, форма рукава, детали и т.п. Но всегда в общении успехом будет пользоваться женщина, удачно выбирающая цвет своей одежды. Воздействие цветом является мощным психологическим раздражителем: им можно успокоить, настроить партнеров на «деловой лад», можно в определенной ситуации вызвать неприязнь или, напротив, положительные эмоции. Как правило, цветовые сигналы воспринимаются партнером по общению на подсознательном уровне, и этим объясняется «тайная» сила их воздействия (За кн. «Все об этикете»).

20. Как правильно произносить тост

Часто тостующие начинают свое выступление со слов: «Позвольте поднять тост...» Но так говорить неправильно – поднимают бокал или рюмку, тост же произносят. Есть два варианта начала речи: вы доносите до аудитории свое желание произнести тост или поднять бокал.

Тост – не что иное, как призыв к собравшимся за что-то выпить, поэтому он не должен быть слишком длинным. Начиная говорить, не упускайте из виду, что слушатели сидят с наполненными бокалами и с нетерпением ждут эффектного конца вашей речи.

Одного желания произнести тост недостаточно. Тост должен быть не только кратким, но и интересным для окружающих.

Краткость – сестра талантливости тоста, но односложные фразы типа «вздروгнули», «поехали», «понеслась», «горько», а также стандартные «со свиданьем» или «на дорожку» никак не отражают сути застольного жанра. Они исполняют лишь чисто прикладную роль – дают условный сигнал собравшимся «сдвинуть бокалы». Хотя в некоторых случаях такие тосты уместны, например, в походных условиях, на пикнике.

Столь же нежелательно банальное изречение – выпить «за прекрасных дам», ведь эмансипированные дамы, по традиции «алаверды», не могут ответить: «за прекрасных кавалеров» – произносить такой тост почему-то у нас не принято.

Заставлять своих слушателей пить до дна – бестактно. Каждый вправе сам решать, сколько, как и когда ему пить.

Помните, тост – дело добровольное и требующее особого дара (За кн. «Энциклопедия этикета»).

21. Подарок – это целое искусство. Как и все в протоколе, подарок – знак, символ, который необходимо прочесть, разгадать. То ли это благоволение, то ли предупреждение. Хочу сказать, что в те годы, когда столь высокие гости посещали Украину, в подарках толк знали. Да и сами гости часто отдавали должное нашим достижениям. К примеру, многие ценили качество наших фотоаппаратов. Короли Швеции и Непала увозили их с собой.

Существует стереотип, что между СССР и Западной Германией были ужасные отношения. Но в протоколе есть закон: политики должны **раз-го-вари-вать**, независимо от того, являются ли они идеологическими противниками, как Хрущёв и Аденауэр, или нет. Несмотря на то, что периодически в прессе появлялись обличающие статьи и шаржи на Аденауэра (его рисовали с огромным носом-клювом и топором, с которого стекает кровь), в качестве подарка официальная делегация из СССР доставляла ему сажень роз, поскольку он любил крымские розы!.. (Г.Науменко).

22. Звездная болезнь

Иногда встречаются сотрудники с неадекватной оценкой собственных возможностей, так называемой «звездной болезнью». Таких, к счастью, немного и выделять их в отдельную категорию нет смысла. Из них не получится руководитель и эффективно действующий подчиненный. Заразившиеся «звездной болезнью» очень опасны. Они провоцируют склоки в команде, подсиживают непосредственных начальников и могут (в отместку) стать источником утечки информации.

Неадекватная самооценка – прежде всего личностная проблема и является следствием социально-психологической незрелости человека. Если эта болезнь уже неизлечима, с сотрудниками лучше расстаться...

Только не используйте тактику «утешительных призов», полагая, что таким образом удовлетворите завышенное самомнение. Наоборот. Вы будете его

только «подкармливать» и взрачивать. Исключением могут стать сотрудники, выросшие по потенциалу, а не по должности (Из журн. «Капитал»).

23. В переводе с древнегреческого слово «демагог» означало «веду народ». Так в то время называли блестящих ораторов, которые призывали народ на благородные дела. Время изменило значение слова неузнаваемо. Сегодня демагог – это оскорбительное слово, «в переводе на русский» означающее «болтун». Случай ординарный в языкознании. Так, слово «мафия» более 300 лет назад было хорошим и означало французских революционеров в Италии. Слова, как и люди, могут попадать «из грязи в князи» и наоборот.

Вот пример позитивного использования демагогического приема. Один человек много лет пытался убедить архивное ведомство в том, что надо составить словарь чинов, званий, видов документов в дореволюционной России. Дело сдвинулось с мертвой точки лишь тогда, когда он сообразил назвать это не словарем, а справочником архивиста.

Слова служат для того, чтобы скрывать мысли, – заметил «король демагогии» известный дипломат Талейран. Не только. Еще они служат прояснению и искажению мысли. Последнее нередко происходит тогда, когда меньше всего этого ожидаешь (Я. Бронштейн).

24. Есть одна фраза в характеристике любого, даже самого способного менеджера, которую я не терплю, вот она: «У него не ладятся отношения с людьми». Такой отзыв я считаю убийственным (Ли Якокка).

Не отказывай сразу, пусть разочарование входит по капле; не надо и отказываться наотрез, это значит рвать узы преданности. Пусть остаются крохи надежды, они умерят горечь отказа (Бальтасар Грасиан).

Если менеджер тратит больше десяти процентов своего времени на «человеческие отношения», то скорее всего число его подчиненных слишком велико (Питер Драйкер).

Неверно, будто организацию губят некомпетентные. Некомпетентный никогда не достигнет поста, который для этого необходим. Организацию губят те, кто чего-то достиг и цепляется за достигнутое, когда требуется что-то новое (Чарлз Соренсен).

Наиболее легкий и наименее конструктивный ответ на внутриорганизационный конфликт – сделать вид, что нет никакого конфликта (Лайл Шаллер).

Программы чрезвычайных мер не дают ожидаемых результатов, поскольку исходя из предположения, что девять женщин могут родить ребенка за один месяц (Вернер фон Браун).

Тем, кто гордится идеальным порядком на своем рабочем столе, незнакомо ощущение радости, когда вдруг находишь вещь, которую ты считал безвозвратно потерянной (Хелен Эксли).

Самые глубокие проблемы, связанные с рекламой, происходят не столько из стремления рекламодателей соблазнять, сколько из нашего желания быть соблазняемыми (Дэниел Бурстин).

Никогда не задавай двух вопросов в одном письме. В ответ ты получишь пространные разъяснения по менее важному для тебя вопросу и ни слова о более важном (Первый закон деловой переписки).

Знания могут придать человеку вес, но только воспитанность может придать ему блеск; а людей выдающих гораздо больше, нежели способных взвесить (Филип Честерфилд).

25. Торговля с Крымом началась сразу с появлением запорожских казаков на днепровском низу и получила значительное распространение. Ограничения в крымской торговле запорожских казаков начались во второй половине XVIII в. Они были введены российским правительством в связи с указом Екатерины II 7 июля 1764 года выдавать денежное жалование запорожцам не серебряной, а медной монетой. Конечно, татары вовсе не хотели продавать свои товары за медные деньги, но на этот раз казаков спасали контрабандисты, которые сумели провозить серебряную и золотую монету из Украины на Запорожье. Главными местами торговли запорожцев с татарами были: Сечь, Перекоп, Кафа, Козлов; товары из Запорожья частично шли Днепром, но преимущественно по суше по так называемым «вечных путях», Муравском и его ветвях: Изюмском и Кальмиусском, тем же путем шли товары из Крыма в Запорожье. Средствами передвижения у запорожских казаков были дубы, лошади и волы, у татар — лошади и верблюды. С Польшей запорожские казаки также торговали истокон веков: поляки вели торговые операции или непосредственно с самими запорожцами, либо через запорожцев с турками и крымскими татарами. Главными центрами польско-запорожской торговли были Умань, Лысянка, Корсунь, Торговица и др. Торговые обозы с Украины или Великороссии шли в Запорожье или суше — Черным, Украинским, Крюковским, Крымским, Переволочанским, Кызыккерменским путями с боковыми ветвями, Муравским, Изюмским, Кальмиусским путями, или речным путем — Днепром от Мишурина Рога и далее вглубь Запорожья к Сечи. Например, для сплава Днепром различных товаров у запорожских казаков в 1656 г. существовал особое сословие людей — лоцманов, к которым попадали самые храбрые казаки Кодацкой паланки, живших выше днепровских порогов. Они были свободны от всяких повинностей, но должны были проводить купеческие суда через страшные пороги. Главными местами торговли запорожских казаков с украинскими были города: Стародуб, Миргород, Хорол, Лубны, Ромны, Опoшня и другие места, куда они съезжались преимущественно на ярмарки в дни годовых или храмовых праздников. Изначально все товары из Украины и Великороссии пропускали в Запорожье бесположно, но впоследствии в 1753 г. в Переволочной и Кременчуге были введены российские таможи (3 газеты).

26. «Новое время рождает нового героя. Тысячи и тысячи фирм должны составлять квартальные и годовые балансовые отчёты. Финансистов единицы. Финансист — это личный риск отдалёно взятого предпринимателя. Это — подвиг одиночки. Настоящий массовый героизм проявляет армия бухгалтеров. Теперь это — самая модная профессия. Впервые о „Бухгалтерах“ слагают песни (звучит клип „Бухгалтер“ группы „Комбинация“).

Раньше в бухгалтерях коротали век засыхающие в девичестве неперспективные барышни. Теперь газеты завалены объявлениями „Требуется“. Одна и та же работа в частном секторе оплачивается в пять раз выше, чем в государственном. Бухгалтер занят привычным делом за непривычные деньги. Так ввела эпоха. „Ты только прикажи, и я не струшу, товарищ Время, товарищ Время!“ И действительно — чего тут бояться?» (газета «Бухгалтер»)

27. ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИЕЙ

В экономике XXI века в связи с возрастанием темпов изменений и степени неопределенности экономической среды увеличивается потребность в повышении адаптивности организации, скорости ее реакции на изменения. Эта адаптивность становится одним из важнейших факторов конкурентоспособности организации как экономической системы. Одним из инструментов повышения адаптивности является корпоративное внедрение технологий тайм-менеджмента в качестве элемента системы управления организацией.

Термин «тайм-менеджмент» отражает наиболее распространенное определение сферы управленческой деятельности, оформившейся в самостоятельное направление менеджмента организации к 70-м годам XX века. Тайм-менеджмент включает в себя всю совокупность технологий планирования работы сотрудника организации, которые применяются сотрудником самостоятельно для повышения эффективности использования рабочего времени и повышения подконтрольности возрастающего объема задач. Иногда для обозначения таких технологий применяются также термины «самоменеджмент», «персональная (личная) организация труда», в отличие от общего менеджмента (корпоративной организации труда) (Архангельский Г. А.).

28. Есть самая смешная реклама, самая страшная или самая сентиментальная, самая лучшая из социальных реклам или же самая дорогая, но все они объединены тем, что это образцы рекламы, которые мы спешим с интересом увидеть и услышать. Труд многих людей, а возможно, и одного творца, становится чем-то более весомым, когда к слову слоган (как пример) вдруг присоединяются эпитеты лучший, образцовый, креативный... Когда чья-то фантазия, идея, которую с усердием воплощали в жизнь, создавая шедевр рекламного искусства, становится признанным образцом рекламы или просто качественной работой. Это получается не случайно, возможно, иногда легко, но далеко не всегда. За образцами рекламы стоит работа, вдохновение, знания и опыт. Да и приятно посмотреть на плоды подобного труда. Когда не кривишься и переключаешь канал на телевизоре со словами: «Опять эта реклама», а широко открываешь глаза, не слышишь отчаянно свистящего чайника на плите и орущего: «Мяуу» кот, что просит «кошачью радость», смотришь рекламу! **Образец рекламы** – это такая реклама, которая запоминается сразу, вызывает неподдельный интерес и эмоции, смотришь рекламный ролик, не переводя дух, бежишь в магазин и ищешь то, что недавно увидел. Едешь в автомобиле расслабленно и спокойно, слушаешь радио, а потом – бац, и реклама! Прослушал ролик с интересом, улыбнулся и вдавил педаль газа, чтобы быстрее посетить рекламируемое кафе с бизнес-ланчами и бесплатной чашкой ароматного кофе. Листаешь журнал, красивый, глянецовый, а потом, открываешь его на развороте и наслаждаешься креативной рекламой фитнес-центра. Потому что на развороте сфотографирована девушка, которая качает пресс вместе со страничкой журнала. Вы хотите перевернуть лист и одна часть барышни на одной странице, а другая на другой, поэтому, листая, Вы «поднимаете» корпус спортсменки вверх – эффект качания пресса. Запоминается? Креативно? Действенно? А значит – образец рекламы!

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ)

Контрольні роботи для студентів III курсу заочної форми навчання являють собою перелік проблемних запитань, із яких одне – теоретичне, друге пов'язане з мовою професії (термінологією), третє – підготовка формуляру-зразка фахового документа (наукового чи ділового), четверте – переклад фахового тексту на вибір студента (обсягом до 1000 знаків) з російської мови на українську. Контрольна робота **обов'язково** завершується списком літератури, оформленим відповідно до стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1-2006 (приклад оформлення посилань наведено у додатку до даного посібника).

Номер варіанта контрольної роботи студент добирає відповідно до своєї позиції у списку групи. Якщо група налічує більш ніж 15 студентів, то нумерація продовжується з першого варіанта.

Термін подання контрольної роботи на рецензування викладачеві – не пізніше ніж за 10 днів до заліку (екзамену). Роботи подаються у кімнату Г-401 (лаборантська кафедри українознавства).

ВАРІАНТИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Варіант 1

1. Особливості вивчення фахової української мови у вищому технічному закладі освіти.
2. Формування термінології Вашого фаху.
3. Підготовка пакету документів для працевлаштування на підприємстві харчової промисловості.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 2

1. Стилїстика фахової мови.
2. Правила скорочень у текстах наукових праць та ділових паперів.
3. Рекламні листи, їх призначення та реквізити.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 3

1. Значення мови у професійній діяльності технолога (інженера, економіста, обліковця, енергетика).
2. Вимоги до вживання термінів у текстах фахових наукових праць.
3. Контракт. Структура та реквізити тексту.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 4

1. Інтернет як джерело наукової інформації. Переваги та недоліки.
2. Доцільність та правила вживання іншомовних слів у фаховому тексті.
3. Службові листи та їх різновиди. Укладання рекламного листа за допомогою текстового редактора Microsoft Word.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 5

1. Писемне ділове спілкування, його функції у професійній діяльності.
2. Правила вживання іменних частин мови у наукових працях.
3. Оголошення про прийом на роботу: структура тексту, реквізити, графічне оформлення.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 6

1. Мовленнєві чинники формування ділового іміджу.
2. Правила вживання іменних частин мови у ділових документах.
3. Особливості комп'ютерного оформлення резюме.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 7

1. Позамовні способи вираження наукової інформації. Оформлення графіків, діаграм, схем, блок-схем, рисунків.
2. Займенники в ділових документах і наукових працях.
3. Укладання наукового та ділового тексту за допомогою редактора Microsoft Word.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 8

1. Поняття національної, офіційної, рідної мови. Спільне та відмінне.
2. Дієслівні форми в ділових документах.
3. Таблиця як графічний об'єкт. Правила укладання таблиць у редакторах Microsoft Word та Excel.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 9

1. Мовний етикет та його роль у професійній діяльності.
2. Особливості організації наукового дослідження (теоретичного та експериментального).
3. Формування структури наукової доповіді.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 10

1. Реклама у харчовій промисловості (навести конкретні приклади).
2. Принципи конспектування усного й писемного наукового матеріалу.
3. Різновиди звітів. Звіт про лабораторну роботу.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 11

1. Пошукові системи Інтернет. Правила користування.
2. Огляд літератури у науковій праці. Державні стандарти на оформлення бібліографічних посилань.
3. Навести приклади взаємодії слова та зображення в телевізійному рекламному повідомленні.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 12

1. Жанри публічних виступів.
2. Обґрунтування актуальності наукового дослідження при підготовці наукової праці.
3. Дискусія як жанр усного професійного мовлення. Мистецтво дискусії.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 13

1. Студентська наукова робота як складова підготовки фахівця.
2. Формулювання мети, завдань, об'єкта та предмета наукового дослідження у науковій праці.
3. Особливості формулювання цифрових даних під час виголошення наукової доповіді.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 14

1. Рекламний текст: мистецтво слова.
2. Захист наукової роботи.
3. Проблеми використання програм-перекладачів у комп'ютерному оформленні наукової роботи.
4. Перекласти текст українською мовою.

Варіант 15

1. Суржик як мовна проблема. Способи її вирішення.
2. Правила дотримання лексичних і морфологічних норм у найменуванні професій.
3. Етапи підготовки до виступу на студентській науковій конференції.
4. Перекласти текст українською мовою.

Зразок оформлення титульного аркуша контрольної роботи:

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Кафедра українознавства

КОНТРОЛЬНА РОБОТА
з дисципліни: Українська мова
(за професійним спрямуванням)
студента (студентки) III курсу
спеціальності _____
(шифр і найменування спеціальності)
Прізвище Ім'я По батькові

Викладач:
(науковий ступінь, учене звання)
Прізвище Ім'я По батькові

Місто – рік

ВИКОРИСТАНА ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо / Борис Антоненко-Давидович. – 3-тє вид., стереотипне. – К. : Наукова думка, 2010.
2. Галузинська Л.І. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. / Л.І. Галузинська, Н.В. Науменко, В.О. Колосюк. – К. : Вид-во тов. «Знання», 2008.
3. Глушик С.В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / Глушик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В. – 4-тє вид., доп. і перероб. – К. : А.С.К., 2008.
4. Ділова українська мова : навч. посіб. / О.Д. Горбул, Л.І. Галузинська, Т.І. Ситник, С.А. Яременко. – 6-тє вид., стереотипне. – К. : Вид-во тов. «Знання», 2006.
5. Зубков М. Сучасне українське ділове мовлення : навч. посіб. / Микола Зубков. – Х. : Торсінг, 2007.
6. Науменко Н.В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : практикум для студ. технол. спец. : навч. посібник / Наталія Науменко. – К. : НУХТ, 2005.
7. Непийвода Н.Ф. Мова науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект) / Наталія Непийвода. – К. : ТОВ «Міжнар. фін. агенція», 2007.
8. Олійник О. Світ українського слова / Ольга Олійник. – К. : Рось, 2004.
9. Паламар Л.М. Українське ділове мовлення : навч. посіб. / Паламар Л.М., Кацавець Г.М. – 4-тє вид., доп. і перероб. – К. : Алерта, 2004.
10. Пентилюк М.І. Ділове спілкування : навч. посібник [Електронний ресурс] / Марія Пентилюк та ін. – Режим доступу : www.ebooktime.com
11. Російсько-український словник для ділових людей / Тараненко О.О., Брицин В.М.; за ред. О.О. Тараненка. – К. : Укр. письменник, 2002.
12. Томан І. Мистецтво говорити / Іржі Томан; пер. з чес. – 4-тє вид., стереотипне. – К. : Либідь, 2000.
13. Українська мова (за професійним спрямуванням): Метод. рекомендації до підготовки та проведення практик. занять для студ. усіх спец. денної форми навчання / упоряд. Н.В. Науменко, Л.І. Галузинська. – К.: НУХТ, 2006.
14. Українська мова (за професійним спрямуванням): Навч.-метод. комплекс для студ. усіх спец. заоч. форми навчання. – К. : НУХТ, 2008.
15. Шевчук С.В. Ділове мовлення. (Модульний курс) : навч. посіб. / Світлана Шевчук. – К. : Літера, 2003.
16. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення. Навчальний посібник / Світлана Шевчук. – К. : Літера ЛТД, 2012.
17. Шевчук С.В. Практикум з української ділової мови : навч. посіб. / Світлана Шевчук, Оксана Кабиш. – 2-ге вид. – К. : Літера, 2006.

Допоміжна

18. Ботвина Н.В. Міжнародні культурні традиції : Мова та етика ділової комунікації : навч. посіб. / Наталія Ботвина. – К. : АртЕк, 2002.
19. Домарецький В.А. Російсько-український термінологічний словник / Віталій Домарецький та ін. – К. : УДУХТ, 1994.
20. Жайворонок В.В. Українська мова в професійній діяльності : навч. посіб. / В.В. Жайворонок, В.М. Бридин, О.О. Тараненко. – К. : Вища школа, 2006.
21. Золотухін Г.О. Фахова мова медика : підручник / Г.О. Золотухін, Н.П. Литвиненко, Н.В. Місник. – К. : Здоров'я, 2002.
22. Компанцева Л.Ф. Інтернет-лінгвістика : навч. посібник / Лариса Компанцева. – Луганськ : Ліра, 2012.
23. Культура української мови: Довідник / С.Я. Єрмоленко, Н.Я. Дзюбишина-Мельник, К.В. Ленець та ін.; за ред. В. М. Русанівського. – К. : Либідь, 1990.
24. Мелетьєв А.Є. Технологія продуктів бродіння і напоїв : укр.-рос. тлумач. словник / Анатолій Мелетьєв. – К. : НУХТ, 2011. – 192 с.
25. Мойсієнко А.К. Динамічний аспект номінації: навч. посіб. / Анатолій Мойсієнко. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2004.
26. Мостова І. Першокурснику: Поради психолога / Ірина Мостова. – К. : Либідь, 2008.
27. Плотницька І.М. Ділова українська мова : навч. посіб. / Інна Плотницька. – К. : Центр учбової літератури, 2008.
28. Пономарів О. Стилїстика сучасної української мови : навч. посіб. / Олександр Пономарів. – Т. : Навчальна книга – Богдан, 2000.
29. Романова Т.П. Современная слоганистика : учеб. пособие / Татьяна Романова. – Самара : Изд. дом «Бахрах-М», 2013.
30. Російсько-український і українсько-російський тлумачний словник / за ред. Л.Г. Савченко. – Х. : Фоліо, 2010.
31. Сербенська О. Антисуржик : практичний посібник / О. Сербенська, Ю. Редько та ін. – Л. : Світ, 2006.
32. Сербенська О. Екологія українського слова. Практичний словничок-довідник / О. Сербенська, М. Білоус. – Л. : Компанія «Манускрипт», 2003.
33. Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів / Любов Струганець. – Т. : Навчальна книга – Богдан, 2000.
34. Українська ділова і фахова мова: практичний посібник на щодень / М.Д. Гінзбург, І.О. Требульова, С.Д. Левіна, І.М. Корніловська; за ред. М.Д. Гінзбурга. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : «Фірма «ІНКОС», Центр навчальної літератури, 2007.
35. Українська мова (за професійним спрямуванням) : методичні вказівки до вивчення дисципліни та виконання контрольних робіт для студентів усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання. – К. : НУХТ, 2004.
36. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О.Потебні. – К. : Наукова думка, 2011.
37. Юшук І.П. Практикум із українського правопису : навч. посіб. / Іван Юшук. – К. : Освіта, 2000.

Офіційні документи

1. ДСТУ 4163-2003 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів». – Чинний від 01.09.2003.
2. ДСТУ 2732:2004 «Діловодство й архівна справа». – Чинний від 01.07.2005.
3. ДСТУ ГОСТ 7.1-2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». – Чинний від 01.07.2007.

**Зразки оформлення посилань на використану літературу
за ДСТУ ГОСТ 7.1-2006**

Збірник без загальної назви	Агротехника выращивания овощей // Бюлл. иностр. науч.-техн. информ. – 15.06.93. – №23. – С. 3-4.
Словники	Мелетьев А.Е. Технология продуктов бродиння і напоїв : укр.-рос. тлумач. слов. / Анатолій Мелетьєв. – К. : НУХТ, 2011. – 192 с.
Книга, 1 автор	Капрельянц Л.В. Ферменты в пищевых технологиях : [монография] / Леонид Капрельянц. – О. : Друк, 2009. – 468 с.
2 автори	Капрельянц Л.В. Функциональні продукти : [монографія] / Леонід Капрельянц, Катерина Юргачова. – О. : Друк, 2003. – 312 с.
3 автори	Гулий І.С. Основи валеології : валеологічні аспекти харчування : підручник / Іван Гулий, Галина Сімахіна, Анатолій Українець. – К. : НУХТ, 2003. – 336 с.
4 автори	Біотехнологічні основи виробництва білка і пектину з відходів переробки плодів та винограду : [Текст] / В.М.Єжов, Г.Г.Валуйко, О.С.Луканін, І.Р.Клечак. – К. : Урожай, 1993. – 84 с.
Періодичне видання	Симахіна Г.А. Сахарная свекла – естественный комплекс биологически активных ингредиентов / Галина Симахіна // Продукты и ингредиенты. – 2007. – №3. – С. 26-30.
	Капрельянц Л.В. Продукты из сои – пища третьего тысячелетия / Леонид Капрельянц, Владимир Шерстобитов // Хранение и переработка зерна. – 2000. – №1. – С. 25-27.
	Спиричев В.Б. Обогащение пищевых продуктов микронутриентами : научные подходы и практические решения / В.Б. Спиричев, Л.Н. Шатнюк, В.М. Позняковский // Пищ. пром-сть. – 2002. – №3. – С. 10-16.
	Альтернативные подходы к получению растительных белковых продуктов / Е.Е. Браудо, А.Н. Даниленко, В.Т. Дианова, Н.Г. Кроха // Растительный белок. – 2005. – №4. – С. 6-13.
Дисертація	Сімахіна Г.О. Розроблення та вдосконалення технологій цукристих речовин та цукромістких добавок : дис. на здобуття наукового ступеня докт. техн. наук : 05.18.05 / Галина Сімахіна. – К., 1999. – 437 с.
Автореферат	Капустян А.І. Технологія протеаз, іммобілізованих в хітозан-пектиновий комплекс : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 03.00.20

	«Біотехнологія» / Капустян Антоніна Іванівна; Одеська нац. академія харчових технологій. – Одеса, 2012. – 19 с.
Матеріали конференцій, з'їздів	Використання низьких температур при переробці сільськогосподарської сировини / Г.О. Сімахіна, М.О. Прядко // Доповідь 1-го з'їзду Укр. тов. кріобіології і кріомедицини. – Харків: Ін-т пробл. кріобіології та кріомедицини, 1995. – С. 29-30.
Тези доповідей на конференції	Разработка способа стабилизации масляных растворов бета-каротина / Е.Н. Денисюк, В.М. Воробьева, Н.А. Бекетова и др. // Экология человека: пищевые технологии и продукты на пороге XXI века: V междунар. симпоз., 3-5 окт. 2007 г.: тезисы докл. – Пятигорск, 2007. С. 78-79.
Стандарти	Якість води. Словник термінів: ДСТУ ISO 6107-1:2004 — ДСТУ ISO 6107-9:2004. — [Чинний від 2005—04—01]. — К.: Держспоживстандарт України, 2006. — 131 с. — (Національні стандарти України).
Законодавчі та нормативні документи	Закон України «Про інноваційну діяльність» зі змінами, внесеними згідно з Законами України в 1991-2005 рр. // Голос України. – 2006. – 21 листопада. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник Держкомстату України. – Офіц. вид. – К.: Видавн. Держкомстату України, 2004. – 360 с.
Електронні ресурси	Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі [Електронний ресурс]: електронні ресурси в науці, культурі та освіті: підсумки 10-ї Міжнар. конф. “Крим-2003” / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Папуша // Бібліотечний вісник. – 2003. – № 4. – С. 43. – Режим доступу до журн.: http://www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm Бізнес-план інноваційного проекту [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.paragonstate.com/konpekt-lekczi-bznes-planuvannya-1/420-bznes-plan-nnovaczjnogo-proektu.html Науменко Н.В. Нові тенденції в розробленні курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» для студентів технічного вузу [Електронний ресурс] / Наталія Науменко. – Режим доступу: http://stt.nplu.org/sttd.htm?doc=8862&anl=268354